

Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder

Årsrapport 2016

Innholdsliste

Innholdsliste	2
1 Fylkesmannens beretning	4
1.1 Overordnet vurdering av samlede resultater, ressursbruk og måloppnåelse	4
1.2 Overordnet framstilling av de viktigste prioriteringer for året	4
1.3 Sentrale forhold internt og eksternt som har hatt betydning for oppnådde resultater	4
Sted, dato og fylkesmannens signatur	5
2 Introduksjon til embetets hovedtall	6
2.1 Embetet og samfunnsoppdraget	6
2.2 Organisasjon og ledelse	6
2.3 Presentasjon av utvalgte nøkkeltall	6
3 Årets aktiviteter og resultater	11
3.1 Redegjørelse for, analyse og vurdering av oppnådde resultater	11
Hovedmål 1 - Nasjonal politikk skal være kjent og iverksatt i fylket	11
Hovedmål 2 - Statlig virksomhet på regionalt nivå skal være godt samordnet og legge til rette for gode helhetsløsninger	13
Hovedmål 3 - Rettssikkerhet skal være ivaretatt på en enhetlig måte i fylket og på tvers av embetene	14
Hovedmål 4 - Fylkesmannen skal ta de initiativ som finnes påkrevd og holde sentrale myndigheter orientert om tilstanden i fylket og effekten av statlig politikk	15
3.1.1 Nasjonal politikk skal være kjent og iverksatt i fylket	16
3.1.1.1 En bærekraftig, trygg og fremtidsrettet samfunnsutvikling og arealbruk	16
3.1.1.2 Informasjon og veiledning er tydelig og målrettet	18
3.1.1.3 Fylkesmannen understøtter kommunenes arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap	19
3.1.1.4 Økt kunnskap om sosialtjenesteloven	19
3.1.1.5 Øke tilgjengelighet og kapasitet, samt styrke kvalitet og innovasjonsevne i helse- og omsorgssektoren og i folkehelsearbeidet	20
3.1.1.6 Økt kapasitet og kompetanse om psykisk helse og rus, med satsing på bedre forebygging og sammenhengende tjenester	23
3.1.1.7 Økosystemene i fylket har god tilstand og leverer økosystemtjenester	23
3.1.1.8 Ingen arter og naturtyper i fylket er utryddet, og utviklingen til truede arter er i bedring	24
3.1.1.9 Utslipp av helse- og miljøfarlige stoffer er redusert og forurensning skader i så liten grad som mulig helse og miljø	25
3.1.1.10 God økonomiforvaltning i kommunene	26
3.1.1.11 Kommunereform	26
3.1.1.12 Økt verdiskaping i landbruket	27
3.1.1.13 Bærekraftig landbruk	28
3.1.2 Statlig virksomhet på regionalt nivå skal være godt samordnet og legge til rette for gode helhetsløsninger	28
3.1.2.1 Godt tjenestetilbud for barn og unge	29
3.1.2.2 Den offentlige boligsosiale innsatsen skal være helhetlig og effektiv	29
3.1.2.3 Helhetlig og samordnet arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap i fylket	30
3.1.2.4 Tilsyn skal være samordnet, målrettet og medvirke til læring og forbedring	30
3.1.2.5 Klimahensyn skal ivaretas i alle sektorer	31
3.1.2.6 Fylkesmannen understøtter nasjonale myndigheters og kommunenes arbeid med flyktnings situasjonen	32
3.1.3 Rettssikkerhet skal være ivaretatt på en enhetlig måte i fylket og på tvers av embetene	33
3.1.3.1 Høy kvalitet i veiledning, kontroll, tilsyn og klagebehandling	33
3.1.3.2 Effektiv og korrekt lov- og tilskuddsforvaltning	35
3.1.3.3 Befolkningen har tillit til tjenestene og får ivaretatt sin rett til forsvarlige og nødvendige tjenester	37
3.1.3.4 Økt rettssikkerhet og rettslikhet for vergetrengende	40

3.1.4 Fylkesmannen skal ta de initiativ som finnes påkrevd og holde sentrale myndigheter orientert om tilstanden i fylket og effekten av statlig politikk	41
3.1.4.1 Økt kvalitet og kompetanse i kommunene	41
3.1.5 Gjennomførte evalueringer	41
3.1.6 Særskilt om oppdrag i tildelingsbrevet og/eller faste oppgaver i Virksomhets- og økonomiinstruks	41
3.2 Særskilte rapporteringskrav fra tildelingsbrevet	42
3.3 Redegjørelse for, analyse og vurdering av ressursbruk	69
3.4 Samlet vurdering av måloppnåelse i forhold til samfunnsoppdraget og regnskapsresultat	69
3.5 Andre forhold	69
4 Styring og kontroll i embetet	71
4.1 Redegjørelse for vesentlige forhold ved embetets planlegging, gjennomføring og oppfølging	71
4.1.1 Embetets risikostyring	71
4.1.2 Embetets internkontroll, herunder iverksatte tiltak	71
4.1.3 Bemanning, kapasitet og kompetansesituasjonen i embetet	71
4.1.4 Forvaltning av egne eiendeler (materielle verdier)	72
4.1.5 Oppfølging av eventuelle avdekkede svakheter/utfordringer, herunder merknader fra Riksrevisjonen og status for arbeidet med informasjonssikkerhet	72
4.2 Rapportering av andre vesentlige forhold knyttet til personalmessige forhold, likestilling, HMS/arbeidsmiljø, diskriminering, ytre miljø og lignende	72
5 Vurdering av framtidssutsikter	74
5.1 Forhold i og utenfor embetet som kan påvirke embetets evne til å løse samfunnsoppdraget på sikt	74
5.2 Konsekvenser for embetets evne til å nå fastsatte mål og resultater på lengre sikt	74
6 Årsregnskap	75

1 Fylkesmannens beretning

1.1 Overordnet vurdering av samlede resultater, ressursbruk og måloppnåelse

Jeg legger med dette fram Fylkesmannens årsrapport for 2016. Dette er den første årsrapporten for fylkesmannsembetet i Aust- og Vest-Agder, som ble etablert med virkning fra 01.01.2016. Det nye embetets resultater er gode og mitt inntrykk er at våre samarbeidspartnere er tilfreds.

Vi har bevisst prioritert løpende saksbehandling og oppfølging av klagesaker når ressursituasjonen har krevet prioritering. Det er et resultat av at vi gir rettssikkerhetsoppgavene for innbyggerne høy prioritet. Utadrettet virksomhet og utviklingsoppgaver har derved måttet stå tilbake på enkelte felt, men vi mener det har vært en riktig prioritering. Det har vært en overordnet målsetting å sikre at produksjonen blir opprettholdt i det nye embetet. Dette mener jeg vi har ivarettatt.

Økonomisk var ressursituasjonen krevende og stram hele året. Vi har imidlertid levert et regnskap i balanse. Det har vært høy bevissthet rundt god økonomistyring i alle ledd i organisasjonen.

Det har i 2016 vært arbeidet svært aktivt i alle avdelingene og embetsledelsen for å implementere det nye embetet. Vi hadde et svært godt utgangspunkt gjennom at de to tidligere embetene har hatt mye samarbeid, og at medarbeiderne kjente hverandre fra tidligere. Det er imidlertid en annen situasjon å være organisert som en ny enhet. Det har vært nødvendig å bruke en del tid og ressurser på å utvikle interne samarbeidsrutiner, og finne en hensiktsmessig arbeids- og ansvarsfordeling mellom avdelinger og medarbeidere. Jeg har brukt mye tid på å etablere gode samarbeidsrelasjoner i den nye ledergruppen. Jeg har også brukt mye tid på samarbeid med de ansattes representanter gjennom Medbestemmelsesutvalget og Arbeidsmiljøutvalget. Det har vært utfordringer knyttet til å finne en hensiktsmessig arbeids- og ansvarsfordeling mellom medarbeiderne i avdelingene. Dette må det arbeides videre med.

Vi gjennomførte i september/oktober 2016 en brukerundersøkelse ved hjelp av Questback. Vi fikk en svarprosent på 57, hvorav en stor del var fra kommunalt nivå. Vi fikk gjennomgående svært god tilbakemelding. Vår vurdering basert på svarene, er at embetet ikke må iverksette spesielle tiltak. Flest negative tilbakemeldinger var knyttet til saksbehandlingstid. Dette er en kjent utfordring som vi har kontinuerlig fokus på.

Jeg har gjennom hele 2016 vært personlig engasjert i gjennomføringen av embetets oppdrag knyttet til kommunereformen. Mitt inntrykk er at kommunene gjennomgående har vært godt fornøyd med måten vi har utført dette oppdraget på. Jeg har også inntrykk av at våre tilrådinger om framtidig kommunestruktur i Agder ble møtt med forståelse ut fra de føringer Fylkesmannen har fått for arbeidet.

I september 2016 gjennomførte vi en medarbeiderundersøkelse i embetet. De positive tilbakemeldingene var knyttet til at medarbeiderne opplever at samfunnsoppdraget motiverer, at arbeidsdagen er tilstrekkelig variert, at arbeidsmiljøet er gjennomgående godt, og at den enkelte opplever å ha riktig kompetanse til å løse arbeidsoppgavene. Det var imidlertid også en del negative tilbakemeldinger. Disse var knyttet til at møter ikke blir brukt på en hensiktsmessig måte, at det er usikkerhet knyttet til om ledere blir fulgt opp dersom resultater uteblir, at det er ikke lagt til rette for god samhandling på tvers av avdelingene i embetet, og medarbeiderne har ikke inntrykk av at toppledergruppen jobber effektivt sammen.

Vi valgte utover høsten 2016 å ha fokus på oppfølging av medarbeiderundersøkelsen; både i den enkelte avdeling og i ledergruppen. Avdelingene har utarbeidet handlingsplaner med 3-5 områder som skal følges opp. Ledergruppen har erkjent at vi også må følge opp. Det blir gjort gjennom et lederutviklingsprogram som starter i februar 2017 og vil pågå resten av året. I dette programmet deltar embetsledelsen, avdelingsdirektørene og deres nestledere.

1.2 Overordnet framstilling av de viktigste prioriteringer for året

Vi valgte i 2016 tre eksterne satsingsområder som var felles for hele embetet. Dette ble gjort med bakgrunn i oppdrag som styringsdokumentene påpeker vi skal løse som samordningsmyndighet, og de utfordringene vi står overfor i vår region. De tre satsingsområdene vi valgte var:

- Barn og unge (0-24 – satsingen)
- Flyktningsituasjonen
- Klima og det grønne skiftet

Disse satsingsområdene ble fulgt opp i egne temasamlinger for kommunene, i kommunedialogen og i vår årlige ordfører- og rådmannskonferanse. Vi erfarer imidlertid at vi må bli mer handlingsrettet i vår oppfølging av satsingsområdene. Dette vil embetsledelsen følge opp i 2017.

Kommunedialogen har vært et sentralt satsingsområde i det nye embetet. Våren 2016 besøkte hele ledergruppen samtlige 30 kommunestyre i Aust- og Vest-Agder. I disse møtene gikk vi gjennom Fylkesmannens roller, ansvar og oppdrag. Vi fikk svært positive tilbakemeldinger fra kommunene på denne besøksrunden.

De vanlige kommunemøtene, hvor vi besøker alle kommuner en gang i hver valgperiode i et heldagsmøte, er også gjennomført i 2016. Vi møtte i år den politiske og administrative ledelsen i Audnedal, Tvedestrand, Hægebostad og Åmli kommuner. I forkant av disse møtene sender Fylkesmannen ut et såkalt "Kommunebilde". Her gir vi en oversikt over Fylkesmannens inntrykk av kommunen på utvalgte tjenesteområder. Kommunebildet danner dagsorden for kommunemøtene. Denne formen for kommunedialog har fått en positiv mottakelse i de kommuner vi har besøkt.

I ledersamtalen jeg hadde med KMD 29. april 2016, fikk jeg i oppdrag å utarbeide en plan for vesentlig gevinstrealisering i perioden 2017 – 2021, og fremlegge denne for KMD innen 15. september 2016. Planen ble oversendt KMD innen fristen, og viser hvordan vi mener at vi i løpet av planperioden kan redusere antall årsverk med minimum 10 pst. for å kunne innfri dette kravet.

Jeg vil framholde at opprettelsen av Raet nasjonalpark representerer en milepel i naturvernarbeidet i Agder. Nasjonalparken ble opprettet ved kgl. res. 16. desember 2016. Dette storslåtte naturlandskapet har vært grunnlaget for menneskers aktivitet helt siden isen trakk seg tilbake for rundt 12 000 år siden. Raet nasjonalpark omfatter ca. 607 kvadrat-kilometer av kystnaturen og havet utenfor Grimstad, Arendal og Tvedestrand kommuner.

1.3 Sentrale forhold internt og eksternt som har hatt betydning for oppnådde resultater

Jeg vil berøre noen forhold som jeg mener har påvirket embetet og hatt betydning for oppnådde resultater.

Internt

Sammenslåingsprosessen har gjennom hele 2016 krevd stor innsats og oppmerksomhet fra embetsledelsen, ledergruppen og de tillitsvalgte. En milepel ble passert da det ble avklart at fylkeskommunene i Aust- og Vest-Agder slår seg sammen fra 01.01.2020 og regjeringen valgte å lokalisere fylkesmannsembetet til Arendal. Dette har samtidig utløst en del uro ved Kristiansandskontoret knyttet til hvilke ordninger og virkemidler som kan iverksettes for å lette flyttingen til Arendal. Vi har som en uttalt målsetting at vi ønsker at flest mulig av medarbeiderne ved Kristiansandskontoret skal være med på flytteprosessen. Det vil være avgjørende for å kunne beholde kompetansen i embetet og sikre at produksjonen opprettholdes.

Embetet har i dag medarbeidere på to kontorsteder; Arendal og Kristiansand. Begge kontorene har over tid hatt et svært godt arbeidsmiljø. Dette gir en robusthet til å kunne gjennomføre flytting og samlokalisering på en god måte. Det er imidlertid avgjørende at medarbeiderne sikres reell medvirkning og gis god informasjon gjennom hele prosessen med den kommende samlokaliseringen i Arendal. Samlokaliseringen må forventes å gi en økt turnover i tiden framover. Det kan gi utfordringer med kompetanse og kapasitet på kritiske områder.

Eksternt

Flyktningssituasjonen høsten 2015 resulterte i at det ble opprettet et samarbeidsorgan for Agder mellom KS, kommunene, Fylkesmannen, UDI, IMDI, Bufetat, Husbanken og NAV for å samordne arbeidet på dette området. Vi har valgt å kalle dette samarbeidet for Agdermodellen. Fylkesmannen hadde et tett samarbeid med KS i etablering av Agdermodellen, og den ble godt mottatt i kommunene. Vi vurderer dette som et vellykket samordningstiltak i en akutt situasjon.

Flyktningssituasjonen har stabilisert seg i 2016. Nå er hovedfokus på integrering. For Fylkesmannen er det særlig oppfølging av de enslige mindreårige asylsøkerne som har vært krevende. Agder har tatt imot mange i denne gruppen, og embetet har oppgaven med å oppnevne representanter til denne gruppen. Vi har gjennom 2016 mottatt bekymringsmeldinger fra flere av representantene. Henvendelsene er i stor grad knyttet til omsorgssituasjonen på mottakene, og tilgang til psykiske helsetjenester.

Levekårs situasjonen i Agder er fortsatt en hovedutfordring. Det forsøker vi å fange opp gjennom vårt satsingsområde "Barn og unge". Vi har nå en alvorlig situasjon hvor en høy andel av befolkningen i yrkesaktiv alder (18-67 år) ikke er i arbeid, men mottar ulike stønader. På landsbasis er andelen 23 %, i Vest-Agder 27 %, og i Aust-Agder hele 29 %. Dette store utenforskapet er antakelig den største utfordringen landsdelen står overfor i årene framover. Dette er en utfordring Fylkesmannen også må arbeide videre med i et regionalt samarbeid med kommunene og fylkeskommunene/regionen.

Befolkningsveksten fra 2016 til 2017 var i både Aust-Agder og Vest-Agder på 0,8 prosent, som er marginalt under veksten for hele landet, på 0,9 prosent. Høyest prosentvis vekst hadde Songdalen med hele 3,3 prosent. Kun 4 kommuner i landet hadde høyere vekst enn dette. Nest høyest prosentvis vekst hadde Songdalen med 2,3 prosent, Iveland med 1,9 prosent og Froland med 1,7 prosent. Kommunene Gjerstad, Lillesand, Evje og Hornnes, Kristiansand, Audnedal og Lyngdal hadde også en prosentvis vekst høyere enn landet. Kun tre kommuner på Agder (Bygland, Flekkefjord og Åseral) hadde tilbakegang, alle på mellom 0,1 og 0,5 prosent.

Eldrebølgen vil slå inn over Agder etter 2020, og den vil slå svært forskjellig ut. For kommunene med de største endringene vil det i 2040 ikke være mer enn 2,2 yrkesaktive pr. eldre over 67 år, mot nærmere 5,0 i dag. Inntrykket er at kommunene har fanget opp denne utfordringen i sitt planarbeid (kommuneplan og økonomiplan) og dimensjonering av det framtidige tjenestetilbudet. Vi har dette som et fast tema i vår dialog med kommunene.

Agder har siden 2014 hatt utfordringer med sysselsettingen. Mot slutten av 2014 gjorde mindre oppdragsmengde innen leverandørbedriftene til olje- og gasssektoren, at ledigheten i hele Agder økte. Regjeringen satte inn en tiltakspakke på 66 mill. kr i Agder høsten 2016. Dette gikk til kommunale bygg og veier, og resultatene av tiltaket synes å være gode. Det er ellers grunn til å framholde at byggingen av ny E 18 Arendal-Tvedestrand, som nå er startet opp, vil ha en svært gunstig virkning for sysselsettingen innen bygg og anlegg på Agder. På lengre sikt må det ventes at de andre store riksvegprosjektene i regi av Nye Veier AS vil gi en positiv sysselsettingseffekt i Agder. Til tross for stor reduksjon i bemanningen innen leverandørbedriftene til olje- og gasssektoren, har ledigheten ikke økt tilsvarende. Det kan skyldes økt mobilitet i den yrkesaktive befolkningen og en del utenlandsk arbeidskraft som har forlatt landet.

Det er en glede for meg som den første fylkesmannen i det nye felles embetet for hele Agder å kunne slå fast at første driftsår er avsluttet med gode resultater. Tilbakemeldingene i brukerundersøkelsen må klassifiseres som svært gode. Sammenslåingen til en felles organisasjon er gjennomført, produksjonen opprettholdt og de faglige resultatene er fortsatt gode. Det vil imidlertid to til tre år framover fortsatt være utfordringer knyttet å drive en organisasjon med to kontorsteder, og samtidig planlegge og gjennomføre en flytteprosess. For mange av våre medarbeidere vil dette oppleves som en stor belastning som jeg som fylkesmann må ivareta.

Sted, dato og fylkesmannens signatur

Arendal, 28. februar 2017

Stein A. Ytterdahl (sign.)

2 Introduksjon til embetets hovedtall

2.1 Embetet og samfunnsoppdraget

Fylkesmannen er statens, dvs. Kongens og Regjeringens, representant i fylket. Fylkesmannen er administrativt underlagt Kommunal- og moderniseringsdepartementet, men utførte i 2016 faglige oppdrag for 11 departementer og en rekke direktorater og tilsyn. Fylkesmannen har også oppgaver for Kongehuset.

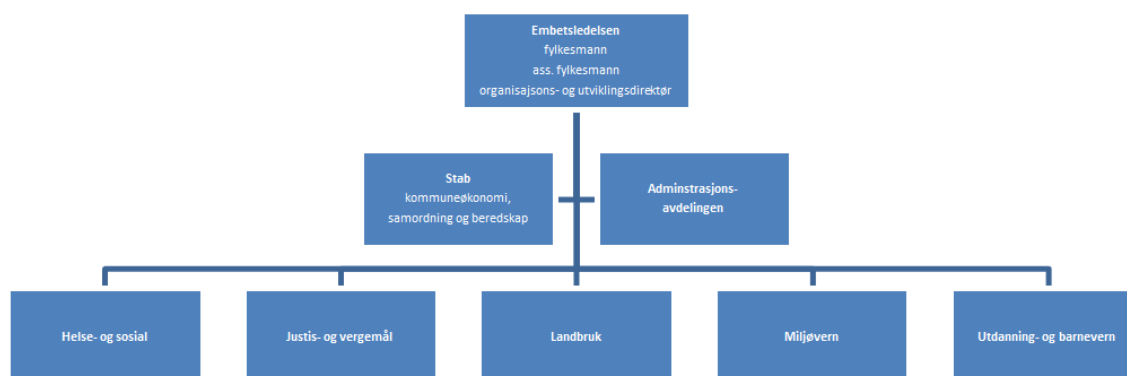
Fylkesmannen er både en person og en etat. Fylkesmannsambetet er administrativt en del av det sentrale statsapparatet, og følger samme ordninger og regelverk som departementer og direktorater. Fylkesmannsordningen har røtter tilbake til amtmennene midt på 1600-tallet. Fylkesmannens rolle og oppgaver beskrives i dag gjennom Fylkesmannsinstruksen med endringer sist i 1999, i tillegg til de årlige styringsdokumentene. Fylkesmannen skal arbeide for at Stortingets og Regjeringens vedtak, mål og retningslinjer blir fulgt opp, og skal i følge instruksen "*med dette som utgangspunkt virke til gagn og beste for fylket og ta de initiativ som finnes påkrevd*".

Fylkesmannen har en svært bred portefølje og mange ulike oppgaver. Embetet beskrives gjerne gjennom våre fire viktigste roller:

1. **Sektormyndighet og iverksetter.** Fylkesmannen er regional sektormyndighet for flere departementer på en rekke viktige politikkområder.
2. **Rettsikkerhetsmyndighet.** Fylkesmannen skal sørge for rettsikkerheten for den enkelte innbygger, virksomheter og organisasjoner ved å se til at grunnleggende prinsipper som likebehandling, likeverd, forutsigbarhet, uavhengighet, habilitet og rettferdighet blir ivaretatt i forvaltningen. Vi er klageinstans for kommunale vedtak og tilsynsmyndighet på sentrale velferdsområder som forvaltes av kommunene.
3. **Samordningsmyndighet.** Fylkesmannen skal blant annet samordne statlige virksomheter og deres arbeid mot kommunene.
4. **Informasjonsformidler og tilbakemelder.** Fylkesmannen skal holde sentrale myndigheter orientert om viktige spørsmål i fylket og om hvordan nasjonal politikk virker i vårt område. Vi skal formidle relevant informasjon til kommunale, fylkeskommunale og statlige organer.

Fylkesmannen er det viktigste bindeleddet mellom sentral stat og kommunene, og kommunene er totalt sett embetets viktigste målgruppe og samarbeidspartner. Andre viktige aktører og samarbeidspartnere er bl.a. helseforetaket, fylkeskommunene, næringslivet og andre regionale statsetater.

2.2 Organisasjon og ledelse

Organisasjonskart for Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder

De tidligere fylkesmannsambetene i Aust-Agder og Vest-Agder ble med virkning fra 1/1-2016 slått sammen til et embete, samtidig som fylkesmann Stein A. Ytterdahl tiltrådte som leder av den nye etaten. Embetet har foreløpig to kontorsteder. Etter at begge fylkestingene i desember 2016 gjorde vedtak om en tilsvarende fusjon av fylkeskommunene, er det nå politisk avklart at det nye embetet skal samlokaliseres i Arendal. Når samlokaliseringen praktisk kan gjennomføres, er ennå ikke avklart.

I 2016 har embetet hatt totalt 220 ansatte og disponert 190 årsverk. Av disse har om lag 125 ansatte hatt kontorsted i Kristiansand og om lag 95 i Arendal.

Lederne har fordelt tiden mellom kontorstedene, og det er leid inn to embetsbiler for felles transport mellom kontorstedene. Dette har vært effektivt og kostnadsbesparende. Det er videre satset betydelig på utstyr for videokonferanser i alle møterom og lederkontorer på begge kontorsteder.

Organisasjonsmodellen i de to embetene var nokså samsvarende før vedtaket om sammenslåing. Ved sammenslåingen ble det gjort noen tilpasninger for barnevern, sosialfeltet og staben. Vi mener dagens organisering fungerer godt. Hver avdeling ledes av en avdelingsdirektør med en nestleder/stedfortreder, og de ansatte er organisert i faggrupper innen hver avdeling. Faggruppe plan har deltakere fra flere avdelinger, men ledes fra miljøvern-avdelingen. Øvrig samarbeid på tvers arrangeres som prosjekter eller ad hoc. Samtlige avdelinger og nesten alle faggrupper har medlemmer fra begge kontorsteder.

2.3 Presentasjon av utvalgte nøkkeltall

Av embetets 220 medarbeidere, inklusiv lærlinger, er 58 over 60 år, det vil si 26 % og må karakteriseres som en forholdsvis høy andel. I praksis betyr det at vi har over to årsverk som går med til ekstra ferie og seniordager, samt at vi i årene som kommer må påregne en høyere turnover enn det vi tradisjonelt har hatt. I 2016 hadde vi turnover på 2,27 % beregnet for bare de fast ansatte og eksklusiv naturlig avgang. Dette er unormalt lavt

Midlertidig tilsetninger og engasjementer er ikke ønskelig på lengre sikt, men andelen uten fast tilsetning har også i 2016 vært forholdsvis høy; 10,9 %. Åtte av de midlertidige ansatte er tilsatt som vikarer for fast ansatte som enten har fødselspermisjon eller permisjon uten lønn, tre er lærlinger, tre er

engasjert på pensjonistvilkår, mens de øvrige er engasjert på hhv lønnstilskudd, samarbeidsprosjekt og ulike engasjementer.

Sykefraværet har i 2016 vært på 4,7 %. Dette er 1,3 % høyere enn det embetene hadde i 2015 før sammenslåingen. Hvor stor andel av sykefraværet som har sammenheng med sammenslåingsprosessen er ikke tallfestet. Alt sykefravær er fulgt opp i tråd med embetets rutiner for sykefraværsoppfølging.

Gjennomsnittlig lønnsutgifter pr. årsverk har i 2016 vært kr 620 952 (beløp uten arbeidsgiveravgift). Lønnsandelen av driftsutgiftene på kap. 0525 post 01 utgjør ca. 79 %. Husleieandelen av driftsutgiftene utgjør 16 %. Vi betaler fortsatt full husleie på begge kontorstedene etter de gamle embetenes leieavtaler.

Det har i 2016 vært lønnet fast ansatte på fagdepartement på prosjekter som opphører i 2017. Vi har ført overhead/administrativ kostnadsdekning tilsvarende 40 % av lønnskostnadene, jfr. brev fra FAD 19.05.06 om Retningslinjer for administrativ kostnadsdekning. På fagdepartement som det ikke har vært nok midler til å dekke lønn og administrative kostnader, har vi valgt å føre deler av lønn på ordinær drift.

Budsjettavviket på 0,3 % anser vi å være budsjettbalanse. Mindreforbruket på kr 361 000 inkluderer også øremerkede midler til fagutvalg og «kartdatabase» som skal videreføres i 2017, beløpet her er på ca. kr 137 000.

Ved sammenslåingen av Fylkesmannen i Aust-Agder og Fylkesmannen i Vest-Agder ble det gjort et skarpt skille i ePhorte. I 2016 har embetet journalført totalt mer enn 96.000 journalposter inkludert notater og vergemålsområdet. Vi hadde nesten 55.000 inngående og nesten 36.000 utgående brev. Postmengden på vergemålsområdet er svært stor. Dette området alene utgjør 39% av samlet antall journalposter, og 37% av inngående og hele 46% av antall utgående brev.

For nærmere drøfting av personalmessige forhold mm., viser vi til kapittel 4.2.

Andel administrasjon av totalt antall årsverk

Betegnelse på rapporteringskrav	Sum, andel administrasjon	Økonomi	Lønn	IKT	Personal	Arkiv	Resepsjon og sentralbord	Antall årsverk totalt
Antall årsverk	15.1 %	6.2	1.0	5.8	1.2	10.7	3.6	189.1

Vi har en lærling i kontorfaget og to IKT-lærlinger som kommer i tillegg. Tallet for IKT-årsverk inkluderer ett årsverk dedikert til informasjonssikkerhetsarbeid.

Administrativ kostnadsdekning

Betegnelse på rapporteringskrav	Tall i 1000 kr.
Administrativ kostnadsdekning	9 057

Budsjettavvik

Betegnelse på rapporteringskrav	
Budsjettavvik (kr)	361.0
Budsjettavvik (%)	0.3 %

Beløp i 1000 kroner

Driftsutgifter og lønn

Driftsutgifter	127 899.0
Lønn 052501	101 375.0
Lønnsandel av driftsutgifter	79.3 %

Beløp i 1000 kroner

Husleie

Husleie (tall i 1000 kr)	20 865
Husleie (% av driftsutgifter)	16 %

Journalposter

Betegnelse på rapporteringskrav	Journalposter totalt	Antall journalposter i ePhorte	Antall journalposter i vergemåls-ePhorte
Antall journalposter	96 054	58 230	37 824

Vergeregnskap er lagt inn i vergemåls-ePhorte som en journalpost med flere vedlegg.

Medarbeiderundersøkelsen

Betegnelse på rapporteringskrav	Differanse 2016-2014	Gjennomsnittlig score for 2016	Gjennomsnittlig score for 2014
I vårt embete stimuleres det til læring og samarbeid på tvers av avdelingene	3.2	3.2	0.0
I vårt embete utvikler vi oss faglig ved gjensidig kontakt med andre embeter	3.3	3.3	0.0

Etter avtale med KMD føres ikke score for 2014

Regnskapstall sortert på poster

Betegnelse på rapporteringskrav	2016
052501	128 172
052521	18 463
Post 01 (unntatt 052501)	32 612
Post 20-29 (unntatt 052521)	141 594
Post 30-39	3 616
Post 40-49	0
Post 60-69	172 185
Post 70-79	20 883
Post 80-89	3 667

Beløp i 1000 kroner

Aldersfordeling

Totalt antall ansatte pr. 31.12	Antall ansatte under 20 år	Antall ansatte 20 - 29 år	Antall ansatte 30 - 39 år	Antall ansatte 40 - 49 år	Antall ansatte 50 - 59 år	Antall ansatte over 60 år
220	1	8	41	52	60	58

Årsverk og lønsutgifter

Betegnelse på rapporteringskrav	Rapporteringsåret
Gjennomsnittlig totalt antall årsverk for aktuelt år	189.06
Gjennomsnittlig årsverk for kvinner	116.07
Gjennomsnittlig årsverk for menn	72.99
Gjennomsnittlig årsverk for faste stillinger	166.43
Gjennomsnittlig årsverk for midlertidige stillinger	22.63
Gjennomsnittlig lønsutgifter per årsverk	620 952.00
Gjennomsnittlig lønsutgifter per årsverk for kvinner	630 756.00
Gjennomsnittlig lønsutgifter per årsverk for menn	605 340.00

Lønsutgiftene er uten arbeidsgiveravgift. Med henvisning til at sykefraværet i 2016 har vært vesentlig høyere for kvinner enn for menn, er gjennomsnittlig lønsutgifter pr. årsverk for kvinner høyere enn for menn, selv om gjennomsnittlig lønn for menn er høyere enn for kvinner, jf. tabell "Tilstandsrapportering om likestilling i embetet".

Turnover

Turnover i prosent	Gjennomsnittlig antall ansatte i rapporteringsåret	Totalt antall ansatte som har sluttet (ekskludert naturlig avgang) i løpet av rapporteringsåret og ble erstattet	Totalt antall ansatte som har sluttet (inkludert naturlig avgang) i løpet av rapporteringsåret
2.27 %	220.00	5.00	8.00

Vi har hatt midlertidig tilsetninger og vikarer i 2016 som ikke er talt med i disse tallene.

Tilstandsrapportering om likestilling i embetet

Betegnelse på rapporteringskrav:	2015	2016
Sum Antall ansatte	0.00	220.00
Grunnlagstall 1: Antall menn		81.00
Grunnlagstall 2: Antall kvinner		139.00
Grunnlagstall 3: Gjennomsnittlig månedslønn for menn		48 300.00
Grunnlagstall 4: Gjennomsnittlig månedslønn for kvinner		45 388.00
Sum antall deltidsansatte	0.00	26.00
Sum prosent andel deltidsansatte		11.82 %
Grunnlagstall 5: Antall menn i deltidsstilling		6.00
Grunnlagstall 6: Antall kvinner i deltidsstilling		20.00
Sum antall midlertidige ansatte	0.00	24.00
Sum prosent antall midlertidig ansatte		10.91 %
Grunnlagstall 7: Antall menn i midlertidig stilling		8.00
Grunnlagstall 8: Antall kvinner i midlertidig stilling		16.00
Sum personer i foreldrepermisjon	0.00	4.00
Grunnlagstall 9: Antall menn i foreldrepermisjon		1.00
Grunnlagstall 10: Antall kvinner i foreldrepermisjon		3.00
Sum totalt sykefravær (legemeldt og egenmeldt)	0.00	2 255.00
Sum totalt sykefravær menn (legemeldt og egenmeldt)	0.00	641.00
Sum totalt sykefravær kvinner (legemeldt og egenmeldt)	0.00	1 614.00
Sum andel legemeldt sykefravær menn	0.00 %	2.72 %
Sum andel legemeldt sykefravær kvinner	0.00 %	4.10 %
Grunntall 11: Antall legemeldte sykedager for menn		489.00
Grunntall 12: Avtalte arbeidsdager for menn		17 972.00
Grunntall 13: Antall legemeldte sykedager for kvinner		1 250.00
Grunntall 14: Avtalte arbeidsdager for kvinner		30 500.00
Sum andel egenmeldt sykefravær menn	0.00 %	0.85 %
Sum andel egenmeldt sykefravær kvinner	0.00 %	1.19 %
Grunntall 15: Antall egenmeldte sykedager for menn		152.00
Grunntall 16: Antall egenmeldte sykedager for kvinner		364.00

Sykefraværet hos Fylkesmannen i Vest-Agder var i 2015 på 3,3 %, hhv 3,5 % for kvinner og 2,3 % for menn. Hos Fylkesmannen i Aust-Agder var også sykefraværet i 2015 totalt 3,3 %. Her fordelte det seg med 4,05 for kvinner og 2,05 for menn.

Tilstandsrapportering om likestilling på leder- og medarbeidernivå

Betegnelse på rapporteringskrav:	2016	2015
Antall ansatte i embetet	220.00	
Antall kvinnelige ansatte	139.00	
Antall mannlige ansatte	81.00	
Antall kvinner med personalansvar	4.00	
Antall menn med personalansvar	6.00	
Sum antall ansatte med personalansvar	10.00	0.00
Andel kvinner med personalansvar	1.82 %	0.00 %
Andel menn med personalansvar	2.73 %	0.00 %
Andel ansatte med personalansvar	4.55 %	0.00 %
Antall ansatte uten personalansvar	210.00	0.00
Antall kvinnelige medarbeidere uten personalansvar	135.00	0.00
Antall mannlige medarbeidere uten personalansvar	75.00	0.00
Andel kvinnelige medarbeidere uten personalansvar	61.36 %	0.00 %
Andel mannlige medarbeidere uten personalansvar	34.09 %	0.00 %
Gjennomsnittlig månedslønn for kvinnelige ledere	70 459.00	
Gjennomsnittlig månedslønn for mannlige ledere	79 575.00	
Gjennomsnittlig månedslønn for kvinnelige medarbeider	44 639.00	
Gjennomsnittlig månedslønn for mannlige medarbeidere	45 620.00	

I 2015 var vi to embeter med to landbruksdirektører, to utdanningsdirektører osv. det er derfor ikke oppgitt tall for 2015 siden de ikke er sammenlignbare.

Gjennomsnittlig månedslønn

Betegnelse på rapporteringskrav	Årstall	Prosent menn av alle ansatte pr. 31.12.	Prosent kvinner av alle ansatte pr. 31.12.	Månedslønn menn pr. 31.12	Månedslønn kvinner pr. 31.12	Prosentandel kvinners månedslønn av menns månedslønn pr. 31.12
Totalt i virksomheten	2016	37 %	63 %	48 300	45 720	95
Totalt i virksomheten	2015					0
Embetsledelse / dir. / adm.sjef	2016	3 %	2 %	79 575	70 459	89
Embetsledelse / dir. / adm.sjef	2015					0
Seksjonssjef/ ass. dir.	2016	3 %	6 %	58 535	61 788	106
Seksjonssjef/ ass. dir.	2015					0
Saksbehandler 1	2016	19 %	27 %	46 947	46 429	99
Saksbehandler 1	2015					0
Saksbehandler 2	2016	9 %	20 %	43 586	41 717	96
Saksbehandler 2	2015					0
Kontorstillinger	2016	0 %	6 %	0	35 760	Infinity
Kontorstillinger	2015					0
Fagarb.stillinger	2016	1 %	1 %	26 692	26 692	100
Fagarb.stillinger	2015					0
Læringer	2016	1 %	1 %	10 676	13 346	125
Læringer	2015					0

3 Årets aktiviteter og resultater

3.1 Redegjørelse for, analyse og vurdering av oppnådde resultater

Hovedmål 1 - Nasjonal politikk skal være kjent og iverksatt i fylket

Samlet vurdering

Dette hovedmålet dekker en svært stor del av embetets samlede virksomhet. Formidling av nasjonal politikk, og oppfølging for å bidra til at den også implementeres i praksis i vår landsdel, er en hovedaktivitet i alle avdelinger og på alle fagområder. Fylkesmannen mener at målet om formidling er innfridd, og at vi følger opp og bidrar til iverksettingen så langt våre roller og virkemidler tillater. I det følgende oppsummeres viktige trekk på hvert av fagområdene i samme rekkefølge som delmålene.

Arealpolitikk og plansaker

Vi ser arealplanarbeidet som en sentral og grunnleggende oppgave for å sikre både god samfunnsutvikling, og vern av natur og ressursgrunnlag for framtidige generasjoner. Både befolkningen og lokalpolitikkerne er opptatt av plan. Området er prioritert både på fagkanal og i embetsledelsens kommunedialog.

Forståelsen for og kunnskapen om den sammenhengende og kunnskapsbaserte arealpolitikken i kommuner, media og allmenhet på Agder er ikke den beste. Det er krevende å formidle sammenhengene og få fram de faglige begrunnelsene bak enkeltsaker. Saksområdet er krevende fordi utbygginger og naturinngrep i praksis er irreversible og varige, og mens fordelene ved et ja eller ulempene ved et nei er private, momentane og konkrete, så er motargumentene på areal-, ressurs- og miljø-siden langsiktige, kumulative og rammer fellesgoder. En konsekvent linje over tid er derfor sterkt ønskelig, men krevende å gjennomføre i den lokale politiske behandlingen. Jordvernet får ofte bred støtte fra publikum når det blir offentlig debatt om konkrete utbyggingssaker.

Den vekten som nå legges på klima og det grønne skiftet, med både tilpasning til endret klima og nye utslippsmål for klimagasser i ikke kvotepiktig sektor, vil gjøre arealplanfeltet enda mer sentralt. Mediaomtalen knyttet til byspredning, bymiljøavtaler og sammenhengene mellom arealbruk og transport har vært økende og kvalitativt bedre det siste året.

Det er variabelt i hvilken grad nasjonal areal- og klimapolitikk blir realisert i praksis i landsdelen. Bilbaserte boligområder og bilbasert kjøpesenteretablering vedtas fortsatt i mange kommuner. Et fåtall av kommunene bruker klima- og energiplanen aktivt. Ønsket om aktivitet og næringsutvikling synes i de fleste kommuner å veie relativt tungt i forhold til klima- og miljøhensyn. Forståelsen og oppmerksomheten rundt nødvendige tilpasninger for å forebygge skader av endret klima er derimot økende. Vi arbeider også målrettet for å ivareta landbrukets arealressurser. Jordvernet står høyt på dagsorden, og årlig omdisponert areal synker.

Antall klager og innsigelser har gått kraftig ned sammenlignet med nivået rundt 2010, og vi fremmer nå innsigelse i bare 1-2% av plansakene. Kommunenes behov for veiledning er stort, særlig i små kommuner med begrenset kompetanse og ressurser til arealplanlegging.

Kommunen som skoleeier og barnehagemyndighet

Vi vurderer at vi gjennom dialog og møteplasser når kommunene og fylkeskommunene slik at sentral informasjon blir gitt, og at den blir fulgt opp gjennom nettverk mellom kommuner og i kommunene. Fylkesmannen har faste møter med kommunale og fylkeskommunale skoleeiere og barnehagemyndigheter. Vi har hatt spesiell fokus på nytt regelverk om skolemiljø, arbeidet med ny rammeplan i barnehagen og 0-24 oppdraget. Gjennom året har vi også fulgt opp kommunens plikter ovenfor flyktninger og asylsøkere. I tillegg har vi rettet oppmerksomhet mot kommuner som har spesielt behov for kompenserende tiltak og gitt dem tilpasset oppfølging og veiledning.

Fylkesmannen har fått mange henvendelser som gjelder spørsmål etter introduksjonsloven, både som følge av tilsyn og med bakgrunn i endringer i regelverket. Vi har derfor prioritert veiledning om endringer i lov og forskrift både på større samlinger og enkelthenvendelser fra kommuner og lokale NAV-kontor.

Samfunnsikkerhet og beredskap

Det er vår vurdering at kommuner, etater og bedrifter som har oppgaver på beredskapsområdet er godt kjent med rolle- og ansvarsfordelingen på området. Dette er ikke et felt hvor politikkformidling mot allmenheten er sentralt.

Fylkesmannen understøtter kommunenes arbeid med samfunnsikkerhet og beredskap gjennom strukturerte oppfølgingsmodeller og andre veilednings- og pådriveraktiviteter. Oppfølgingen av kommunene har i 2016 vært organisert dels som tilsyn og øvelser i totalt 8 enkeltkommuner etter de tidligere fylkesvise programmene, og dels med fellesaktiviteter for alle 30 kommuner. Fylkesmannen tilstreber at kommunene skal være selvdrøvne i beredskapsarbeidet. Vi oppfordrer til interkommunalt samarbeid og til etablering av eksempelkommuner innen utvalgte emner som f. eks. stabstjeneste og IKT-verktøy.

Liv og helse vil være tema i de fleste hendelser, og derfor er fylkeslegen fast representant i Fylkesmannens krisestab, fylkesberedskapsrådet, og atombereidkapsutvalget. Tilsynene med beredskapen i kommunene gjennomføres i stor grad sammen med helse- og sosialavdelingen. Vi følger opp de kommunene som har behov for veiledning. Vi ser at i noen kommuner er kommunelegen og de helse- og omsorgsfaglige ressursene i for liten grad koordinert med det kommunale planverket, dette har derfor stort fokus fra embetets side. Internt i organisasjonen sikrer vi at all kommunikasjon er koordinert slik at embetet fremstår som en samlet ressurs for omgivelsene.

Sosialtjenesten

Etter NAV-reformen så vi tendenser til at NAV ble «meldt ut» av den kommunale porteføljen som følge av sterk statlig styring. Vi opplever imidlertid at denne trenden har snudd og at kommunene nå både ser betydningen av de sosiale tjenester i NAV inn mot sine tjenester, og har fokus på kvaliteten i disse. Fylkesmannen har i flere år satset på, og hatt godt samarbeid med, NAV-fylke. Vi deltar i NAV-fylke sine møter med NAV-lederne med aktuelle tema, tilsynserfaringer, oppsummerte erfaringer fra klagesaker, aktuelle statlig politikk og føringer innenfor relevante områder som flyktninger og integrering, folkehelse, rus og psykisk helse mv.. Vi mener slikt tverrfaglig fokus er viktig for å møte den som oppsøker NAV-kontoret som et «helt» menneske og med alle de virkemidler som ligger i verktøykassa. I tillegg har det vært satset på opplæringstiltak der samtlige kommuner har deltatt.

Helse- og omsorg med folkehelse

Oppdraget omfatter både økt kapasitet og høyere kvalitet i tjenestene, samt styrket innovasjonsevne. Vi vurderer at det er oppnådd gode resultater gjennom kompetansebyggende tiltak innenfor områdene demensomsorg, "barns beste", velferdsteknologi, rus og psykisk helse, kommunal helse- og omsorgstjeneste, frisklivsentralene mv. Etter vår vurdering er det oppnådd relativt mer på områdene kompetanse og kvalitet, enn på kapasitet i form av ressurser.

De fleste av våre kommuner har i dag god nok sykehjemsdekning, men noen få har fortsatt et etterslep. Vi er opptatt av oppbygging av kompetanse med flere høyskoleutdannede i hjemmetjenesten, også for å sikre rask og riktig medisinsk hjelp slik at innleggelse i sykehus kan unngås. Det går riktig vei, men sakte. Det samme gjelder oppbygging av korttidsplasser.

Embetet følger opp utviklingen innen velferdsteknologi der det er utviklet et sterkt miljø i Agder, og samtlige 30 kommuner er med i en regional koordineringsgruppe. Kristiansand kommune arbeider med å igangsette et felles responscenter hvor 21 andre kommuner også deltar. Vi har fått flere nye livsgledesykehjem i Agderfylkene i 2016. Alle kommunene har etablert frisklivsentraler.

Vi har fokus på folkehelse i alt arealplanarbeidet, hvor vi følger opp turveier, grøntstruktur og lekearealer, universell utforming, barn og unges deltakelse og et aldersvennlig samfunn.

Psykisk helse og rus

Feltet er svært krevende og viktig. Sørlandet som «importhavn» gjør ikke utfordringen mindre på rusområdet, og vi ligger høyt på misbruksstatistikken. Utfordringsbildet vi ser gjennom Ungdata 2016 med høy forekomst av psykiske problemer blant unge, tilsier fokus både på det forebyggende arbeidet, men også på tjenesteapparatet. Fylkesmannen har oppmerksomheten rettet i begge spor, og i Folkehelsearbeidet er sosial ulikhet i helse viktigste satsningsområde. Vi har en avdelingsovergripende arbeidsgruppe der vi sammen med Utdanning og barnevern diskuterer både tjenestetilbud til utsatte barn og unge (jf. oppdrag 0-24 år), og hvordan vi sammen kan bistå helse- og skolesektorene til å virke helsefremmende og arbeide forebyggende.

For å sikre sammenhengende tjenester til den etablerte bruker- og pasientgruppen, er det satt i gang et regionalt prosjekt om samhandlingen på rus- og psykisk helse-feltet. Prosjektet er et samarbeid mellom Sørlandet sykehus HF og samtlige kommuner på Agder der også Fylkesmannen er med. Dette er etter vår vurdering et viktig skritt i retning av å få til et mest mulig «sømløst» tilbud til denne brukergruppen, da det er i overgangene at svikten inntreffer. Dette mye på grunn av feilaktig forventning om hva det andre nivået kan yte. Gjennomføring av landsomfattende tilsyn i 2017 med tjenestetilbud til pasienter med samtidig rus og psykiske lidelser, vil kunne gi et grunnlag å vurdere effekt av nye tiltak opp mot.

Det er til dels store forskjeller mellom kommunenes kompetanse, men de fleste har klart å knytte til seg medarbeidere med relevant fagkompetanse. Stadig flere kommuner knytter til seg medarbeidere med egen erfaring som bruker av tjenestene, og/eller samarbeider med brukerorganisasjoner. Kurs og seminarer er etterspurte og fullt benyttet. Manglende levering av promotert kartleggingsverktøy er svært uheldig og henger sammen med mangelfull forståelse av betydning av systematikk og dokumentasjon i arbeidet. Implementering av ny forskrift om styring og ledelse er et viktig virkemiddel også i denne henseende.

Naturmangfold

Hovedelementene i den nasjonale natur- og miljøvernpolitikken synes å være godt kjent i kommunene, næringslivet og offentligheten. Vi formidler dette i kommunedialogen, på nettsidene våre, på fagarenaer, og gjennom media og sosiale medier.

Mange viktige økosystemer på Sørlandet har vært i bedring over tid. Vannmiljøet i vassdrag og innsjøer er radikalt forbedret gjennom redusert sur nedbør, lokale utslippsreduksjoner og vassdragskalking. Laksen, og øvrig naturlig biologisk mangfold, er tilbake i Agderelvene! Vi forventer fortsatt positiv utvikling framover, ikke minst som følge av regional plan for vannforvaltning. På den marine siden bidrar betydelige forbedringer i forurenset sjøbunn til bedre tilstand i økosystemene. Store og økende områder med død bunn i fjorder og kystområder på grunn av høyt innhold av organisk materiale i havvannet i Skagerak, er fortsatt uløst. Kulturlandskapene holdes til dels i hevd gjennom våre nasjonale ordninger.

Tilstanden for truede arter og naturtyper er generelt usikker. Kunnskapsgrunlaget om naturmangfold er ikke godt nok. Kartleggingsdekningen er lav og framdriften sen. Nasjonale ansvarsarter som villrein og laks er i god utvikling, men begge artene er under press fra hhv. utbyggingsinteresser og oppdrettsnæringen. Klimaendringer kan også bli en betydelig trussel.

Med etableringen av Raet nasjonalpark har vi kommet langt skritt videre i arbeidet med å sikre et representativt utvalg av Agders kystnatur gjennom vern. De vestre delene av fjellnaturen er i stor grad sikret gjennom Setesdal Vesthei - Ryfylkeheiane landskapsvernområde, mens de østre delene av Agders fjellnatur i hovedsak ivaretas gjennom forvaltning av villreins leveområder. Vi har svært god driv i arbeidet med frivillig skogvern, som har brakt Agder på landstoppen i både antall vernede områder de siste årene, og antall områder i pågående prosess. Mer myr og våtmark bør sikres.

Forurensning og miljøgifter

Vi har ikke nådd målet om nullutslipp av helse- og miljøfarlige stoffer, men situasjonen på Agder har blitt betydelig forbedret gjennom arbeid på nasjonalt, regionalt og kommunalt nivå. Forurensningssituasjonen varierer noe mellom kommunene, avhengig av utfordringer og lokal interesse og kompetanse. Utslipp til luft og vann er redusert. Fortsatt innsats for opprydding av "gamle synder" i grunnen på land og på sjøbunn er viktig for å nærme oss nullutslippsmålet. Vi har for tiden relativt stabile forhold på avfalls- og gjenvinningsfeltet. De kommunale og interkommunale avfallsanleggene driver godt.

Kommuneøkonomi og kommunereform

Embetet har tett kontakt med kommunene på økonomiområdet, og kommunene i våre fylker har overveiende god styring og kontroll over økonomien. Likevel ble Birkenes og Tvedestrand kommuner registrert i ROBES i 2016. Embetet satte inn betydelige ressurser på å veilede disse kommunene gjennom hele 2016, og ingen av dem synes å ha svært alvorlige problemer. Birkenes er allerede utmeldt i februar 2017, og vi har grunn til å tro at også Tvedestrand blir utmeldt første halvår.

Kommunene på Agder har lagt ned et omfattende arbeid i de frivillige prosessene i kommunereformen, men det er bare oppnådd enighet om en sammenslåing av to kommuner. Vi kan derfor slå fast at den frivillige prosessen ikke har løst reformbehovet på Agder. Fylkesmannen mener at reformarbeidet bør fortsette i neste stortingsperiode. Kommunenes tilbakemelding på embetets arbeid med reformen har i all hovedsak vært gode, og media-omtalen regionalt har vært overveiende positiv til våre forslag.

Landbruk

Landbrukspolitikken med jordbruksavtale, markedsordninger og tollregime, i møte med landsdelens særegne ressursgrunnlag, historie og eiendomsstruktur, er ikke enkel verken å forstå eller formidle. Formidling av nasjonal politikk og prioriteringer er derfor en prioritert og kontinuerlig oppgave. Fylkesmannens kompetanse og fagmiljø om landbrukspolitikken og sektorens virkemåte er en av våre viktigste funksjoner. Embetet samarbeider med kommunene, fylkeskommunene, Innovasjon Norge og næringen selv om både politikkformidlingen og næringsutviklingsarbeidet. Vi mener at politikken er rimelig godt kjent. Viktige tema som lokal mat, dyreholdets betydning for et åpent kulturlandskap og skogbruket betydning i klimasammenheng er ofte framme i offentlighet og media. Lokale medier dekker bruksutbygginger og åpning av nye store fjøs på en svært positiv måte.

Mye av virkemiddelbruken i landbrukspolitikken er styrt sentralt. De samlede effektene over senere år er en fortsatt rask utvikling mot større landbruksforetak, og konsentrasjon om grasbasert husdyrhold med melk, storfekjøtt og sau. Produksjon av fjørfekjøtt er nå nesten helt borte fra Agder. Vi har svært gode bedrifter også innen svinekjøtt og hagebruk, men antallet er ikke stort.

Av de virkemidlene som styres lokalt står jordvernet sentralt. Vår oppfatning er at kommunene er svært oppmerksom på problemstillingen, og at den administrative saksforberedelsen gjennomgående er god. Den endelige politiske prioriteringen kan være mer variabel, men vi synes over tid å bevege oss i riktig retning. Samarbeidet om næringsutvikling og investeringer for framtida er svært godt, og det skjer mye.

Skogbrukets og trematerialets posisjon som en viktig del av klimasaken og det grønne skiftet i næringslivet er nå godt etablert.

Hovedmål 2 - Statlig virksomhet på regionalt nivå skal være godt samordnet og legge til rette for gode helhetsløsninger

Samlet vurdering – embetets samordningsrolle

Vi vurderer selv at den kommunerettede samordningen etter KMDs rundskriv fungerer godt i våre fylker. Vi prioriterer kommunedialogen høyt både på embetsnivå og på fagkanal, og drøfter aktuelle problemstillinger løpende. Våre kommuner har i hovedsak god økonomistyring, og statsetatene har respekt for det kommunale selvstyret. Det er sjelden konkrete konflikter knyttet til statlige sektorpålegg og kommunenes økonomiske rammer. Stor grad av enighet i landsdelen om å legge den felles regionplanen Agder 2020 til grunn for satsingene, innebærer i seg selv en betydelig samordning.

På tilsynsområdet fungerer samordningen gjennom felles tilsynsgruppe og felles kalender for koordinering i tid og rom om lag så godt som det er mulig med dagens rammer.

Arbeidet med faglig samordning av kryssende sektorinteresser skjer mer ad hoc, og embetets virkemidler er oftest begrenset til å legge til rette for dialog. Forsøket med samordning av statlige innsigelser etter plan- og bygningsloven er klart positivt.

Tjenestetilbud til barn og unge

I 2016 etablerte vi internt i embetet en tverrfaglig og avdelingsovergripende gruppe for barn og unge: «0-24 gruppa» som et resultat av fellesoppdrag fra 5 direktorater. Det er ett av embetets 3 felles hovedsatsingsområder og ansvaret er lagt til utdanning- og barnevernavdelingen.

Det er utpekt en prosjektleder ansatt i utdanning- og barnevernavdelingen. I 2016 ble det oppnevnt medlemmer fra Utdanning- og barnevernavdelingen og Helse- og sosialavdelingen, og utdanningsdirektør og ass. direktør i helse- og sosialavdelingen utgjør styringsgruppe sammen med ass. fylkesmann. På sikt vil også øvrige avdelinger i embetet oppnevne medarbeidere til gruppa, men hovedtyngden vil ligge i de to nevnte avdelingene. Det er utarbeidet en prosjektbeskrivelse som skal være retningsgivende for innsatsen i flere år fremover. Noen av temaene er:

1. Implementering av barnekonvensjonen, både internt og eksternt
2. Systematisk bruk av Ungdataundersøkelsen for risikovurdering av kommuner
3. Presentasjon av felles veiledere i tverrfaglig samarbeid
4. Taushetsplikt i tverrfaglig samarbeid
5. Systematisk gjennomgang av kommunale planer for å sikre at barn og unges interesser er i varetatt.

Under Arendalsuka var det en halvdagskonferanse med stor deltakelse om hvordan barn og unge kan mestre egne liv. Vi har arrangert en stor presentasjon av Ungdata 2016 med over 300 deltakere fra alle sektorer i samarbeid med andre aktører, bla fylkeskommunene. Denne følges opp i kommunene i 2017.

Vi har også hatt flere fellesaktiviteter knyttet til satsingen, som ikke er knyttet direkte til prosjektet:

Det ble i 2016 arrangert en dagskonferanse for alle kommunene i Aust- og Vest-Agder om implementering av skoleveilederen som gjelder samarbeid mellom skole og barnevern og tverrfaglig innsats i kommunene. Ved tilsyn i barnehage og skole etterspørres det tverrfaglige arbeidet. Vi har gjennomført ett tverrfaglig tilsyn sammen med helse – og sosialavdelingen på en barneverninstitusjon. Gjennom våre faste oppgaver innen tilsyn, veiledning og klagesaker innen spesialundervisning og spesialpedagogisk hjelp har vi særlig fokus på utsatte barn og unge. Tilsvarende blir dette vektlagt på helse- og sosialtjenestoområdene. Utover dette behandler vi klagesaker og veileder kommuner om § 9a på læringsmiljø, mobbing og krenkelsler. I avdelingsmøter går vi gjennom vårt oppdrag og fokuserer spesielt på utsatte barn og unge og vårt ansvar for å formidle og veilede kommunene i tverrsektorielt arbeid og barnekonvensjonen. Vi er også mer bevisst på samordning av kurs og konferanser som har tema om barn og unge.

Embetet har hatt bred deltagelse i prosjektgruppen for Aust-Agder fylkeskommunes prosjekt «Styrking av arbeidet mot mobbing og arbeidet for elevers psykiske helse». Prosjektet er rettet mot elever i videregående skole i fylket og har mål om forsterket forebyggende arbeid, oppfølging av elever og tiltak for å øke kompetansen hos lærere i videregående opplæring. Vi er også med i styringsgruppa for «Forsøk med NAV-veileder i videregående skole» i begge fylkene.

Helse- og sosialavdelingen har fokusert på "barn i risiko" i samarbeid med spesialisthelsetjenesten og UiA, og bl.a. arrangert en konferanse for aktuelle aktører. Vi har særlig engasjert oss i barn som pårørende og etablert nettverk bestående av barneansvarlige i spesialisthelsetjenesten og

kommunene og har halvårlige møter med ledende helsesøstre i begge fylkene, samt arrangert fagdag om vold i nære relasjoner. Videre forvalter vi øremerket tilskudd til å forebygge og bekjempe barnefattigdom.

Gjennom arbeidet med Regionplan Agder 2020 er det etablert en regional faggruppe for utdanning. Gruppen fungerer som et partnerskap mellom sentrale aktører på barnehage- og skoleområdet som jobber for å nå de felles målene regionen har satt seg på utdanningsområdet. Disse målene er sammenfallende med de sentrale målene i den nasjonale politikken. Aktørene som deltar er i tillegg til fylkesmannen begge fylkeskommunene, kommunene, KS, Universitetet i Agder og Utdanningsforbundet.

På barnevernsområdet er det faste samlinger med de andre fylkesmennene i region sør-øst flere ganger i året, og på to av disse samlingene deltar Bufetat. På disse møtene drøftes praksis og problemstillinger med sikte på at embetene skal fremstå likest mulig i sin veiledning og myndighetsutøvelse. Fylkesmannen har også tett samarbeid med politiet og Universitet i Agder om aktuelle saker og utviklingsområder.

Boligsosial innsats

Fylkesmannen prioriterer samordning av den boligsosiale innsatsen. Samarbeidet om dette med Husbanken og kommunene er nært og godt. Det arrangeres årlig en regional boligsosial konferanse i samarbeid mellom embetene og Husbanken region Sør. Vi har også bidratt til at det boligsosiale arbeidet er løftet frem på «tilgrensende» arenaer som folkehelsekonferansen i regi av fylkeskommunen og fylkesmannen, og den årlige barnevernskonferansen. Flere kommuner i regionen har i sitt planverk tatt hensyn til en differensiering i boligmassen når nye boligfelt planlegges. Vi tar også opp temaet i vårt eget halvårlige møte med statlig etatsledere, hvor Husbanken, Mattilsynet, Beredskaps- og nødetatene, UDI og IMDi deltar. Vi søker å koordinere de ulike tilskuddsordningene som berører feltet.

Samfunnssikkerhet og beredskap

Fylkesmannen utfører oppgavene relatert til helhetlig og samordnet arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap i fylket gjennom ulike aktiviteter og tiltak. Etablering og vedlikehold av et bredt beredskapsnettverk med kommuner og regionale aktører er sentralt. Vi legger ansvarsprinsippet til grunn for vårt arbeid, og terskelen for å ta kontakt er lav.

Samordningsfunksjonen utføres også i formelle fora som Fylkesberedskapsrådet, Atomberedskaps-utvalget og Infopool Agder, som alle har hatt møter i 2016. Risiko- og sårbarhetsanalysen for Agder er også et verktøy for samordning. Arbeidet med revidert ROS Agder ble ferdigstilt i desember 2016. Fylkesmannen er en pådriver i arbeidet med evaluering og oppfølging av hendelser. Snøværet i Aust-Agder i november og ekstremværet Urd i desember er eksempler på hendelser i 2016.

Tilsynsvirksomheten

På tilsynsområdet har vi etablert en samordningsgruppe internt i embetet, og eksternt har vi "Fylkesmannens tilsynsforum". Dette er en møtearena for alle statlige etater som har tilsynsoppgaver rettet mot kommunene. Her møter også revisjonsdistriktene i Agder, kontrollutvalgssekretariatene i Agder og KS Agder. Hensikten er å ivareta den samordningsfunksjonen fylkesmannen har på tilsynsområdet, utarbeide endelig kalender for tilsynsvirksomheten i Agder, samt sikre kompetanseoverføring mellom etatene. Vi har i 2016 avsluttet et eget utviklingsprosjekt på tilsynsområdet i samarbeid med KS Agder og Kristiansands revisjonsdistrikt. Sluttrapport er sendt departementet.

Ved gjennomføring av tilsyn legges det stor vekt på forankring i virksomheten. Vi erfarer at Fylkesmannens tilsynsvirksomhet oppleves som viktig for læring og for å bedre kvaliteten i den kommunale tjenesteproduksjonen. Den økte vektleggingen på lærende tilsynsvirksomhet som særlig er utviklet på oppvekstområdet, har fått en positiv mottakelse i kommunene. Dette bør videreutvikles. Innenfor helse- og sosialavdelingens ansvarsområder har vårt embete gjort et pionerarbeid i å utvikle metodikk for å inkludere brukerrepresentanter i tilsynsteamene ved systemrevisjoner. Dette har gitt god effekt på både utbytte og troverdigheten av de funnene som er avdekket gjennom tilsynene. Det er en viss tilsynstrøtthet i særlig de minste kommunene, også knyttet til at en del av de landsomfattende tilsynene har tema som ikke alltid treffer de lokale problemstillingene.

Klimahensyn

Med Paris-avtalen og Norges nye forpliktelser som del av EUs system for oppfølging av ikke kvotepliktig sektor, forventer vi at klimapolitikken blir sentral i årene framover. Klima og det grønne skiftet er derfor et satsingsområde for embetet både i 2016 og 2017. Vurdert i et overordnet perspektiv er imidlertid embetets rolle og oppgaver på dette feltet fortsatt noe uklare i forhold til de formidable utfordringene, og vi vil ønske mulige klarere instruksjoner og nye virkemidler velkommen.

Vi arbeider for å få kommunene til å søke midler gjennom ordningen Klimasats. Et fåtall av kommunene synes å bruke sin klima- og energiplan aktivt. Vi har ikke hatt og forventer heller ikke store reduksjoner i utslippene i de nærmeste årene. Det er imidlertid økende bevissthet om utfordringene.

Arealplanarbeidet er et felt hvor vi har fokus på både forebygging av utslipp og tilpasning til endret klima. Kommunene ivaretar hittil i for liten grad klimahensyn i sine plan- og dispensasjonsvedtak. Det fremgår ikke hvilke konsekvenser planene vil få for klimagassutslipp. Det planlegges for eksempel fremdeles bilbaserte boligområder. Kommunene følger opp noe bedre på klimatilpasning i arealplanene.

Flyktningssituasjonen

I integreringsarbeidet har vi lagt vekt på å samordne vår innsats med NAV-fylke og IMDi. Vi har bidratt til å avklare rettigheter og sørget for koordinering i konkrete saker på flyktningområdet. Dette gjelder særlig spørsmål om ansvarsforhold og rettigheter til opplæring, som har involvert flere kommuner, fylkeskommunene, mottak for enslige mindreårige og UDI. Vi har også deltatt i regional samordningsgrupper i regi av KS for å bedre bosetting og inkludering av flyktninger på Agder.

Hovedmål 3 - Rettssikkerhet skal være ivaretatt på en enhetlig måte i fylket og på tvers av embetene

Samlet vurdering

Rettsikkerhetsoppdraget oppfattes som vår kjernevirksomhet. I den daglige driften i fagavdelingene har klagesaksbehandling og ulike tilsynsaktiviteter første prioritet ved ressursmangel. Også dette året har vi prioritert på denne måten. Når det på tross av sterkt fokus likevel er problemer med lang saksbehandlingstid på noen områder, skyldes dette at saksmengden over tid er svært stor i forhold til tilgjengelige ressurser på disse sektorene.

Veiledning, kontroll, tilsyn og klagebehandling

Fylkesmannen har stort fokus på å ha høy kvalitet i tilsynsarbeid og saksbehandling. Dette sikres gjennom gode rekrutteringsrutiner og kontinuerlig faglig oppdatering og kompetanseheving av alle ansatte.

På utdanning- og barnevernsområdet deltar våre ansatte på alle nasjonale samlinger i regi av utdanningsdirektoratet når det gjelder regelverk og generell kompetanseheving. I tillegg legger embetet selv til rette for kompetanseheving på bakgrunn av egen vurdering av behov i forbindelse utarbeidelse av virksomhetsplan.

Fylkesmannen legger stor vekt på å gi god veiledning og informasjon slik at konflikter og uenigheter kan løses av kommunen selv på lavest mulig nivå.

Ved behandling av klagesaker og tilsyn følges de rutiner som er utarbeidet, og sakene blir i stor grad drøftet av flere for å sikre at saksbehandlingen holder høyest mulig kvalitet.

Tett og godt samarbeid med de andre embetene i våre regioner samt med utdanningsdirektoratet og helsetilsynet er med på å sikre enhetlig behandling i tilsynsarbeidet og i klagesaker. I 2016 har vi gjennomført regionale samlinger på flere områder innen tilsyn og klagesaksbehandling der ulike case og problemstillinger har vært drøftet.

Vi får fremdeles få klager etter introduksjonsloven, noe som gjør behovet for tilsyn etter denne loven større. Vi har et tett samarbeid med embeter i Sørvest-regionen for å sikre en lik praksis i klager og tilsyn etter introduksjonsloven.

Tilsyn med spesialisthelsetjenesten gjennomføres etter en helhetlig plan koordinert av Fylkesmannen i Oslo og Akershus, og vi bistår med koordinering for de fire sørlige fylkene i helseregionen. Landsomfattende tilsyn gjennomføres med ett team i disse fire fylkene.

På oppdragsområdene helse og sosial følges embetene faglig opp av Statens helsetilsyn. Fylkeslegene møtes i tillegg til de oppsatte møter i regi av direktorater og sentral tilsynsmyndighet to ganger i året, der tema blant annet er ulikheter som vi identifiserer for drøfting. Det er også et kontinuerlig fokus å sikre lik praksis internt i embetet.

Generelt har embetet fokus på hensikten og formålet med tilsyn og klagebehandling, som er bedre opplevd kvalitet i tjenesten for bruker og innbygger. I dette ligger valg av metode for å nå målet, og prioritering i henhold til dette. Samtidig erfarer vi at volumkrav per se, og stadig økende trykk på antall klagesaker med lite rom for avvising, presser oss i valg av metodikk.

Fylkesmannen vil videre vise til at klagebehandlingen på plan- og bygningsområdet er krevende både hva gjelder faktum og juss, og at det er ressurskrevende å håndtere dette sakområdet. Det er dessuten stor etterspørsel fra kommunene på veiledning på området. Selv om vi pga. restansesituasjonen prioriterer klagesakene, ser vi at veiledning kan ha en positiv effekt både på kvaliteten av og mengden av klagesaker. Vi har i 2016 gjennomført opplæring i samarbeid med Vest-Agder fylkeskommune overfor kommuner i Vest-Agder, samt hatt møter med flere av kommuner i Aust-Agder, hvor vi har gitt informasjon/opplæring om regelverket. Det er særlig dispensasjonsbestemmelsen i plan- og bygningsloven som har stått sentralt i møtene med kommunene.

Lov- og tilskuddsforvaltning i landbruket

Etter at vekten på kontroll med tilskuddsforvaltningen har vært høy i lengre tid, er det nå bygd opp et veletablert system for kontroll og risikovurdering. Dette er nå innarbeidet som en naturlig del av vår løpende virksomhet, men vi søker likevel å forbedre oss fra år til år. Bevisstheten om at kontroll må påregnes er også høy i næringen selv. I all hovedsak følger landbruksbedriftene på Agder og kommunene våre opp regelverket på en svært god måte.

Det er imidlertid også viktige problemer med praktiseringen når feil avdekkes. Det er udiskutabelt at viktige deler av regelverket over tid har vært og til dels fremdeles er relativt uklart, og åpen for tolkninger og lokal praksis. Innstramminger og klargjøringer i dagens kontrollregime i noen saker har blitt kombinert med krav fra Landbruksdirektoratet om tilbakebetaling av vesentlige tilskuddsbeløp nokså langt tilbake i tid, og dette har vært vanskelig å forstå og akseptere for de berørte. Det er viktig at det gjøres en samlet rimelighetsvurdering i alle slike saker.

Forsvarlige og nødvendige tjenester

Fylkesmannen følger med på utviklingen i tjenestetilbudet, og gjennomfører risikobaserte tilsyn. Erfaringer fra tilsyns- og klagesaker brukes inn i utviklingsarbeid for bedre kvalitet og økt rettssikkerhet i tjenestene. Systemrevisjoner gjennomføres etter en risiko- og sårbarhetsvurdering. Vi gir råd og veiledning i stort omfang til innbyggere i forhold til deres rettigheter, også i forhold til å fremme klager der det måtte være aktuelt slik at de kan få prøvd sin sak. Saksbehandlingstid er viktig for rettssikkerheten. Kravet er median saksbehandlingstid i tilsynssaker og vi overholder dette. Imidlertid ser vi at enkelte saker har blitt svært gamle og dette er beklagelig. Vi prioriterer de sakene der vår avgjørelse får, eller kan få, konsekvenser for videre oppfølging og behandling, men uansett er det beklagelig at noen saker er blitt nærmere ett år. Omlegging av arkiv, dårligere oversikt og mye fokus på omstillingsarbeidet er delforklaring, men vi bestreber oss på å unngå slike "fallgruber" og har stort fokus på dette arbeidet.

Fylkesmannen anser den lange saksbehandlingstiden på klagesakene etter plan- og bygningsloven som et tillits- og rettssikkerhetsproblem, og vi arbeider aktivt for å løse dette. Vi har vært opptatt av å gi god og rask informasjon om saksbehandlingstid til publikum og kommune. Der det er store samfunnsmessige verdier involvert søker vi å prioritere behandlingen av disse sakene. Sammenslåingen av embetene har medvirket til et større fagmiljø, som vi mener har hatt positiv effekt på kvalitet i saksbehandlingen. Vi ser imidlertid at fagmiljøet er sårbart for «avskalling» ved den videre geografiske lokaliseringen av embetet, ikke minst fordi det er vanskelig å rekruttere erfarne saksbehandlere på området.

Rettsikkerhet og rettssikkerhet for vergetrengende

Fylkesmannen mener at vergemålsreformen, trass i betydelige praktiske oppstartsproblemer, har vært en suksess målt som tjenestekvalitet til brukerne. Rettsikkerhet - og ikke minst likebehandling for alle vergetrengende ut fra den enkeltes behov og på tvers av bostedskommune, er utvilsomt bedre enn tidligere. Fylkesmannen har særlig vektlagt arbeid med rekruttering, opplæring, veiledning og annen oppfølging av faste verger, da dette er et område hvor fylkesmannen kan utrette mye for å bidra til en vellykket rettsikkerhets- og rettssikkerhetsreform.

Hovedmål 4 - Fylkesmannen skal ta de initiativ som finnes påkrevd og holde sentrale myndigheter orientert om tilstanden i fylket og effekten av statlig politikk

Dette hovedmålet dekker en svært viktig del av fylkesmannsinstruksen, og noe av det særegne ved fylkesmannens rolle både som person og etat. Vi mener disse sidene av virksomheten fortjener en omtale på et overordnet nivå. Siden det i år bare hører et delmål og et smalt resultatmål fra barnehagesektoren under dette hovedmålet, gir vi her en noe bredere rapport.

Fylkesmannens mulighet til å ta egne initiativ til gagn og beste for regionen etter vår egen vurdering skaper handlingsrom for virksomheten vår, og gir embetet og dets leder mulighet til å ta en posisjon i regionen. Dette bidrar i høy grad til gjennomslag og måloppnåelse også på de andre hovedmålene. Spesielt for de mindre kommunene er Fylkesmannen ofte en viktig medspiller og rådgiver i kontakten mot regionale og sentrale statlige organer. I den løpende dialogen mellom embetsledelsen og ordførere/rådmenn er vår rolle som informasjonsknutepunkt og kanal for tilbakemelding til sentral stat alltid en del av bildet. Dette er også et sentralt tema på de heldags kommunemøtene som vi har med hver av kommunene i Agder en gang i løpet av hver valgperiode. Vi har i flere omganger vurdert å etablere en mer formell struktur for slike tilbakemeldinger, med eksempelvis egne møter eller en spørreundersøkelse. Vi har imidlertid kommet til at dette ikke er hensiktsmessig, og at dagens arbeidsformer fungerer rimelig godt.

Det meste av de konkrete tilbakemeldingene går gjennom fagavdelingene våre til direktorat og departement på de faste møtepunktene i hver sektor. Vi har ingen samlet oversikt over dette. På embetsnivå har det langvarige og brede samarbeidet i landsdelen for å bedre levekårene vært et sentralt område også i 2016. Dette året høstet vi også fruktene av det initiativet som tidligere fylkesmann i Aust-Agder Øystein Djupedal tok for å få til det som nå er blitt Raet nasjonalpark. Det finnes en lang rekke eksempler på slike tiltak og prosjekter på ulike fagområder, der Fylkesmannen har vært viktig for å få aktivitetene i gang. Flyktingsituasjonen fra sommeren 2015 og framover er et ferskt eksempel på at vi benyttet handlingsrommet og engasjerte oss til felles beste i regionen.

Begge de tidligere embetene på Agder deltok aktivt både i utarbeidelsen av og i oppfølgingen av den felles regionplanen for begge fylkeskommunene "Agder 2020". Regionplanen har 5 satsingsområder, og fungerer som en felles overbygning og prioritering for store deler av utviklingsarbeidet i landsdelen. Når denne planen snart skal rulleres, er det naturlig at det nye sammenslåtte embetet går tydelig inn i dette arbeidet.

3.1.1 Nasjonal politikk skal være kjent og iverksatt i fylket

3.1.1.1 En bærekraftig, trygg og fremtidsrettet samfunnsutvikling og arealbruk

Vi ser arealplanarbeidet som en sentral og grunnleggende oppgave for å sikre både god samfunnsutvikling og vern av natur og ressursgrunnlag for framtidige generasjoner. Området er prioritert både på fagkanal og i embetsledelsens kommunedialog. Den vekten som nå legges på både tilpasning til endret klima og nye utslippsmål for klimagasser i ikke kvotepliktig sektor, vil gjøre arealplanfeltet enda mer sentralt.

Embetet har en egen felles plangruppe som ledes av miljøvernavdelingen. Saksbehandlerne skriver uttalelser til plan- og dispensasjonssaker, og vektlegger her å fremme de interessene som vi er satt til å ivareta. Vi har løpende og i hovedsak god dialog med kommunene i Agder i arbeidet mot dette målet. Behovet for veiledning er stort, særlig for små kommuner med begrenset kompetanse og ressurser til arealplanlegging. Kommunene vektlegger i varierende grad de statlige planretningslinjene for bolig, areal og transport i sine arealdisponeringer. Bilbaserte boligområder og bilbasert kjøpesenteretablering vedtas fortsatt i mange kommuner. Et fåtall av kommunene bruker klima- og energiplanen aktivt. Ønsket om aktivitet og næringsutvikling synes i de fleste kommuner å bli prioritert selv om de er strid med klima- og miljøhensyn. Vi erfarer at det i liten grad er politisk vilje i kommunene til å belyse eller vektlegge konsekvensene for klimagassutslipp i planvedtak. Slike vedtak er i mange tilfeller i strid med hvor viktig arealdisponeringen er for å redusere transportbehov og utslipp.

Forståelsen og oppmerksomheten rundt nødvendige tilpasninger for å unngå skader av endret klima, og risiko og sårbarhetsanalyser (ROS-analyser) i planarbeidet, er derimot økende. Vi ser behov for kompetanseheving på tekniske krav knyttet til klimaløsninger i arealplaner også internt i embetet.

Vi arbeider også målrettet for å ivareta landbrukets arealressurser. Jordvernet står høyt på dagsorden både i kommunedialogen og gjennom arbeidet i plangruppen. Vi prioriterer dette temaet høyt i våre styringsmøter med kommunene, i møter med næringen, samferdselsmyndighetene og i andre dialogfora. Statistikk over årlig omdisponering viser at utviklingen går i riktig retning mot målet om 33% reduksjon innen 2020.

I 2016 behandlet vi totalt 721 ulike planer, og fremmet til sammen innsigelser til 12 av disse, dvs. mindre enn 2% av sakene. Vi påklaget 10 dispensasjonsvedtak. Dette er en nedgang i innsigelser forhold til året før, antall klager er på samme nivå. Siden 2010 har imidlertid antall klager og innsigelser pr år gått ned kraftig. Konflikt med hensyn til naturmangfold, strandsonehensyn, forurensninger og klima/utbyggingsmønster utgjør hoveddelen av disse sakene.

Resultatmål 3.1.1.1.1

Rapportere på

FM har hatt dialog med og formidlet nasjonale og regionale hensyn til alle kommuner i fylket.

Vi har kommunisert ved skriftlige uttalelser til plansaker, fagseminarer sammen med fylkeskommunene, og i ulike møter med kommunene. FM deltar i planforum og melder inn saker av nasjonal/vesentlig regional interesse til drøfting.

Resultatmål 3.1.1.1.2

Rapportere på

Prinsippene i de statlige planretningslinjene er lagt til grunn i alle relevante regionale og kommunale planer.

Vi påpeker prinsippene i SPR i våre planuttalelser til kommunene. Vi er likevel langt fra slik at kommunene gjennomgående gjør sine arealdisponeringer med prinsippene i SPR som grunnleggende forutsetning. Satsing på sentrum skjer eksempelvis i for liten grad, både i store og små kommuner. FM fremmet en innsigelse i 2016 med grunnlag i SPR (perifert boligområde)

Resultatmål 3.1.1.1.3

Rapportere på

Andel relevante kommunale og regionale planer med tidlig medvirkning: 100%

Målet sikres ved at vi gir skriftlige uttalelser til oppstart av alle arealplaner. Agder deltar i forsøket med samordning av statlige innsigelser.

Resultatmål 3.1.1.1.3.2**Rapportere på**

Mekling i planer med uløste innsigelser: 100%

Gjennomført.

Mekling i planprosesser med uløste innsigelser

Resultatmål	Differanse	Resultat
100 %	0 %	100 %

Resultatmål 3.1.1.1.4.1**Rapportere på**

Alle planer etter plan- og bygningsloven er vurdert med hensyn til klimaendringer.

Alle arealplaner vurderes med hensyn til behov for tilpasning til klimaendringer. Vurderingene gjøres rutinemessig i et systematisk, tverrfaglig samarbeid mellom beredskapsstaben og arealplangruppa. NVE's regionkontor har varslet at de primært behandler overordnede arealplaner. Vi har derfor som rutine å gjøre NVE spesielt oppmerksom på de reguleringsplanene hvor vi mener det kan være problemer i med flom eller ras, og dette fungerer godt.

Vurdering av konsekvenser av klimaendringer i planer

Er alle planer etter plan og bygningsloven vurdert med hensyn til klimaendringer?
Ja

Resultatmål 3.1.1.1.5.1**Rapportere på**

Alle planer etter plan- og bygningsloven er vurdert med hensyn til samfunnsikkerhet.

Alle planer etter plan- og bygningsloven blir vurdert mht. samfunnsikkerhet. Beredskapspersonellet prioriterer de overordnede planene, mens de øvrige medarbeiderne i plangruppa ivaretar detaljplaner.

Vurdering av konsekvenser av samfunnsikkerhet i planer

Er alle planer etter plan og bygningsloven vurdert med hensyn til samfunnsikkerhet?
Delvis

Resultatmål 3.1.1.1.6.1**Rapportere på**

Landbrukets og reindriftens arealressurser er ivaretatt i alle planprosesser.

Det er en utfordring å få godt nok gjennomslag for landbrukets interesser i planer. Vi mener likevel at dette er rimelig godt ivaretatt i planprosessene. Det er god forståelse for jordvern blant de i kommuneadministrasjonen som arbeider med planforvaltning. Det er mer varierende blant politikerne. Det er dessverre varierende hvor mye landbruksforvaltningen i kommunene blir trukket inn i plansaker.

I større saker er det som regel god dialog mellom Fylkesmannen og kommunene. De fleste ser viktigheten av at Fylkesmannen kommer tidlig inn i planprosessene, og tar da kontakt i en tidlig fase. Møter og annen kontakt med kommunene i den forbindelse er høyt prioritert hos oss.

Resultatmål 3.1.1.1.6.2

Rapportere på

Reduksjon i omdisponering av dyrket mark sammenlignet med 2014.

Vi bruker tall for 2015, da Kostra-tall for 2016 først foreligger i juni.

Fra 2014 til 2015 gikk omdisponering av dyrka jord i begge Agderfylkene opp fra 220 til 266 da. Her foreligger det derfor et avvik i forhold til målsetting. Omdisponeringa i 2014 var imidlertid mye lavere enn de fleste årene før.

Fordelt på de to fylkene ser det slik ut: Det er økning i Vest-Agder fra 116 til 214 daa som gjør at totaltallet blir høyere. Aust-Agder har nedgang fra 104 til 52 da.

Fra 2012 er tallene likevel på et lavere nivå enn gjennomsnittet fra 2006 til 2011. Fra 2005 er det tallene for Vest-Agder som slår mest ut, da de både er høyere og har større variasjon enn tallene for Aust-Agder.

3.1.1.2 Informasjon og veiledning er tydelig og målrettet

Fylkesmannen har i sine faste møter med kommunale og fylkeskommunale skoleeiere og barnehagemyndigheten formidlet og drøftet store endringer på lov og regelverksområdet. Vi har hatt spesiell fokus på nytt regelverk om skolemiljø, arbeidet med ny rammeplan i barnehagen og 0-24 oppdraget. Gjennom året har vi også fulgt opp kommunens plikter ovenfor flyktninger og asylsøkere.

I tillegg til felles formidling og oppfølging av store endringer har vi rettet oppmerksomhet mot kommuner som har spesielt behov for kompenserende tiltak og gitt dem tilpasset oppfølging og veiledning. Slik oppfølging og veiledning gis etter at det er gjennomført risiko- og sårbarhetsanalyser eller ved at kommunene selv ber om veiledning.

Vi vurderer at vi gjennom dialog og møteplasser når kommunene slik at sentral informasjon blir gitt og at den blir fulgt opp gjennom nettverk mellom kommuner og i kommunene. Fylkesmannen mener at målet er innfridd.

Resultatmål 3.1.1.2.1.1**Rapportere på**

Barnehageeiers og barnehagemyndighets tilfredshet med støtte og veiledning innenfor kompetanseutviklingstiltak, skal ligge på minimum samme nivå som landsgjennomsnittet for 2015.

Landsgjennomsnittet for 2015, når det gjelder i hvilken grad barnehageeier og barnehagemyndighet, var tilfreds med støtte og veiledning innenfor kompetanseutviklingstiltak, var 3,69. Oversikten i "Spørsmål til barnehage-Norge i 2016" viser at skår for Vest-Agder i 2016 er 3,4 og for Aust-Agder 3,8.

Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder jobber kontinuerlig med veiledning innenfor kompetansetiltak og våre kommuner får støtte og veiledning gjennom våre arena som Fylkesmannens barnehagemøter, utdanningsmøter, barnehagemyndighetsstudiet i samarbeid med UIA og nettverkssamlinger for tilskudd til private barnehager og andre igangsatte prosjekter. Vi har i tillegg epost og telefonkontakt med de fleste kommunene på dette området. Tallene fra barnehage Norge baserer seg på et lite antall av våre kommuner.

Barnehageeiers og barnehagemyndighets tilfredshet med støtte og veiledning innenfor kompetanseutviklingstiltak

Differanse resultatmål	Resultatmål	Grunnlagstall
0.1	3.6	3.7

Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder rapporterer fra to fylker, dette er det ikke rom for i tabellen. Vi har valgt å legge inn tall for Aust-Agder. Tallene baserer seg på et utvalg av kun fire kommuner. Fylkesmannen har selv foretatt brukerevaluering av flere enkelttiltak, og disse vurderinger har vært positive. Vi har hatt god oppslutning om tiltakene.

Resultatmål 3.1.1.2.1.2**Rapportere på**

Skoleeiers tilfredshet med fylkesmannens støtte og veiledning innenfor kompetanseutviklingstiltak, skal ligge på minimum samme nivå som landsgjennomsnittet for 2015.

Aust- og Vest-Agders resultater når det gjelder i hvilken grad kommunane vurderer Fylkesmannen som en viktig medspiller, slik de er presentert i Rapport 2016:16 "Spørsmål til skole-Norge", har et gjennomsnitt på henholdsvis 3,2 og 3,8 (landsgjennomsnittet er 3,8). På spørsmål som gjelder virkemiddel ligger Aust- og Vest-Agder med ein skåre på henholdsvis 2,9 og 3,1, landsgjennomsnittet (3,6). Resultatene baserer seg på et utvalg av kommuner.

Det er ikke mulig å sammenligne direkte med resultatene fra 2015, fordi de ikke foreligger på fylkesnivå. Vi tolker likevel resultatene fra 2016 til å være tilsvarende eller noe bedre enn i 2015. Fylkesmannen jobber aktivt med å nå landsgjennomsnittet.

Resultatmålet er nådd.

Skoleeiers tilfredshet med fylkesmannens støtte og veiledning innenfor kompetanseutviklingstiltak

Resultatmål	Differanse resultatmål	Grunnlagstall
58.0 %	- 11.0 %	47.0 %

3.1.1.3 Fylkesmannen understøtter kommunenes arbeid med samfunnsikkerhet og beredskap

Fylkesmannen understøtter kommunenes arbeid med samfunnsikkerhet og beredskap gjennom strukturerte oppfølgingsmodeller og andre veilednings- og pådriveraktiviteter. Oppfølgingen av kommunene har i 2016 vært organisert dels fylkesvis og dels med fellesaktiviteter for alle 30 kommuner.

I Aust-Agder har den strukturerte oppfølgingsmodellen normalt vært gjennomført for fire kommuner årlig. Modellen inkluderer både øvelse og tilsyn og har følgende aktiviteter: Formøte, tilsyn, presse- og informasjonskurs relatert til øvelsesscenarioet, beredskapsdag relatert til scenarioet, øvelse og gjennomgang av tilsyns- og øvingsrapport. I Vest-Agder innebærer modellen øvelse for fire kommuner og tilsyn for fire kommuner. Kommunene som øves deltar på felles temadag og kommunevise planmøter og øvelser mens tilsynene gjennomføres over en dag i hver kommune. Tilsynene gjennomføres normalt sammen med Helse- og sosialavdelingen. De kommunene som har tilsyn blir øvet to år etter og omvendt.

I 2017 vil Fylkesmannen prioritere å samordne de to oppfølgingsmodellene. Omforent regelverksforståelse og praktisering, tilstrekkelig måloppnåelse og effektiv ressursbruk vil være kriterier som ligger til grunn i utarbeidelse av modell.

I tillegg til de strukturerte modellene gjennomføres andre veilednings- og pådriveraktiviteter som f. eks. to felles fagsamlinger for kommunale beredskapskoordinatorer årlig, temadager og møter med kommunene på Fylkesmannens eller kommunenes initiativ.

Fylkesmannen tilstreber at kommunene skal være selvdrevne i beredskapsarbeidet. Vi oppfordrer til interkommunalt samarbeid og til etablering av eksempelkommuner innen utvalgte emner som f. eks. stabstjeneste og DSB-CIM.

Helse- og sosialavdelingen har i flere år gjennomført 3-4 tilsyn årlig sammen med beredskapsenheten, og i tillegg 1-2 tilsyn selvstendig etter en risikovurdering. Tilsyn er kontroll med overholdelse av krav fastsatt i lov og forskrift, men hensikten er å synliggjøre behovet for og nødvendigheten av å etterleve kravene, både i forebyggende og skadebegrensende hensikt. Vi følger opp de kommunene som har behov for veiledning. Vi ser at i noen kommuner er kommunelegen og de helse- og omsorgsfaglige ressursene i for liten grad koordinert med det kommunale planverket, dette har derfor stort fokus fra embetets side.

Liv og helse vil være tema i de fleste hendelser, av samme grunn er fylkeslegen fast representant i Fylkesmannens krisestab, fylkesberedskapsrådet, og atombereidskapsutvalget. Internt i organisasjonen sikrer vi at all kommunikasjon, inklusiv rapporteringer, er koordinert slik at embetet fremstår som en samlet ressurs for omgivelsene.

Resultatmål 3.1.1.3.1.1**Rapportere på**

Gjennomført tilsyn i ¼ av kommunene.

Det er gjennomført tilsyn med følgende kommuner i 2016:

Risør, Tvedestrand, Vegårshei, Gjerstad, Flekkefjord, Søgne, Arendal og Songdalen.

Tilsyn og veiledning med kommunenes etterlevelse av kommunal beredskapsplikt

Tilsyn og veiledning med kommunenes etterlevelse av kommunal beredskapsplikt.				
Resultatmål	Differanse resultatmål	Resultat	Totalt antall kommuner i embete	Antall gjennomført tilsyn
25.00 %	1.67	26.67 %	30.00	8.00

3.1.1.4 Økt kunnskap om sosialtjenesteloven

Vi vurderer at gjennomførte opplæringstiltak har medført økt kunnskap om sosialtjenesteloven. Omslag 150 deltakere har gjennomført opplæring. Samtidig ser vi i klagesaker at enkelte lokalkontor har lagt seg til en noe streng praksis knyttet til enkelte vurderinger. Dette prøver vi å adressere i våre opplæringssamlinger.

Resultatmål 3.1.2.1.1.1**Rapportere på**

Alle NAV-kontor i fylket skal ha mottatt tilbud om opplæring.

Det har vært gjennomført to opplæringssamlinger med samme tema i fylkene på sosialtjenesteloven. Tilbudet har gått ut til alle NAV kontor. Det har vært mulighet for påmelding på tvers av fylkene for å gi anledning til deltakelse for alle relevante ansatte uten å måtte "tømme" kontorene. Dette er den første samlingen i en opplæringsrekke som blir videreført i 2017.

Opplæringstiltak for NAV

Resultatmål	Differanse resultatmål - resultat	Resultat	Antall NAV-kontor i fylket som har mottatt tilbud om opplæring	Antall NAV-kontor i fylket totalt
100 %	0 %	100 %	30	30

3.1.1.5 Øke tilgjengelighet og kapasitet, samt styrke kvalitet og innovasjonsevne i helse- og omsorgssektoren og i folkehelsearbeidet**Tilgjengelighet og kapasitet**

Vi baserer vår vurdering av tilgjengelighet og kapasitet på vår kommunekunnskap, tilsynsarbeid og rapporterte tall for 2015. Det foreligger ikke ennå tall for 2016.

Målet om årsverksvekst er nådd i Agderfylkene, men vi stiller spørsmål ved kvaliteten på rapporterte data. Noen kommuner har et etterslep på sykehjemsdekning, men de fleste har god nok dekning dd. Profilen på sykehjemsplasser i enkelte kommuner kan være feil, ved at behovet tilsier mer satsing på korttidsplasser og plasser til rehabilitering. Statistikk viser at antall sykehjemsplasser er redusert, men også at antall brukere og spesielt brukere under 67 år er økende. Dette indikerer en vurdering av hvilken type kompetanse som vil være mest nødvendig fremover og krever satsing utover ledelse og innovasjon. Vi mener det er nødvendig med økt fokus på tverrfaglig orientert praksis som rommer klinisk helse- og omsorgskompetanse men også miljø- og pedagogisk kompetent personell som kan håndtere både omsorg, rehabilitering og integrering med andre tjenester. Dette kan for eksempel være næringsliv, NAV, leverandører av velferdsteknologi, frivillige organisasjoner og kulturinstitusjoner.

Kvalitet og innovasjon

Kvalitet kommer bla som et resultat av god planlegging. I 2013 fant NOVA at 40% av kommunene i Aust-Agder og nesten 50% av kommunene i Vest-Agder har utarbeidet sektorplan for helse- og omsorgstjenesten. 1.1.2017 viser en kartlegging at alle har vedtatte planer uten at vi har undersøkt nærmere hva dette innebærer. Etter vår vurdering er det oppnådd relativt mer på områdene kompetanse og kvalitet enn kapasitet.

På Agder er vi spesielt fornøyd med den systematiske jobbing innenfor kompetanseheving og rekruttering som har skjedd innenfor ABC - opplæring, Menn i helse og de interkommunale velferdsteknologiprojektene i Østre Agder- og Listerregionen. I prosjektet «Menn i helse» har KS, NAV og Fylkeskommunen i begge fylkene vært helt sentrale og prosjektet er etablert med Kristiansand kommune som sentral aktør. Fylkesmannen har gitt tilskudd til 50% stilling som prosjektleder. Det har vært viktig at læreplassene i prosjekt «Menn i helse» ikke skal fortrenge læreplassene til de unge. Både kriterier for godkjenning av utdanningsløpet og læreplasser har vært problemstillinger som nå ser ut til å være løst.

Et tilbakevendende problem har vært tilgangen på læreplasser. Rådgivere på kompetanseløftet hos Fylkesmannen har hatt et tett samarbeid med utdanningsavdeling hos Fylkesmannen og KS Agder, en positiv erfaring for å prøve å samordne og sette fokus på lærings situasjonen spesielt. Enkelte år har fylkeskommunene måttet opprette Vg3 klasser til dem som ikke fikk lære plass. Det har vært jobbet konstruktivt mellom Fylkesmannen og Fylkeskommunene i Aust- og Vest-Agder for å få til praksis/ læretid også i spesialisthelsetjenesten, som vi har vurdert som spesielt viktig mht. samhandlings-reformen og pt. er det 10 læreplasser ved Sørlandet sykehus HF.

Kommunene tar i varierende grad ansvaret for å opprette læreplasser, og ofte er økonomi argument for ikke å øke antall læreplasser. Vi tror at en bedre økonomisk kompensasjon vil øke antallet plasser. Det er også nødvendig med et tett og konstruktivt samarbeid mellom Fagopplæringskontoret i fylkeskommunen og kommunens omsorgstjeneste. Vårt inntrykk er at dette har blitt bedre. Kvalifiserte og motiverte veiledere med tid til å veilede er også et viktig satsingsområde. Dette bør vektlegges mer i det nåværende Kompetanseløft 2020.

Velferdsteknologi

I Listeregionen ble velferdsteknologiprogrammet implementert via ulike medvirkningsprosesser direkte i drift, og er et godt eksempel på at man kanskje nasjonalt og politisk bør tenke mer på driftsbaserte utviklingstiltak enn ren prosjektorganisering.

Det er viktig å forankre prosjekter hos aktører som har «aksjer» i gjennomføring og praktisk resultatoppnåelse. Spesielt bør nevnes kommunal ledelsesforankring og engasjement politisk for velferdsteknologiprojektene. Her er samtlige kommuner (30) i våre fylker med i regional koordineringsgruppe (RKG), forankret på ordfører- og rådmannsnivå i KS og i fylkeskommunen, og velferdsteknologi er et av satsingsområdene i Regionplan Agder. Kristiansand kommune har fått midler til å etablere responscenter, og søker Fylkesmannen om tilskudd både fra Kompetanse- og innovasjonstilskudd og prosjektskjønn.

Ufrivillig deltid

Vi har i flere rapporter pekt på at Agder fylkene skiller seg ut med mindre stillingsbrøker enn landsgjennomsnittet. Det er gjennomgående en positiv utvikling i hele landet på dette området, men forskjellene blir ikke mindre.

Fylkesmannen forsøker å støtte innovative grep og prosjekter som har fokus på heltid og bedre ansettelsesvilkår samt arbeidsorganisering som støtter fulltid. Flere kommuner på Agder har gjennomført kartlegginger på hvorfor ansatte jobber deltid, og Arendal kommune jobber spesifikt med å endre deltidsstillinger til heltid. Det har vært prøvd ut ulike turnusordninger som skaper større fleksibilitet, blant annet pågår et turnusprosjekt i Kristiansand kommune. Dette er viktig arbeid for å sikre rekruttering i en sektor som fremover vil ha store behov for tilflyt av kvalifisert personell.

Demensplan 2015- 2020

Fylkesmannen har et tett samarbeid med Utviklingssentrene i Agder og Husbankens regionkontor på oppfølging av Demensplan 2015 og Demensplan 2020. Fylkesmannen påpeker viktigheten av en helhetlig satsing innenfor demensomsorgen. Både et systemperspektiv i kommunalt planarbeid med fokus på integrering og aksept og kunnskap samt frivillig engasjement for pårørende og personer med demenslidelse, til prosjektering av tilpassede botilbud og intern fagkompetanse/ organisering av individuelle tjenester og velferdsteknologi til personer med demens. Det savnes et større nasjonalt fokus på krav til samfunnsplanlegging og et folkehelseperspektiv som gjør det mulig å leve integrert og forebygge tap av mestring i en tidlig fase av demenssykdom, som samtidig er starten på en behandlingsskjede som fanger opp kritiske forverringsfaser på en slik måte at pasienten opplever seg ivaretatt.

Husbanken – investeringsstilskudd.

Fylkesmannens rolle har endret seg i planperioden siden 2008, fra tildeling av kvoter til nå en rådgivende rolle overfor Husbanken. Fortsatt oppleves samarbeidet med Husbanken som svært viktig. Fylkesmannen er betenkt over planlegging og bygging av (for) store enheter. Dette kan være kostnadseffektivt, men ikke alltid en god faglig løsning for pasienter og brukere og spesielt ikke der hvor det er viktig å ha fokus på å mestring og selvstendighet.

Folkehelse

Kommunene i Aust- og Vest-Agder har generelt godt fokus på systematisk folkehelsearbeid. Folkehelse er beskrevet som et satsingsområde i de aller fleste planstrategier og i de nyeste kommuneplanene. Bortimot alle kommunene er godt i gang med, eller har gjennomført, sin første oversikt over folkehelsen med tilhørende oppfølging. I 2016 gjennomførte alle 30 kommuner og de to fylkeskommunene Ungdata-undersøkelsen på ungdomskolene og de videregående skoler. Særlig i Knutepunkt Sørlandet-samarbeidet jobbes det systematisk med videre analyse av data. De andre regionene samarbeider også noe om folkehelse. Det er fortsatt lite kapasitet ute i kommunene til å jobbe med det systematiske folkehelsearbeidet, det er bare de 5-6 største kommunene som har avsatt en stillingsressurs utover et minimum.

Fylkesmannen gjennomførte tilsyn med begge fylkeskommunenes folkehelsearbeid i 2016. De fikk begge avvik knyttet til folkehelseloven § 20, 2.ledd om plikten til å understøtte kommunenes folkehelsearbeid, og til § 21 om regionalt oversiktsarbeid. Det jobbes i 2017 godt med å rette opp dette.

Folkehelseinnspill fra Fylkesmannen gis til kommunenes planer, skriftlig og muntlig, i et samarbeid med alle avdelinger på embetet. Gjennom arealplanarbeid har vi fokus på universell utforming, barn og unges interesser og medvirkning, tilrettelegging for friluftsliv, gange og sykkel og sosiale møteplasser.

Ca. 20 av 30 kommuner har etablert frisklivsentraler. De fleste har «basistilbud» på plass, og 9 sentraler har i tillegg tilbud for barn og unge. Det er økende kvalitet på denne forebyggende tjenesten, men kun de største kommunene har økt kapasiteten de siste år. Foruten Kristiansand, som nå har en av landets største frisklivsentraler i årsverk, og Arendal, Grimstad og Froland, har kommunene mindre enn 0,5 årsverk pr. sentral.

Resultatmål 3.1.3.1.1.1**Rapportere på**

Alle kommuner har utarbeidet lokale helse- og omsorgsplaner som del av det helhetlige kommuneplanarbeidet.

Tabell fra NOVA rapport 4/15 viser at 40 % av kommuner i Vest-Agder har utarbeidet delplan for helse- og omsorgstjenesten. I Aust-Agder nesten 50% av kommunene. Dette er basert på tall fra 2013. Ved gjennomgang av alle 30 kommunene i Agder per 01.01.2017 viser det seg at alle har en sektorplan. Fylkesmannen ønsker en mer detaljert gjennomgang av planarbeidene i 2017. Representant for Omsorg 2020 hos FMAV har deltatt i en regional plangruppe for utarbeidelse av sjekklister for gjennomføring av sektorplaner helse- og omsorg, i samarbeid med Fylkesmannens representant i FMNT som har mottatt prosjektmidler fra HDIR for å videreutvikle dette arbeidet.

Det har vært god deltakelse fra ledere innen kommunale helse- og omsorgstjenester på KS sin videreutdanning "Helse- og omsorg i plan" som er kjørt 3 ganger ved Universitetet i Agder i perioden 2014-2016.

Fylkesmannen gjennomførte en dagskonferanse med tittel primærhelsetjenestemeldingen i oktober 2016 som inkluderte fokus på planarbeid, samt en egen todagers erfaringskonferanse for helse- og omsorgsledere i november 2016 med god deltakelse og gode tilbakemeldinger fra deltakere på tema og gjennomføring. Begge konferansene samlet både ledere og mellomledere fra nesten (85%) alle kommunene.

Resultatmål 3.1.3.1.2.1**Rapportere på**

Alle kommuner har iverksatt tiltak for å bedre kvaliteten på tjenestetilbudet til personer med demens.

Fylkesmannen har fokusert på informasjon om tilskuddsordninger, deltatt på demensnettverksamlinger og presentert/ spredd gode erfaringer med dagtilbud for demente og samarbeid med frivillige organisasjoner og enkeltpersoner. Prosjektmedarbeidere på OMSORG 2020 har deltatt i tverrfaglig gruppe på embetet for å følge opp Inn på tunet sammen med landbruk og utdanningsavdeling.

Målgruppen for ulike dagaktivitetstilbud kan variere med hensyn til deltagerens alder, funksjonsnivå og interesser. Hver person er unik, og innholdet i dagaktivitetstilbudet bør derfor tilrettelegges ut fra den enkeltes behov. Derfor kan det være aktuelt for mange kommuner å etablere flere ulike tilbud. Fylkesmannen samarbeider med NKAH (Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse) om utvikling av dagtilbud i kommunene i Agder.

Det har vært en markant økning i antall søknader om tilskudd til opprettelse av flere dagsenterplasser i Aust- og Vest-Agder i 2016. Det er opprettet 49 nye hele dagaktivitetsplasser i Aust-Agder i 2016, og totalt antall hele plasser er nå 142, med plass til 266 brukere. I Vest-Agder er det opprettet 19 nye hele dagplasser i 2016, og totalt 90 hele plasser med plass til 195 brukere. Det er søkt om tilskudd fra 8 kommuner i Aust-Agder og 13 i Vest-Agder i 2016 som er svært positivt. Når det gjelder pårørendeskoler har Vest-Agder tilbud om dette i alle 15 kommuner om er svært bra, mens Aust-Agder har tilbud om pårørendeskole i 5 av 15 kommuner, så dette er et satsingsområde videre i 2017. Det er 366 ansatte som har deltatt på ABC opplæring i 2016 i Aust-Agder, og 685 i Vest-Agder, totalt har 4474 ansatte i Agder gjennomgått denne opplæringen siden 2010, dette er svært gode og viktige tall for en kunnskapsbasert demensomsorg. Vi mener med dette at alle kommunene har deltatt i aktiviteter for bedre kvalitet i tjenestetilbudet, men det gjenstår fortsatt mange utfordringer.

Det savnes likevel et større nasjonalt fokus på krav til samfunnsplanlegging og et folkehelseperspektiv som gjør det mulig å leve integrert og forebygge tap av mestring i en tidlig fase av demenssykdom, som samtidig er starten på en behandlingkjede som fanger opp kritiske forverringsfaser på en slik måte at pasienten opplever seg ivaretatt.

Resultatmål 3.1.3.1.3.1**Rapportere på**

Alle kommuner har oppnådd en økt andel ansatte med relevant utdanning sammenliknet med 2015.

Målet om årsverksvekst er nådd i Agderfylkene, men vi stiller spørsmål ved kvaliteten på rapporterte data. Statistikk for øvrig viser at antall sykehjemsplasser i samme periode er redusert, men også at antall brukere og spesielt brukere under 67 år er økende. Dette indikerer at en bør vurdere hvilken type kompetanse som vil være mest nødvendig fremover.

I Agder er vi spesielt fornøyd med den systematiske jobbing innenfor kompetanseheving og rekruttering som har skjedd innenfor ABC - opplæring, Menn i helse og de interkommunale velferdsteknologiprogramprosjektene i Østre Agder regionen og Listerregionen. I Listeregionen ble velferdsteknologiprogrammet implementert via ulike medvirkningsprosesser direkte i drift, og er et godt eksempel på at man kanskje nasjonalt og politisk bør tenke mer på driftsbaserte utviklingstiltak enn ren prosjektorganisering.

Innenfor pleie- og omsorgssektoren tro vi at det å bli sett utenfra og fulgt opp på en systematisk måte med kvalifikasjonskrav, attester og økonomiske tilskudd via Utviklingscenter, Nasjonalt kompetansesenter og statlige/regionale myndigheter bidrar til at kommunale fagledere og ansatte blir engasjert til å gjennomføre kompetanseheving. Her bør spesielt «Trygge pasientforløp» nevnes som en vellykket satsing, og hvordan ordinær behovskartlegging i dette prosjektet er kombinert med behov for velferdsteknologi.

Det er positivt å se at antall læreplasser har økt spesielt i siste del av perioden. Kommunene er også opptatt av at ikke bare antall, men også kvalifikasjoner og egnethet hos den enkelte elev, har stor betydning. Vi nærmer oss, men har ikke oppnådd utdanningsmål om en lærlingeplass pr. 1000 innbyggere, som vil tilsvare ca. 300 læreplasser i Agder. Dette er et kompetanseløft som etter vår erfaring krever tett og løpende oppfølging både i kommuner, fylkeskommuner, hos KS og i Fylkesmannsembetene.

Tabell nr. 1 (kilde: https://statistikkportalen.udir.no)	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016
Planperiode								
Aust-Agder	76	83	78	79	79	91		
Vest-Agder	69	96	92	93	121	137	125	129

Resultatmål 3.1.3.1.4.1**Rapportere på**

Alle kommuner skal ha deltatt i kompetansehevede program.

Agderkommunene har vært aktive på søknad om kompetanse- og innovasjonsmidler i 2016. Alle kommuner har deltatt på en eller flere av Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder sine konferanser innen Omsorg 2020 feltet i 2016, og vi har hatt stor konferanseaktivitet i 2016. Våren 2016 arrangerte vi demenskonferanse med hovedfokus på dagtilbud og samarbeid med frivillig sektor, nye tanker om sykehjem- og omsorgsboligplanlegging og kompetanseheving. Vi var medarrangør på velferdsteknologikonferansen på Agder i mars 2016. Vi har høsten 2016 hatt erfaringskonferanse Omsorg 2020, egen konferanse om primærhelsetjenestemeldingen og to konferanser om bruk av begrenset tvang og makt etter kap. 9 og 4a, hvor også **NOU 2016: 17 På lik linje**, ble presentert.

Av 30 kommuner har 25 søkt om kompetansetilskudd, og det søkes både om tilskudd til bachelorstudier i sykepleie og vernepleie og videreutdanninger samt mastergradsutdanninger. I tillegg er det stor aktivitet på ABC - opplæring og kurs i regi av Utviklingscenter for sykehjem og hjemmetjenester for eksempel innen psykisk helse, avansert klinisk sykepleie, ledelse, frivillig koordinator, hverdagsrehabilitering, aktiv omsorg, kreftomsorg og lindrende pleie, velferdsteknologi og etisk refleksjon. I aust- og Vest-Agder har antall søknader til lindrende tilskudd økt, og i 2016 var det prosjekter i regi av USHT Kristiansand, USHT Grimstad og USHT Songdalen, samt et prosjekt i Kvinesdal kommune. Disse kommunene deltok på prosjekterfaringskonferanse innen lindrende behandling og omsorg som Fylkesmannen var medarrangør til og hadde foredrag om prosjektordning i region sør (Agder, Telemark, Vestfold og Buskerud) i november 2016. Det er en stor søknadsvekst innen palliative prosjekter i region sør i 2016 med 26 søknader med tilskudd kr. 3.610000.

I Vest-Agder ble det søkt om kompetanse- og innovasjonstilskudd til 25 innovasjonsprosjekter, hvorav 17 fikk tilskudd, og hvor noen fikk alternativt tilskudd fra Fylkesmannens skjønnsmidler. I Aust-Agder søkte 10 av 30 kommuner om innovasjonsmidler, og alle fikk hhv. helt eller delvis innvilget søknadssum. **Totalt 27 av 30 kommuner søkte og fikk totalt kr.21.125.990.**

Et delmål innen Kompetanseløftet 2015 har vært å øke aktiviteten i planarbeidet når det gjelder *kompetansekartlegging*), *kompetansebehov*, *kompetanseoppbygging*.

Vi har i flere rapporter pekt på at Agder fylkene skiller seg ut med mindre stillingsbrøker enn landsgjennomsnittet. Dette utgjør etter vår mening en risiko for kvaliteten på helse- og omsorgsarbeidet.

Agder fylkene har startet prosjektet «Menn i helse» våren 2016. I 2016 har Fylkesmannen bevilget støtte til Kristiansand kommune som har ansatt fylkeskoordinator for begge fylkene. Prosjektgruppen består av både kommuner - representert på leder nivå, 3 USHT Aust-Agder og Vest-Agder,

Fylkeskommunenes utdanningsavdeling i Aust- og Vest-Agder, NAV fylke i Aust- og Vest-Agder, KS -Agder og Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder.

3.1.1.6 Økt kapasitet og kompetanse om psykisk helse og rus, med satsing på bedre forebygging og sammenhengende tjenester

Sammenhengende tjenester: Prosjektet "Regional samhandlingsmelding for rus- og psykisk helsefeltet" er igangsatt. Arbeidet skal føre frem til et felles grunnlag for en bærekraftig, strategisk utvikling av dette feltet i regionen, og er et samarbeidsprosjekt mellom Sørlandet sykehus HF og samtlige kommuner på Agder.

Kompetanse: Det er til dels store forskjeller mellom kommunene. Men i all hovedsak har også de mindre kommunene klart å knytte til seg medarbeidere med relevant fagkompetanse innenfor fagområdene. Stadig flere kommuner knytter til seg medarbeidere med egenerfaring som bruker av tjenestene og enkelte kommuner har inngått forpliktende samarbeid/kjøp av tjenester fra brukerorganisasjoner for å knytte til seg slik kompetanse. Kurs og seminarer som arrangeres enten i egen regi eller i det regionale samarbeidet med KoRus er etterspurte og fulltegnet.

Oversiktsarbeid/kartlegginger: Det er svært uheldig å komme i en situasjon hvor et verktøy som har vært så sterkt promotert ut mot kommunene fra Fylkesmann/Direktorat og KoRus må settes på vent fordi leverandør ikke klarer å levere en løsning som vurderes til å ha tilstrekkelig kvalitet.

Resultatmål 3.1.3.2.1.1

Rapportere på

Alle kommuner i fylket har tatt i bruk BrukerPlan eller lignende kartleggingsverktøy i sitt planverk.

63,3% av kommunene i regionen har gjennomført Brukerplan i løpet av de siste to år. Vi ser også at de kommunene som har tatt i bruk verktøyet gjennomfører kartleggingen jevnlig, enten hvert år eller hvert andre år. Det ble ikke gjennomført opplæring i verktøyet i 2016. Dette skyldes utfordringer knyttet til verktøyet i forbindelse med skifte av leverandør.

Resultatmål 3.1.3.2.2.1

Rapportere på

Alle kommuner i fylket har deltatt i kompetansehevede tiltak på rusfeltet.

Vi har et regionalt samarbeid med de andre embetene og KoRus sør på ulike kompetansehevede tiltak i form av kurs og konferanser. I tillegg har embetet egne aktiviteter på området. I følge vår oversikt er det **en** kommune (av 30) i regionen som ikke har hatt deltagere på noen av våre aktiviteter. Det rapporteres ikke avvik på dette.

Resultatmål 3.1.3.2.3.1

Rapportere på

Alle kommuner har dokumentert kapasitetsvekst i lokalt rus- og psykisk helsearbeid sammenliknet med 2015.

Vi har valgt å måle kapasitetsvekst i årsverksinnsats på feltet. Ut fra dette målet har 50 % av kommunene ikke dokumentert en kapasitetsvekst fra 2015 til 2016.

Samlet kapasitetsvekst for regionen i samme periode er på om lag 5%.

3.1.1.7 Økosystemene i fylket har god tilstand og leverer økosystemtjenester

Vannmiljøet er radikalt forbedret gjennom utslippsreduksjoner og vassdragskalking. Laksen og øvrig, naturlig biologisk mangfold er tilbake i Agderelvene! Vi forventer positiv utvikling framover, ikke minst gjennom effektivisering av tiltaksplanen i regional plan for vannforvaltning.

Betydelige forbedringer i forurenset sjøbunn bidrar til måloppnåelse i marine økosystemer. Kulturlandskapene holdes til dels i hevd gjennom våre nasjonale ordninger.

Tilstand for truede arter og naturtyper er usikker. Vi arbeider med sakene, men har ingen god oversikt. Nasjonale ansvarsarter som villrein og laks er i god utvikling. Begge artene er under press fra utbyggingsinteresser og oppdrettsnæring.

Status for vern av natur er relativt god i Agder. Fjellnaturen og kystnaturen er godt vernet. Etableringen av Raet nasjonalpark sikrer både marint vern og representativ kystnatur. Skogvern arbeider vi godt med, med mange nylig vernede områder og flere i prosess. Mer myr og våtmark bør sikres.

Avvik fra oppdrag 2016:

Vi kan ikke se å ha mottatt forespørsel fra M-dir med hensyn til å levere oppdatert liste over nasjonalt verdifulle kulturlandskap.

Prosjektet krafttak for laks er ikke igangsatt som følge av manglende bevilgninger over statsbudsjettet.

Resultatmål 3.1.4.1.1.1

Rapportere på

Restaureringsprosjekter skal være igangsatt i henhold til plan 2016-2020 for restaurering av myr og annen våtmark.

Ingen. Alle er igangsatt. Verneområdestyret ORF har fått midler til restaurering av Mønstremyr. Fylkesmannen veileder verneområdestyret i prosjektet. Tiltaket er gjennomført. Noe etterarbeid er påkrevd og er søkt midler til for 2017.

Resultatmål 3.1.4.1.2.1**Rapportere på**

Overvåkingsprogram er igangsatt i alle vannregioner.

5 programmer ble igangsatt i 2016. Ut fra karakteriseringa i Vann-nett foreligger det et brutto regionalt overvåkingsprogram i vannforvaltningsplanen. Her er det flere hundre aktuelle vannforekomster. Programmet er omfattende, og det har vært nødvendig med streng prioritering. Prioriteringen er gjort i henhold til Miljødirektoratets veiledning. Vi viser til vannforvaltningsplanen for brutto regionalt overvåkingsprogram, og vår rapportering til Miljødirektoratet for igangsatte programmer.

Resultatmål 3.1.4.1.3.1**Rapportere på**

Økt bruk av påleggsmyndigheten hjemlet i vannkraftkonsesjoner sammenliknet med 2015.

Vi har ikke gitt pålegg i forhold til vannkraftkonsesjoner, hverken i 2015 eller 2016. Dette skyldes blant annet at vi har inngått langsiktige, frivillige avtaler med Sira Kvina kraftselskap og Agder Energi om fagundersøkelser og fiskeutsettinger i lokaliteter oppstrøms anadrom sone.

3.1.1.8 Ingen arter og naturtyper i fylket er utryddet, og utviklingen til truede arter er i bedring

Utviklingen er god i ferskvann og elver der vassdragskalking og redusert sur nedbør slår positivt inn. Fin utvikling for ansvarsartene laks og villrein. Usikker status for øvrige truede arter og naturtyper på grunn av manglende datagrunnlag for de fleste artene, samt manglende kapasitet til regional oppfølging av dette. Damfrosken har blitt overvåket årlig, og er relativt stabil. Klippeblåvinge er ikke registrert i vårt økologiske funksjonsområde de siste årene på tross av systematiske søk etter arten. Vi har fått økt områdevern de siste årene gjennom frivillig vern av skog og opprettelsen av Raet nasjonalpark, som styrker muligheten for økt måloppnåelse både for trua arter og naturtyper.

Kunnskapsgrunnlaget om naturmangfold er ikke godt nok i dag. Kartleggingsdekningen er alt for lav. Dette arbeidet går tregt. Gode data vil bety at vi kan gjøre en bedre jobb for å ivareta naturmangfoldet.

Resultatmål 3.1.4.2.1.1**Rapportere på**

Alle tiltak for truede arter og naturtyper skal være i tråd med forvaltningsmål, faggrunnlag og handlingsplaner.

Alle tiltak for trua arter er i tråd med forvaltningsmål, faggrunnlag og handlingsplaner.

Arbeid med og forvaltning av trua naturtyper og trua arter, inkludert utvalgte naturtyper og prioriterte arter

Hvilken art / naturtype	Type tiltak	Utdyping av, eller kommentar til, gjennomført tiltak	Der det er handlingsplan/faggrunnlag: Koordinerende FM oppgir hvilke fylker det var oppfølging av HP/FG i 2016?	Hvordan ble midler fra koordinerende FM fordelt til andre fylker?	Sum brukt	Ev. oppdragsnr.
Damfrosk	Skjøtsel	Fiskesperre i tilknytning til damfrosklokalteter	Aust- og Vest-Agder	Annet	30 000	
Damfrosk	Overvåking	Overvåking kjente lokaliteter	Aust- og Vest-Agder	Annet	80 000	
Damfrosk	Overvåking	1. delbetaling overvåking damfrosk 2017	Aust- og Vest-Agder	Annet	49 610	
Stor salamander	Kartlegging	Del av prosjekt 2016 - 2017 (50 000 fra FMOA)		Etter møter med andre FM	75 000	
Elvemusling	Kartlegging	Oppstart arbeid med tiltaksplan og råd forvaltning elvemusling. 1. delbetaling		Annet	50 000	
Rødknappsandbie	Informasjon	Informasjonsmøte berørte grunneiere i Grimstad og Arendal		Annet	300	
Strandtorn	Annet	Revisjon av avtaler kompensasjon for avlingstap pga bevaring strandtorn		Annet	100 000	
Slåttemark/kystlynghei	Informasjon	Fagsamling tilskuddsmottakere		Annet	26 729	
Kystlynghei	Annet	Kurs lyngbrenning		Annet	8 750	
Slåttemark/kystlynghei/høstingskog/strandeng	Kartlegging	Kartlegging og utarbeidelse av nye skjøtselsplaner og revidering av eldre skjøtselsplaner		Annet	475 000	
Slåttemark	Informasjon	Samarbeid med LA om informasjonsfilm - del om slåttemark		Annet	37 000	
Hul eik	Overvåking	tilstandsvurdering hul eik i Lillesand, Grimstad og Arendal		Annet	300 000	
Hul eik	Kartlegging	Kartlegging Grimstad kommune (hvorav 70 000,- fra FMVF)		Annet	100 000	
Hul eik	Overvåking	Insektsinnsamling hul eik (midler fra FMVF)		Annet	20 000	
					1 352 389	

3.1.1.9 Utslipp av helse- og miljøfarlige stoffer er redusert og forurensning skader i så liten grad som mulig helse og miljø

Vi har ikke nådd målet om nullutslipp av helse- og miljøfarlige stoffer. Situasjonen har blitt betydelig forbedret gjennom arbeid på nasjonalt, regionalt og kommunalt nivå. Forurensningssituasjonen varierer noe mellom kommunene, avhengig av utfordringer og intern kompetanse. Utslipp til luft og vann er redusert. Opprydding i gamle synder, f. eks. i sjøbunn og i grunnen, er viktig for å nærme oss målet.

Tilstanden er forbedret i forurensede marine sedimenter. Dette er kompliserte saker med mange impliserte. Arbeidet vil ta tid. Utslipp av miljøgifter reduseres gjennom strenge krav i våre tillatelser. Det gjenstår fortsatt arbeid her, spesielt når det gjelder utslipp til vann. Generelt har utslipp til luft gått ned, men enkeltbedrifter som for eksempel Glencore nikkelverk hatt problemer med for høye utslipp. Vi har relativt stabile forhold rundt avfalls- og gjenvinningsproblematikk. De interkommunale- og kommunale anleggene driver godt.

Avvik fra oppdrag 2016:

O: Fylkesmannen skal sikre at private mottaksanlegg for farlig avfall fyller de nye kravene til finansiell sikkerhet i revidert kap. 11 i

avfallsforskriften.

Brev til alle anlegg er sendt. Enkelte har rapportert tilbake og videre prosess pågår. For flere har ikke fristen gått ut. Veileder fra Miljødirektoratet er nylig oppdatert og enkelte uklarheter er også nylig oppklart.

O: Tillatelser til mottaksanlegg for farlig avfall skal være revidert (kap. 11 i avfallsforskriften trer i kraft 1. jan. 2016)

Henger sammen med finansiell sikkerhet. Her er vi ikke helt i mål.

O: Avfallsplaner for de større industri-, fiskeri- og anløpshavnene i fylket skal være levert og godkjent. Fylkesmannen skal arbeide for at de har en oversikt over alle havnene i fylkets kystkommuner.

Stort sett i mål, men mangler enkelte detaljer for fiskerihavnene.

O: Følge opp arbeidet med forurenset sjøbunn i Pollen i Arendal og behandle søknad om tiltak i Kittelsbukt, Arendal. Arbeidsgruppen med Arendal kommune skal videreføres. Følge oppryddingsarbeid ved Bredalsholmen. Tilrettelegge for å få til et felles overvåkingsprogram for Kristiansandsfjorden. Arbeide med en eventuell tillatelse til tiltak og strandkantdeponi i Flekkefjord og følge opp aktuelle verft i forbindelse med gjennomføring av tiltak i Flekkefjord.

Arbeidet i Arendal og Kristiansand kommuner går noe sent, ellers ok.

Resultatmål 3.1.4.3.1.1

Rapportere på

Alle industri- og avfallsvirksomheter driver i tråd med nye krav i industriutslippsdirektivet.

Vi har sjekket opp 3 fokusbransjer og følger opp en bedrift, bransje treimpregnering, som kan komme inn under IED. I 2017 skal vi følge opp virksomheter som mottar farlig avfall og sjekke om noen av disse kommer inn under IED.

Resultatmål 3.1.4.3.2.1

Rapportere på

Avløpsanleggene skal ha lukket alle avvik som ble påvist i 2015.

Alt er ok.

3.1.1.10 God økonomiforvaltning i kommunene

Fylkesmannens hovedfokus i 2016 har vært å bidra til at kommunene jobber målrettet med å tilpasse driften innenfor de økonomiske rammene som gis i kommuneopplegget. Ingen kommuner i Vest-Agder har vært registrert i ROBEK, mens det i Aust-Agder ble registrert to kommuner i 2016. Som omtalt under har embetet satt inn betydelige ressurser på å veilede disse kommunene gjennom hele 2016. Vi har grunn til å tro at begge kommunene blir utmeldt i 2017.

Resultatmål 3.1.5.1.1.1

Rapportere på

Antallet kommuner i ROBEK ved utgangen av 2016 ikke skal overstige antallet ved utgangen av 2015.

Birkenes og Tvedestrand kommuner ble meldt inn i ROBEK i 2016. Sammenliknet med 2015 har antall ROBEK-kommuner økt fra 0 til 2. Således har vi ikke oppfylt resultatmålet. Vi har lagt ned betydelig innsats for å følge opp begge kommunene gjennom hele 2016. Embetsledelsen og staben har deltatt på en rekke møter med politisk og administrativ ledelse, og deltatt på kommunestyremøter. Vi har også benyttet muligheten til å holde tilbake skjønnstilskudd. Prosessen har vært preget av tillit og god dialog. Birkenes kommune ble utmeldt av registeret 2. februar 2017, og vi regner med at Tvedestrand kan bli utmeldt i mai 2017. I så måte mener vi at ressursbruken har gitt gode resultater og forventet full måloppnåelse.

Antall kommuner i ROBEK

Kommuner per okt'15	Kommuner per okt'16	Avvik
0.00	2.00	2.00

3.1.1.11 Kommunereform

Kommunereformen - måloppnåelse på samfunnseffektnivå

Kommunene på Agder har lagt ned et omfattende arbeid i de frivillige prosessene, men det er bare oppnådd enighet om en sammenslåing av to kommuner. Vi kan derfor slå fast at den frivillige prosessen ikke har løst reformbehovet på Agder. Fylkesmannen mener at reformarbeidet bør fortsette i neste stortingsperiode.

Vi mener at mål og kriterier for kommunereformen tilsier at det arbeides videre mot en løsning med i utgangspunktet fem store kommuner på Agder, tilsvarende dagens faste interkommunale samarbeidsregioner. Vi mener en slik løsning besvarer utfordringsbildet bak reformen, sikrer innbyggerne gode tjenester, og setter landsdelen best i stand til å løse de regionale utfordringene vi står over for. Nødvendige tilpasninger innenfor disse regionene kan lede til noen flere kommuner. Fylkesmannen mener at de fire hovedmålene for reformen, i kombinasjon med generalistkommuneprinsippet, innebærer at ingen av dagens små distriktskommuner bør fortsette som egen kommune. Hensynet til å bevare kommunale arbeidsplasser i de minste lokalsamfunnene må samtidig bli ivaretatt.

Kommunereformen - måloppnåelse på tjenestenivå

Fylkesmannens oppdrag og rolle i reformen har vært kritisert for å være for politisk, og har uten tvil vært krevende. Vår egen vurdering er at embetet gjennom fokus på løpende rolleavklaring, og som følge av et langvarig nært og godt samarbeidsforhold med våre kommuner, har klart å løse oppdraget på en tilfredsstillende måte. Omtalen i media av vår innsats og vår slutt rapport har vært overveiende svært positiv. Tilbakemeldingene fra kommunene har også vært i hovedsak gode. Det har vært til dels omfattende prosesser i de fleste kommunene, og vi har prioritert våre ressurser til å følge med på og støtte opp om disse prosessene.

3.1.1.12 Økt verdiskaping i landbruket

"Økt verdiskaping" er det gjennomgående målet vi arbeider med og mobiliserer til. Måloppnåelsen er vanskelig å tallfeste, men der vi er pådrivere, prioriterer vi etter beste evne tiltak som fremmer verdiskaping på bedriftsnivå. Vi jobber tett med det regionale partnerskapet, både mht felles strategier og i konkrete prosjekter.

Resultatmål 3.1.6.1.1.1

Rapportere på

Regionalt bygdeutviklingsprogram er utarbeidet og fulgt opp i tråd med nasjonal politikk.

I 2013 ble Regionalt bygdeutviklingsprogram (RBU) utarbeidet i samarbeid med det regionale partnerskapet. Planen er knyttet opp mot Regionplan Agder 2020, Meld.St.9 /2011-12) "Velkommen til bords" og Landbruksmelding for Aust-Agder 2012.

Regionalt bygdeutviklingsprogram har tre underprogram: Regionalt næringsprogram (RNP), Regionalt miljøprogram (RMP) og Regionalt skog- og klimaprogram (RSK). Vårt bygdeutviklingsprogram gjelder fram til 2020. RBU har ikke blitt revidert siden 2013.

Regionalt næringsprogram (RNP): RNP legger føringer for landbruksrelatert næringsutvikling. Programmet ble forlenget for to nye år i 2015 i påvente av en ny landbruksmelding som var annonsert.

I 2015 utarbeidet fylkeskommunene på Agder en regional plan for innovasjon og bærekraftig verdiskaping - VINN Agder 2015-2031. Formålet med planen er å legge til rette for økt samarbeid og kompetansedeling for å øke konkurranseevne og bærekraftig verdiskaping gjennom innovasjon i privat og offentlig sektor. Planen setter overordnede mål for næringslivsutvikling og verdiskaping i Agder, og vil være retningsgivende for prioritering av regionale virkemidler.

VINN Agder har et langsiktig perspektiv (2015–2030) og inneholder fem plantemaer:

1. Entreprenørskap, næringsutvikling og nyskaping
2. Forskning og utvikling
3. Reiseliv
4. Landbruk og marine næringer
5. Innovasjon i offentlig sektor

Avdelingen er tungt involvert i både plantema 4 Landbruk og marine næringer med tilhørende handlingsplan, og i utarbeidelse og oppfølging av plantema 3 Reiseliv – Besøk Agder. Det er viktig for oss og for det regionale partnerskapet at våre kommende strategier er koplet tett på VINN-planen.

Aust-Agder og Vest-Agder fikk tils tildelt kr 3.610.000 til utredning- og tilretteleggingstiltak i 2016. Med overførte midler fra 2015 og inndratte midler i 2016 disponerte vi i underkant av kr 4.430.000.

21 % av midlene er brukt til prosjekter som skal stimulere til økt dyrking av bær, frukt og grønnsaker. 20 % av tildelingen har blitt brukt til prosjekter innen grovforbasert husdyrhold, 13 % til lokalmat, 9 % til juletre og pyntegrønt, 8 % grønt reiseliv, 8 % til skog og treindustrielle formål og 14 % til økologiske prosjekter. Aust- og Vest-Agders deltagelse på Internasjonale Grüne Woche 2017 var det største prosjektet innen lokalmat i 2016. Aust- og Vest-Agder deltok som «region Südnorwegen» for første gang på IGW i 2016.

Vi mener at mange av utrednings- og tilretteleggingsprosjektene vi har støttet, har hatt høy måloppnåelse, og har vært til stor nytte for vår målgruppe.

Flere av prosjektene har resultert i søknader til Innovasjon Norge om bedriftsstøtte. Innovasjon Norge melder tilbake at de ser en sammenheng mellom prosjektene vi støtter og søknader de mottar.

Dersom Fylkesmannen skal være en utviklingsaktør, er det helt nødvendig at det stilles midler til disposisjon til ulike utredning- og tilretteleggingsprosjekter. Uten midler vil vi ikke være en aktuell samarbeidspartner for fylkeskommunen og Innovasjon Norge.

Arbeidet med Regionalt miljøprogram omtales under pkt. 3.1.6.2.2.1/tabell 48

Regionalt skog- og klimaprogram er utarbeidet for Aust-Agder, men ikke for Vest-Agder. Det skjer heldigvis mye spennende innen bioenergi og trebruk uansett program. FMAV har «det grønne skifte» som et av sine tre prioriterte oppgaver for 2016. Det er etablert en faggruppe på tvers av avdelingene v/Miljøvernnavd, der vi også deltar. Se også omtaler under pkt 3.1.1.13 Bærekraftig landbruk og pkt 7.3.9.3-7.3.9.5

Resultatmål 3.1.6.1.2.1

Rapportere på

Tilfredsstillende foryngelse av all hogst innen tre år etter hogst.

Det har vært rekordaktivitet i Agder skogbruket i 2016. Hogsten ligger på et historisk høyt nivå i Vest-Agder, og vi må tilbake til toppårene med billegst på 1980-tallet for tilsvarende nivå i Aust-Agder. Planteresultat ligger også tilsvarende høyt med 1,7 mill. planter.

De markslag som hogges mest i Agder, kan forynges i en kombinasjon mellom planting og naturlig foryngelse. Planting av gran må utføres på de mest produktive arealene i de beste rennene, og kombineres med naturforyngelse av furu på de magrere ryggene. Da foryngelseskontrollen kom i 2010, avdekket den at en for stor andel av den høyproduktive granmarka ikke ble satt i tilfredsstillende produksjon etter hogst. Både den offentlige og private veiledningstjenesten på Agder har satt inn store ressurser for å lukke avviket mellom hogd granvolum og utsatte granplanter. Skogeierne har i all hovedsak respondert positivt på foryngelseskontrollen. Den har ført til mer faglig dialog og understreket kommunenes lovpålagte ansvar for å følge opp bestemmelsene i skogloven. Kontrollen gir nå tydelige resultater i skogen, og har vist sin berettigelse. Vi mener at kontrollen i all hovedsak utføres og fungerer etter hensikten, og at de aller fleste avvik lukkes innen treårsfristen. Det må imidlertid skilles mellom oppfyllelse av skoglovens minimumskrav og det som faglig sett er tilfredsstillende foryngelse.

3.1.1.13 Bærekraftig landbruk

"Skogens rolle i klimasammenheng" er et kontinuerlig arbeid, med stadig økende fokus, både praktisk og politisk. Det er gjort mye rundt økt bruk av tre, og mye spennende er på gang. Det er også etablert flere nettverk mellom skogeiere, industri, akademia og det offentlige (UiA, FM, IN og fk).

Arbeidet med kulturlandskap og miljøprogram går også godt. Vår rolle i dette helt avgjørende for å holde fokus og framdrift.

Resultatmål 3.1.6.2.1.1

Rapportere på

Andel kommuner som følger opp kontroll med foryngelseskravet: 100 pst i løpet av tre år.

Vi er ikke kjent med at noen kommuner ikke gjennomfører foryngelseskontroll, men det er et klart forbedringspotensiale i noen kommuner på gjennomføring og oppfølging. De langt fleste sakene kommer til en tilfredsstillende løsning innenfor 3-års-fristen og den etappevise metodikk Landbruksdirektoratet har lagt opp for kontrollen. Siste trinn i prosessen med anmeldelse/kommunen planter for skogeiers regning er ikke effektivt av noen kommuner. Det er etter vår oppfatning 97-98% som finner en tilfredsstillende løsning innenfor skoglovens bestemmelser. Det er en tydelig gradient øst-vest i regionen i forhold til oppfølging og resultat - fra skogstrøk i øst og midt til skogreisningskommuner lengst vest i Vest-Agder. Det er betydelig tyngre prosesser å få gjenreist tilfredsstillende foryngelse etter hogst av 1.generasjons-granskog i skogreisningskommunene.

Resultatmål 3.1.6.2.1.2

Rapportere på

Økt planting med tilskudd til tettere planting, og økt gjødsling, sammenlignet med 2015.

Aust- og Vest-Agder hadde et samlet skogplantetall på 1.681.740 stk i 2016. Tilsvarende tall for 2015 var 1.368.503 stk. Det utgjør en samlet økning fra 2015 til 2016 på 18,6 %. Det er verdt å merke seg at økningen i plantetallet også var på samme nivå fra 2014 til 2015. Begge fylkene ligger nå på det årlige måltallet for planteaktivitet. Det er utbetalt et samlet tilskudd til nyordningen "tettere planting" på kr 199.045.

Nyordningen med tilskudd til fastmarksgjødsling har i 2016 resultert i et samla gjødslingsareal på 1.153 daa. Dette er bra, sammenlignet med et tilnærmet nullnivå i 2015 og tidligere. Det er å verdt å merke seg at begge fylkene er definert inn i kvoteregulert utslippsoner av nitrogen til Skagerak. Det setter klare begrensninger for denne aktiviteten i vår region de neste 4 årene.

Resultatmål 3.1.6.2.2.1

Rapportere på

Alle miljøvirkemidlene er forvaltet i tråd med regionalt miljøprogram og nasjonale føringer.

Det regionale miljøprogrammet for jordbruket (RMP) er utarbeidet for å bidra til å løse det Fylkesmannen m.fl. mener er regionale miljøutfordringer på Agder. I tråd med programmet er det utarbeidet 18 tilskuddsordninger for regionale miljøtiltak. Se rapporteringskrav 7.3.9.5. for ytterligere kommentarer.

3.1.2 Statlig virksomhet på regionalt nivå skal være godt samordnet og legge til rette for gode helhetsløsninger

3.1.2.1 Godt tjenestetilbud for barn og unge

Barn og unge er ett av hovedsatsingsområdene i embetet fra 2016. Fylkesmannen etablerte et prosjekt på tvers av avdelingene. Embetet arbeider tverrsektorielt med oppdraget. Samordning og samarbeid på tvers i embetet er i fokus. Barn og unges interesser i planarbeid blir etterspurt.

Embetet har opprettet en prosjektgruppe. Det er utarbeidet en prosjektbeskrivelse som skal være retningsgivende for samordningsinnsatsen for arbeidet i flere år fremover. Det ble i 2016 arrangert en dagskonferanse for alle kommunene i Aust- og Vest-Agder vedr. implementering av skoleveilederen som gjelder samarbeid mellom skole og barnevern og tverrfaglig innsats i kommunene. Ved tilsyn i barnehage og skole etterspørres det tverrfaglige arbeidet. Vi har gjennomført ett tverrfaglig tilsyn sammen med helseavdelingen på en barneverninstitusjon. Det har vært avholdt en stor presentasjon av Ungdata 2016 med over 300 deltakere fra alle sektorer. Denne følges opp i kommunene i 2017. Ansatte i embetet har blitt mer bevisst på å tenke tverretattlig deltagelse ved kurs og seminarer.

Gjennom våre faste oppgaver innen tilsyn, veiledning og klagesaker innen spesialundervisning, spesialpedagogisk hjelp har vi særlig fokus på utsatte barn og unge. Tilsvarende er dette i fokus på helse- og sosialtjenesteområdene. Utover dette behandler vi klagesaker og veileder kommuner i forhold til §9a på læringsmiljø, mobbing og krenkelsler. Viser her til rapport på tilsyn og klagesaker. I avdelingsmøter går vi gjennom vårt oppdrag og fokuserer spesielt på utsatte barn og unge og vårt ansvar for å formidle og veilede med fokus på kommunens tverrsektorielle arbeid og barnekonvensjonen. Informasjon og drøfting på kommunalsjefmøter.

Fylkesmannen har deltatt i prosjektgruppen for Aust-Agder fylkeskommune sitt prosjekt «Styrking av arbeidet mot mobbing og arbeidet for elevers psykiske helse». Prosjektet er rettet mot elever i videregående skole i fylket. Fokus er rettet mot forebyggende arbeid, oppfølging av elever, tiltak for å øke kompetansen hos lærere i videregående opplæring.

Fylkesmannen har en representant i styringsgruppen for Aust-Agder i satsingen «Forsøk med NAV-veileder i videregående skole». Målet er å hindre frafall i vgo. Styringsgruppen har bidratt inn i en landskonferanse for NAV-veiledere. Fylkesmannen orienterer internt på avdelingene og i kommunalsjefmøter om tiltaket.

3.1.2.2 Den offentlige boligsosiale innsatsen skal være helhetlig og effektiv

Det er etablert et regionalt samordningsutvalg/ råd som omfatter alle relevante etater samt kommunene i Husbankens region sør. Fylkesmannen personlig leder utvalget.

Samarbeidet med Husbanken og kommunene er nært og godt i regionen. Det har de siste årene vært arrangert en årlig regional boligsosial konferanse i samarbeid mellom embetene og Husbanken region Sør. Vi opplever at det er stor oppmerksomhet omkring og forståelse for utfordringene.

Internt i embetet koordineres vår tilskuddsforvaltning på områdene boligsosialt arbeid, tilskudd til kommunalt rusarbeid og tilskudd til tjenester til personer med langvarige og sammensatte behov. Husbanken bidrar i drøftingene før vi gir vår innstilling til direktoratet. Vi finner det viktig og riktig at vi ser disse satsningsområdene i sammenheng, da brukergruppen langt på vei vil være den samme, og i kommunene er det de samme medarbeiderne som jobber på disse saksonrådene.

Vi har også bidratt til at det boligsosiale arbeidet er løftet frem på arenaer som arbeider på «tilgrensende» områder som folkehelsekonferansen i regi av fylkeskommunen og fylkesmannen, og den årlige barnevernskonferansen.

Flere kommuner i regionen har i sitt planverk tatt hensyn til en differensiering i boligmassen når nye boligfelt planlegges. I dette ligger imidlertid en kime til konflikt i forhold til å bygge "ghettoer", og mange planer er blitt utsatt på grunn av vedvarende naboprotester. Særlig de større kommunene har utfordringer knyttet til overgang mellom midlertidige og varige boligløsninger. I dette ligger også til dels store utfordringer med "boevnen" til en del brukere, i forhold til det å fungere i borettslag/nabolag (støy, stort besøk av "uønsket klientell", slitasje/vedlikehold mm.). Flere kommuner har prøvd ulike løsninger som "fra leie til eie" og bygging av tilpassede boligløsninger til ulike målgrupper.

Resultatmål 3.2.1.2.1.1

Rapportere på

Gjennomført minimum to kompetansehevede tiltak for kommunene i fylket om boligsosialt arbeid, f.eks. bolig og integrering av flyktninger, bolig og tjenester til rusmiddelavhengige, helhetlig planlegging, bolig og folkehelse.

Vi har et godt samarbeid med Husbanken i regionen og Universitetet i Agder (UIA).

Følgende aktiviteter er gjennomført:

Januar 2016: Samling for kommunalsjefer og mellomledere for å presentere de ulike økonomiske virkemidlene på området. Med et særlig fokus på se de ulike tilskuddsordningene i ulike statlige satsinger i en sammenheng. (Husbanken deltok og presenterte sine virkemidler)

Mars 2016: Boligsosial konferanse i samarbeid med Husbank og FM Telemark. Bl.a. Presentasjon av Veiviseren, Bolig for velferd og lokale utviklings tiltak og forsøk på området. (Housing First, Mentorordninger mv.)

November 2016: To dagers fagsamling i samarbeid med Universitetet i Agder hvor målgruppen var ansatte i rus/psykisk helsefeltet og de sosialtjenestene i og utenfor NAV. Hovedtema på samlingen var boligsosialt arbeid og brukerinvolvering i tjenestene. Flere av bidragsyterne var studenter i videreutdanning boligsosialt arbeid som presenterte funn fra sin forskning på lokale prosjekter/tiltak i regionen.

Fylkesmannens bidrag til at det boligsosiale arbeidet i kommunene er kunnskapsbasert

Resultatmål	Differanse	Grunnlagstall 1
2	1	3

3.1.2.3 Helhetlig og samordnet arbeid med samfunnsikkerhet og beredskap i fylket

Fylkesmannens oppgaver relatert til helhetlig og samordnet arbeid med samfunnsikkerhet og beredskap i fylket er nedfelt i Instruks for fylkesmannens og Sysselmannen på Svalbards arbeid med samfunnsikkerhet, beredskap og krisehåndtering.

Fylkesmannen utfører disse oppgavene på flere forskjellige måter. En svært viktig del for vellykket utførelse er etablering og vedlikehold av et bredt beredskapsnettverk med kommuner og regionale aktører. Vi legger ansvarsprinsippet til grunn for vårt arbeid og poengterer dette i vår kontakt med aktørene i nettverket. Fylkesmannen har meget god kontakt med kommunene og de regionale aktørene på Agder og terskelen for å ta kontakt er lav.

Samordningsfunksjonen utføres i formelle fora som Fylkesberedskapsrådet, Atomberedskapsutvalget og Infopool Agder, som alle har hatt møter i 2016.

Risiko- og sårbarhetsanalysen for Agder - ROS Agder - er også et verktøy for samordning, både i utarbeidelsen og i oppfølgingen av analysen. Arbeidet med revidert ROS Agder ble ferdigstilt i desember 2016. Oppfølgingsarbeidet vil starte i 2017.

En sentral funksjon for Fylkesmannen er å identifisere problemområder og forhold som det bør settes fokus på og å involvere de riktige aktørene. Noe av dette er gjort gjennom arbeidet med ROS Agder, men det er også en kontinuerlig oppgave. Det er også viktig for Fylkesmannen å bidra i tilsvarende arbeid som initieres av andre aktører.

Krisehåndtering krever samordning, og Fylkesmannen utøver dette uformelt gjennom varsling og rapportering og formelt gjennom bruk av Fylkesberedskapsrådet. Evaluering og oppfølging av hendelser krever også samordning og Fylkesmannen er en pådriver i dette arbeidet. Snøværet i Aust-Agder i november og ekstremværet Urd i desember er eksempler på hendelser i 2016.

Vi viser til pkt. 7.3.4.1 som gir en oversikt over konkrete regionale samordningstiltak i 2016.

Resultatmål 3.2.1.3.1.1**Rapportere på**

Det er gjennomført minst en årlig øvelse av kriseorganisasjonen i embetet med grunnlag i ny samfunnsikkerhetsinstruks.

Fylkesmannens kriseorganisasjon ble øvet 5. og 6. november 2016. Scenario var ekstremvær med forutgående prosess på revisjon av planverk, tilpasning av kriseorganisasjon for våre to lokasjoner (Kristiansand og Arendal), opplæring, varslingsøvelse og spesifikk opplæring på CIM. Scenario og øvelsens innhold er basert på ROS- Agder og hendelsesbaserte erfaringer. Øvelsen må sees i sammenheng med separat varslingsøvelse mot alle regionale og kommunale etater 24. oktober 2016 samt møte i fylkesberedskapsrådet 1. desember 2016.

Etter sammenslåing av embetet 1. januar 2016 er det lagt vekt på at kriser skal håndteres fra ett sted - Kristiansand - men at ansatte som oppholder seg i Arendal også skal kunne følge med og bidra i selve krisehåndteringen. Evaluering av øvelsen og reelle hendelser viser at embetet håndterer kriser på en god måte, men at vi har utviklingspotensial på å involvere embetet bredt og inkluderende.

3.1.2.4 Tilsyn skal være samordnet, målrettet og medvirke til læring og forbedring

Fylkesmannen har to enheter som skal bidra til å ivareta ansvaret for samordningen av det statlige tilsynet med kommunene. Internt i embetet har vi "Fylkesmannens tilsynsgruppe". Denne gruppen er sammensatt av medarbeidere og ledere fra alle fagavdelingene. Gruppen har to møter årlig; vår og høst. Hovedmålsettingen med denne gruppen er å sikre samordning å Fylkesmannens egne tilsynsaktiviteter.

Vi har også etablert "Fylkesmannens tilsynsforum". Dette er en møtearena for alle statlige etater som har tilsynsoppgaver rettet mot kommunene. Her møter også revisjonsdistriktene i Agder, kontrollutvalgssekretariatene i Agder og KS Agder. Hensikten er å ivareta den samordningsfunksjonen fylkesmannen har på tilsynsområdet etter kap. 10 A i kommuneloven. Forumet skal også sikre kompetanseoverføring mellom etatene. Tilsynsforumet har et møte i februar/mars hvor vi utarbeider endelig tilsynskalender for tilsynsvirksomheten i Agder. Tilsynskalenderen sendes alle kommunene i Agder og publiseres på Fylkesmannens nettsider. Dette er vårt viktigste praktiske samordningstiltak. Tilsynsforumet har et møte på høsten hvor erfaringene fra tilsynsvirksomheten gjennomgås og det gis gjensidig informasjon fra deltakerne.

Vi har i 2016 avsluttet et eget utviklingsprosjekt på tilsynsområdet i samarbeid med KS Agder og Kristiansands revisjonsdistrikt. Gjennom dette prosjektet har vi utprøvd og utviklet modeller for samarbeid mellom Fylkesmannens tilsynsvirksomhet på utdanningsområdet og den kommunale revisjonen. Målsettingen var å vurdere om noe av det statlige tilsynet kan ivaretas gjennom kommunerevisjonen og ev. rådmannens egenkontroll. Prosjektet er finansieres av Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Sluttrapport er sendt departementet.

Ved gjennomføring av tilsyn legges det stor vekt på forankring i virksomheten, gjennom veiledende aktiviteter, formøter osv., for å sikre eierskap i virksomheten til de funnene som gjøres under tilsynet. Dette er viktig for kvalitetsforbedring og læring. Vårt inntrykk er at virksomhetene er positive til våre tilsyn, og vi får jevnt over gode tilbakemeldinger på både valg av tema og gjennomføring. Unntak her kan være de landsomfattende tilsynene, som i noen tilfeller blir for "rigide" for de små kommunene, og der ikke oppleves like relevante som i større kommunene. Kommunene finner at tilsynene både bidrar til kvalitet og utvikling på området.

Vi erfarer at Fylkesmannens tilsynsvirksomhet oppleves som viktig for læring og for bedre kvaliteten i den kommunale tjenesteproduksjonen. Den økte vektleggingen på lærende tilsynsvirksomhet som særlig er utviklet på oppvekstområdet har fått en positiv mottakelse i kommunene. Dette bør

videreutvikles.

Innenfor helse- og sosialavdelingens ansvarsområder har det vært en stor satsing på brukermedvirkning i tilsynsvirksomheten. Her har vårt embete gjort et pionerarbeid i å utvikle metodikk for å inkludere brukerrepresentanter i tilsynsteamene ved systemrevisjoner. Dette har gitt god effekt på både utbytte og troverdigheten av de funnene som er avdekket gjennom tilsynene. Dette arbeidet vil bli videreført i 2017.

Med unntak av landsomfattende tilsyn, er tilsynene risikobaserte ut fra lokalkunnskap, tilgjengelig statistikk, klage- og tilsynssaker mv. Vårt mål er at tilsynsvirksomheten skal bidra til kompetanseheving hos ansatte og bedre kvalitet i tjenestene for brukerne.

Resultatmål 3.2.1.4.1.1

Rapportere på

Alle tilsyn hvor det er funnet brudd på lov og forskriftskrav er avsluttet (dvs. praksis er endret) innen en avtalt frist.

For oppdragsområdene Helse og Sosial følges alle tilsyn opp i henhold til frister satt av oss. Etter noen tilsyn er det behov for utsatt frist, men det fastsettes alltid ny dato for oppfølging. Noen tilsyn kan avsluttes etter få uker, mens andre trenger mer enn et år for å kunne vise til at tiltak er gjennomført / implementert. Kopi av avsluttende brev går til Statens helsetilsyn. På barnevernområdet blir det satt frister for tilbakemelding på hvordan de vil lukke lovbrudd. Fristene som blir satt for tilbakemelding er i stor grad avhengig av lovbruddet.

Virksomheten overholder frister.

Resultatmål 3.2.1.4.2.1

Rapportere på

Alle tilsyn med folkehelsearbeid fra 2014 der det ble påvist brudd på lovkrav, er fulgt opp og avsluttet innen utgangen av 2016.

Alle tilsynene er fulgt opp, og tilsynene fra 2014 er avsluttet.

Avslutning av tilsyn med folkehelsearbeid

Resultatmål	Prosentpoeng	Resultat	Antall tilsyn med folkehelsearbeid fra 2014 der det ble påvist brudd på lovkrav.	Antall tilsyn med folkehelsearbeid fra 2014 der det ble påvist brudd på lovkrav som er avsluttet.
100 %	0 %	100 %	10	10

Samlede tall for tidligere fylkesmannsembetene før sammenslåing. I Vest-Agder ble det gjennomført syv tilsyn med lovbrudd, alle er lukket. I Aust-Agder ble det gjennomført tre tilsyn, alle er lukket.

Resultatmål 3.2.1.4.3.1

Rapportere på

Krav til gjennomsnittsscore i spørreundersøkelse: 75 % svarer "FMs tilsynsvirksomhet er godt eller nokså godt samordnet".

Denne undersøkelsen ble ikke gjennomført i 2016. Det foreligger derfor ikke resultater.

Resultatmål 3.2.1.4.4.1

Rapportere på

Krav til gjennomsnittsscore i spørreundersøkelse - 75 % svarer at FMs tilsyn "i stor eller nokså stor grad har vært lagt til rette med sikte på læring og forbedring lokalt".

Denne undersøkelsen ble ikke gjennomført i 2016. Det foreligger derfor ikke resultater.

3.1.2.5 Klimahensyn skal ivaretas i alle sektorer

Kommunene ivaretar i for liten grad klimahensyn i sine plan- og dispensasjonsvedtak. Det fremgår ikke hvilke konsekvenser planene vil få for klimagassutslipp. Det planlegges for eksempel fremdeles bilbaserte boligområder. Vi har ikke hatt og forventer heller ikke store reduksjoner i utslippene i de nærmeste årene. Vi arbeider for å få kommunene til å søke midler gjennom ordningen Klimasats. Et fåtall av kommunene synes å bruke sin klima- og energiplan aktivt.

Vi har fokus på klimatilpasning i arealplanene. Kommunene følger opp noe bedre her. Her er det god drahjelp fra NVE, som ivaretar konsekvenser av klimaendringer i plansaker. Vi har brukt planfaglig nettverk aktivt på området, og arrangerte samling for kommunene og konsulenter om klimatilpasning, sammen med de to fylkeskommunene og NVE.

Det er økende bevissthet om utfordringene. Vår informasjon til kommunene har blitt bedre. Vi veileder bra i arealplanene, men de færreste kommunene har klimaarbeidet høyt på dagsorden. Dette synes å bedre seg nå, blant annet med større interesse for Klimasats.

Resultatmål 3.2.1.5.1.1**Rapportere på**

FM har hatt dialog med alle kommuner i fylket og formidlet forventninger til klima- og energiplanleggingen.

Vi har hatt dialog med alle kommuner om dette. Vi har hatt temaet på dagsorden i planfaglig nettverksamlinger i januar og november. I tillegg viser vi til temaet i alle uttalelser i plansaker hvor dette er relevant.

Resultatmål 3.2.1.5.2.1**Rapportere på**

Vurdering av effekt på klimagassutslipp, samt mål og tiltak for å redusere klimagassutslipp og energibruk, skal finnes igjen i alle relevante planer og enkeltvedtak etter plan- og bygningsloven og annet lovverk.

Kommunene ivaretar i for liten grad klimahensyn i sine plan- og dispensasjonsvedtak. Det fremgår ikke hvilke konsekvenser planene vil få for klimagassutslipp. Det planlegges for eksempel fremdeles bilbaserte boligområder. Vi har ikke hatt og forventer heller ikke store reduksjoner i utslippene i de nærmeste årene. Vi arbeider for å få kommunene til å søke midler gjennom ordningen Klimasats. Et fåtall av kommunene synes å bruke sin klima- og energiplan aktivt.

Resultatmål 3.2.1.5.3.1**Rapportere på**

FM har hatt dialog med kommuner og formidlet relevant kunnskap og informasjon, blant annet om nasjonale og fylkesvise klimaframskrivninger og den nye nettsiden klimatilpasning.no

Dette var et særskilt tema på planfaglig nettverksamling for alle kommunene i begge Agderfylkene i november. I tillegg viser vi til temaet i alle uttalelser i plansaker hvor dette er relevant.

3.1.2.6 Fylkesmannen understøtter nasjonale myndigheters og kommunenes arbeid med flyktnings situasjonen

Det har også i 2016 var betydelig aktivitet i tilknytning til flyktnings situasjonen. For våre fylker gjelder det spesielt situasjonen for enslig mindreårige flyktninger som vi har opplevd som krevende og bekymringsfull. Både kommuner, mottak, representanter og media har etterlyst informasjon og avklaringer.

Det har vært behov for samordning og veiledning når det gjelder ulike tema og regelverk, særlig med hensyn til opplæring, barnevern, helse og vergemål. For å sikre intern koordinering og erfaringsutveksling har vi derfor opprettholdt en intern gruppe der ansatte fra Helse- og sosialavdelingen, Justis- og vergemålsavdelingen og Utdanning- og barnevernsavdelingen jevnlig møtes. For å øke den tværfaglige innsatsen på området har vi også sett arbeidet med enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger i sammenheng med 0-24 oppdraget.

For å bidra til bedre samarbeid og erfaringsutveksling også eksternt, har vi deltatt i en egen strategisk samordningsgruppe i regi av KS. Bosetting og integrering har vært et fast punkt i kommunedialogen. Fylkesmannen har videre bidratt på en rekke konferanser og samlinger om inkludering og opplæring av flyktninger.

Vi opplever at kommunene er positive til bosetting av flyktninger, og velvillig innstilt til IMDi's anmodning om bosetting og måloppnåelse. Tiltakene har etter vår vurdering bidratt til økt kunnskap om barn og unges rettigheter, men det vil fremdeles være behov for dialog og veiledning.

Det er i noen få tilfeller et problem at flyktninger får rett til bosetting, mens kommunene ikke har plikt til å ta imot. Dette gjelder brukere med store helsemessige utfordringer (rus, psykiatri, atferdsproblematikk) som er særlig personellkrevende. Disse kan bli sittende altfor lenge i mottak. Fylkesmannen har bistått IMDi i disse sakene.

Resultatmål 3.2.1.6.1.1**Rapportere på**

Andel flyktninger som er bosatt innen 6 mnd. etter at vedtak om opphold i Norge eller reisetillatelse er gitt: 55 % av IMDi's totale bosettingsanmodning til kommunene i fylket. Resterende andel skal være bosatt innen 12 måneder.

Fylkesmannen har ikke tall for vår region på det som etterspørres. Det opereres nå med nasjonale bosettingstall. Det gir i følge IMDi ikke mening å dele dette opp på regioner da kommunene mottar flyktninger fra hele landet og beboere i mottak i vår region bosettes i kommuner over hele landet.

Kommunene i regionen har fattet vedtak om bosetting som er på om lag 93% av anmodningen fra IMDi. Faktisk bosetting i regionen er på om lag 78% av anmodningen fra IMDi.

Resultatmål 3.2.1.6.1.2

Rapportere på

Andel enslige mindreårige som er bosatt: 100 % av IMDIs totale bosettingsanmodning til kommunene i fylket.

Kommunene i regionen fattet i 2016 vedtak om bosetting av enslige mindreårige flyktninger på om lag 80% av anmodningen fra IMDi. Vi har ikke mottatt data om reell bosetting for 2016 enda. Imidlertid rapporterer flere kommuner at de ikke har fått tildelt flyktninger i henhold til anmodning/vedtak. Dette medfører en uheldig situasjon for de kommuner som har bemannet opp i henhold til planlagte bosettinger. Flere kommuner er nå i ferd med å nedbemanne iverksatte tiltak på grunn av manglende bosettinger.

3.1.3 Rettssikkerhet skal være ivaretatt på en enhetlig måte i fylket og på tvers av embetene**3.1.3.1 Høy kvalitet i veiledning, kontroll, tilsyn og klagebehandling**

Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder har et svært høyt volumkrav/aktivitetskrav til tilsyn etter barnehageloven og opplæringsloven. Det er bare FMOA som har et høyere krav. Dette har medført at vi har prioritert felles nasjonalt tilsyn, mens det ikke har vært mulig å prioritere egeninitiert tilsyn og tilsyn på området grunnskoleopplæring for voksne. Det oppfatter vi som uheldig.

Vi ønsker å framheve at tilsynsvirksomheten på Utdanningsdirektoratets område oppfattes å gi større bidrag til læring og kvalitetsutvikling i tjenestene enn tidligere. Vi utfører nå et omfattende veiledningsarbeid knyttet til tilsyn. Utdanningsdirektoratet har gjennom måten de felles nasjonale tilsynene er tenkt gjennomført på, med en aktiv egenvurderingsfase i forkant av tilsynene, bidratt til en positiv utvikling på tilsynsfeltet. Dette bør videreutvikles.

Fylkesmannen har stort fokus på å ha høy kvalitet i tilsynsarbeid og saksbehandling. Dette sikres gjennom gode rekrutteringsrutiner og kontinuerlig faglig oppdatering og kompetanseheving av alle ansatte. Vår ansatte deltar på alle nasjonale samlinger i regi av utdanningsdirektoratet når det gjelder regelverk og generell kompetanseheving. I tillegg legger embetet selv til rette for kompetanseheving på bakgrunn av egenvurdering av behov i forbindelse utarbeidelse av virksomhetsplan.

Fylkesmannen legger stor vekt på å gi god veiledning og informasjon slik at konflikter og uenigheter kan løses av kommunen selv på lavest mulig nivå.

Vi er under flere resultatmål bedt om å vurdere skoleeieres tilfredshet med Fylkesmannens tilsyn og klagesaksbehandling. Vi vil påpeke at skoleeier har svart på viktigheten av tilsyn og klagesaksbehandling. Vi kan derfor ikke ut fra disse svarene uttale oss sikkert om tilfredsheten.

Innenfor helse- og sosial er situasjonen den samme som på utdanning og barnevern, ved at det bare er FMOA som har et større volumkrav enn vårt embete. Vi har færre aktører å dele tilsynene på, og det gir et stort tilsynstrykk i mange små kommuner. Det er fra Statens helsetilsyns side lagt stor vekt på effekt av tilsyn, i form av reell kvalitetsforbedring i den tjenesten bruker og pasient mottar. Dette krever solid lederforankring av forbedringsprosessene, god og oppdatert faglig kompetanse i virksomheten, kultur for endring og brukermedvirkning. I sin tur krever dette også god kompetanse i vårt revisjonsteam. Vi arbeider for å bli stadig bedre på måloppnåelse gjennom å satse på tilsynskompetanse hos alle medarbeiderne, dialog omkring tilsyn og tilsynssaker for læring og effekt, spredning av tilsynserfaringer gjennom samlinger med ansatte i kommunene og møter og kurs på fagtema i en eller flere kommuner. På denne måten går også utviklings- og tilsynsarbeid «hånd i hånd». En stor utfordring, enn si problem, er vår manglende mulighet for å avvise saker fra enkeltpersoner med anmodning om tilsynsmessig oppfølging, her har Sivilombudsmannen lagt opp til en veldig streng praksis og det medfører at vi må bruke uforholdsmessig mye ressurser på saker som ikke belyser noen kvalitetssvikt og ditto læringseffekt.

Saksbehandlingstider er en del av kvaliteten ved klagesaksbehandling og gjennomføring av tilsyn. Vi har i 2016 hatt særlig fokus på å få ned saksbehandlingstiden på klagesaker etter plan- og bygningsloven. Vi har fortsatt ikke nådd målet om at alle saker skal være behandlet innen 12 uker. På dette området har vi imidlertid hatt en svært positiv utvikling i saksbehandlingstiden i 2016. Ved flytting av embetet til Arendal, er det en risiko for at flere av våre mest erfarne saksbehandlere ved Kristiansandskontoret slutter. Det vil gjøre det krevende å nå måltallet om 12 uker behandlingstid.

Resultatmål 3.3.1.1.1**Rapportere på**

Minimum 2 tilsyn i hvert fylke per år.

Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder har gjennomført to tilsyn i hvert fylke. Tema for tilsynene har vært om kommunene tilbyr et introduksjonsprogram som er helårlig og på full tid, jf. introduksjonsloven § 4 annet ledd. I to kommuner fant vi brudd på både helårlig program og program på full tid. I de øvrige to fant vi brudd på enten helårlig program eller program på full tid. Tilsynene har i hovedsak vært gjennomført som skriftlig tilsyn, men flere av kommunene har vært fulgt opp med møter.

Resultatmål 3.3.1.1.2.1**Rapportere på**

Det enkelte embetets omfang av tilsyn skal opprettholdes på samme nivå som i 2015, jf. retningslinjer og aktivitetskrav i VØI.

Barnehagelov og opplæringslov

Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder har gjennomført de tilsyn som er satt som krav for embetet i 2016. Aktivitetskravene for tilsyn etter barnehageloven og opplæringsloven er svært høye for vårt embete. (Bare Fylkesmannen i Oslo og Akershus har tilsvarende aktivitetskrav.)

Avdelingen har få ansatte som alle arbeider med ulike oppgaver innenfor skole og barnehage i tillegg til tilsyn. Det har i tillegg vært vakanser og sykdom. For å ivareta de høye kravene har det vært nødvendig med hard prioritering og god planlegging. De særlige kravene til aktivitet i felles nasjonalt tilsyn har bidratt til at det ikke har vært mulig å prioritere nye egeninitierte tilsyn i 2016. Det er heller ikke vært prioritert å gjennomføre tilsyn på området grunnskoleopplæring for voksne.

I 2016 har tilsynene vært ledet av en faggrupeleder med ansvar for tilsyn etter opplæringsloven og barnehageloven. Faggrupeleder koordinerer arbeidet med planlegging, kvalitetssikring og gjennomføring av tilsynene intern i avdelingen. Faggrupeleder deltar også i en intern tilsynsgruppe for hele embetet og i gruppen som samordner alle statlige tilsyn i de 2 fylkene.

I vårt nye embete - som har ansvar for 30 kommuner og 2 fylkeskommuner i to fylker - har det vært viktig å sikre felles forståelse, rutiner, kvalitet og gjennomføring av tilsynene. Det er etablert en faggruppe for tilsyn på barnehageområdet og en gruppe for tilsyn etter opplæringsloven. Disse gruppene har også felles møter. Tema i gruppene kan være: lovforståelse, risikovurderinger og valg av tilsyn, rutiner og maler, veiledning og oppfølging av kommunene/fylkeskommunene, godt språk i rapportene og andre forhold som bidrar til kvalitetssikring av tilsynene våre. Vi mener kvaliteten på tilsynene stadig blir bedre gjennom vårt systematiske arbeide.

Resultatmål 3.3.1.1.3.1

Rapportere på

Barnehageeiers, barnehagemyndighets og skoleeiers tilfredshet med fylkesmannens tilsyn skal ligge på minimum samme nivå som landsgjennomsnittet for 2015 [1].

[1] jf. «Spørsmål til Skole-Norge våren 2015, Rapport 19/2015 NIFU»

Tilsyn: 72 prosent av de spurte skoleeierne svarer at de i svært stor grad eller i stor grad opplever virkemiddelet tilsyn som viktig.

Resultatene fra *Rapport 19/2015 NIFU* viser at skoleeiere i Norge i svært stor grad og stor grad opplever tilsyn som viktig. Dette samsvarer godt med tilbakemeldingene fra skoleeiere i våre 2 fylker.

Vi bruker mye tid på informasjon og veiledning i for- og etterkant av tilsynene. Aktivitetene i selve tilsynet bidrar også til økt forståelse for lovkrav. Vi vurderer det slik at tilsynene bidrar til økt læring og gir et godt grunnlag for endring og forbedring der det er nødvendig.

Resultatmål 3.3.1.1.4.1

Rapportere på

Barnehageeiers, barnehagemyndighets og skoleeiers tilfredshet med fylkesmannens klagesaksbehandling skal ligge på minimum samme nivå som landsgjennomsnittet for 2015 [1].

[1] jf. «Spørsmål til Skole-Norge våren 2015, Rapport 19/2015 NIFU»

Klagesaksbehandling: 52 prosent av de spurte skoleeierne svarer at de i svært stor grad eller i stor grad opplever virkemiddelet klagesaksbehandling som viktig.

Jf. «Spørsmål til barnehage – Norge høsten 2015», Trøndelag Forskning og Utvikling.

Barnehagemyndighets tilfredshet med Fylkesmannens klagesaksbehandling i Aust- og Vest ligger noe under gjennomsnittet for landet. Landsgjennomsnittet er 3,63 og Vest-Agder ligger på 3,42.

I rapport 2016:16 spørsmål til skole-Norge svarer 62 prosent av de spurte skoleeierne at de er svært stor grad eller i stor grad opplever virkemiddelet klagesaksbehandling som viktig. Spørsmålene gjelder tilfredshet med Fylkesmannen og på spørsmål om virkemiddel (som inkluderer spørsmål om klagesaksbehandling) svarte 42 prosent dette i 2015.

Det er sjelden vi får meldinger fra kommunene om at resultat av klagebehandlingen er uklart.

Resultatmål 3.3.1.1.5.1

Rapportere på

Barnehageeiers, barnehagemyndighets og skoleeiers tilfredshet med fylkesmannens veiledning om regelverket skal ligge på minimum samme nivå som landsgjennomsnittet for 2015.

På barnehageområdet skårte Aust- og Vest-Agder i 2015 henholdsvis (3,20) og (3,67), landsgjennomsnittet (3,75).

Skoleeiers rapportering på nasjonalt nivå fra 2015 viste at 73 prosent i stor eller svært stor grad opplevde Fylkesmannens veiledning som viktig. For 2016 rapporterte 74 prosent at veiledningen er viktig i stor grad/svært stor grad. vi opplever at kommunene i Aust- og Vest-Agder ønsker seg

veiledning fra Fylkesmannen på ulike områder, og vi strekker oss langt for å imøtekomme kommunene på dette.

Resultatmålet er oppnådd.

Resultatmål 3.3.1.1.6.1

Rapportere på

Andel klagesaker som er behandlet innen 12 uker: 100%.

Ved oppstart av nytt embete 01.01.2016 forelå det en betydelig restanse i antall byggesaker - hvorav et stort antall allerede var passert kravet til 12 ukers saksbehandlingstid. Blant disse var det flere saker som var godt over 6 måneder gamle.

Byggesaksbehandlingen i 2016 har derfor i hovedsak berodd på å avgjøre eldre byggesaker, med unntak av visse prioriterte saker. Som det fremgår av de tertialvise SYSAM-rapporteringene fra 2016 er gjennomsnittlig saksbehandlingstid gått betydelig ned i løpet av 2016.

Sakene som ikke er behandlet innen 12 uker fordeler seg i all hovedsak innenfor en saksbehandlingstid på 4-7 måneder.

Saksbehandlingstid i antall uker for klager over kommunens vedtak i byggesaker etter plan- og bygningsloven

Resultatmål	Differanse	Oppnådd andel av totalt antall behandlede saker	Totalt antall behandlede saker	Antall behandlede saker innen 12 uker
100 %	- 89 %	11 %	372	42

Resultatmål 3.3.1.1.6.2

Rapportere på

Andel klagesaker der det er gitt utsatt iverksetting etter forvaltningsloven § 42, som er behandlet innen 6 uker: 100%.

I 4 av de 5 sakene som ikke ble behandlet innen 6 uker, er det snakk om mindre overskridelse av saksbehandlingstiden.

BOBY - Saksbehandlingstid for klagesaker der det er gitt utsatt iverksetting etter forvaltningsloven § 42

Resultatmål	Differanse	Oppnådd andel av totalt antall behandlede saker	Totalt antall behandlede saker	Antall behandlede saker innen 6 uker
100 %	- 38 %	62 %	13	8

Resultatmål 3.3.1.1.7.1

Rapportere på

Andel ekspropriasjonssaker i førsteinstans eller som klageinstans på plan- og bygningsrettens område, som er behandlet innen 12 uker: 100%.

Vi har ikke behandlet ekspropriasjonssaker i første- eller i klageinstans i 2016.

3.1.3.2 Effektiv og korrekt lov- og tilskuddsforvaltning

Etablerte systemer for kontroll og risikovurderinger implementeres bedre og bedre for hvert år. Det er en utfordring at kontrolloppdragene fra Landbruksdirektoratet kommuniseres direkte til den enkelte saksbehandler/kontrollansvarlig. Dette er styringsoppgaver og arbeidsmetoder som må være forankret på ledernivå.

Våre egne risikovurderinger viser at det er størst risiko under målene "Regelverket er klart og tydelig for søker og forvaltning" og at "Vedtak fattes på riktig grunnlag". Det er en kontinuerlig jobb å redusere risikoen her, både for kommunene, embetene, direktoratet og departementet.

Resultatmål 3.3.1.2.1.1

Rapportere på

Gjennomført kontroll av foretak i henhold til kontrollplan.

Kontrollplanen for 2016 hadde planlagt foretakskontroller innen to ordninger i tillegg til standardkontroller: Kontroll av bilag for innkjøp av innsett av verpehøner hos 12 eggprodusenter og etterkontroll av veganlegg i forbindelse med tilskudd til 3 veganlegg. Dette er gjennomført. Det ble ikke avdekket noen avvik.

I tillegg er det gjort foretakskontroller som ikke er satt opp i kontrollplanen, men som følger av aktiviteter på kontroll (eksempelvis den nasjonale kontrollen innen Tidligpensjonsordningen TPO), eller oppnevning som settes fylkesmann etc.

Kontroll av foretak i samsvar med kontrollplan

Foretak	Ordninger / omfang	Registrerte avvik	Oppfølging av avvik
A til L	PT/Husdyrkonsesjon- produksjons tett på konsesjonsgrense i eggproduksjon- dokumentkontroll	0	0
A-C	NMSK Tilskudd til veg, stedlig etterkontroll	0	0

Kontroll av foretak - husdyrkonsesjon

Husdyrkonsesjon: Det er gjennomført kontroll i samsvar med Ldirs RS 2016-17

Husdyrkonsesjon: Det er gjennomført kontroll i samsvar med Ldirs RS 2016-17. Det var ingen foretak som måtte følges opp etter 2015. 2 foretak ble ilagt standardisert erstatning på grunn av produksjon over konsesjonsgrensen (600 kr og 1200 kr.), og skal følges vedr. produksjonsgrensen i 2017. Det ble ikke utført stedlig kontroll i 2016. Det ble innhentet informasjon utover egne systemer fra 12 foretak i eggproduksjon vedr. innkjøp. Dette var dokumentasjon av hovedbok og faktura. Det var ikke mistanke om driftsfelleskap, men dette ble likevel vurdert ved foretakskontrollene. Disse kontrollene avdekket ingen avvik.

Resultatmål 3.3.1.2.1.2**Rapportere på**

Gjennomført risikobasert forvaltningskontroll av 20 pst. av kommunene.

Fylkesmannen har gjennomført forvaltningskontroller i 5 kommuner og igangsatt i 1 kommune. Denne er ikke avsluttet i påvente av dokumentasjon. 2 av kommunene har felles landbrukskontor. I tillegg ble det foretatt kontroller som omfattet foretak og ytterligere 2 kommuner ved etterkontroll av tilskudd til veg (rapporteres som foretakskontroll). Forvaltningskontrollene prioriterte ordningene produksjonstilskudd, deretter ajourhold gårdskart, sykdomsavløsning og SMIL. Forvaltningskontrollene baseres på at ordningene velges etter gjennomførte risikovurderinger, og kommunene ble i 2016 valgt ut etter kommuner som nylig har fått nye saksbehandlere (jord/skog), kommuner med felles landbrukskontor, kommuner med lav stillingsprosent på jord/skog.

Gjennomført risikobasert forvaltningskontroll av 20% av kommunene

Kommune	Ordninger / omfang	Registrerte avvik	Oppfølging av avvik
Søgne	Produksjonstilskudd Tema: Rutiner og dokumentasjon. Deltakelse på kommunens stedlige kontroll	1 avvik: Manglende arkivering av søknader. Ikke synlig på postjournal.	Dekket med at arkiveringsrutiner er endret. Søknader fra og med 2016 er skannet inn
Sirdal	Produksjonstilskudd stedlig kontroll. Tema: Rutiner og dokumentasjon.	4 avvik. Kommunen har i ett tilfelle endret opplysninger i søknad etter søknadsfristen uten veiledning til søker om at dette får konsekvenser i form av trekk i tilskuddet. Det er heller ikke foretatt trekk i tilskuddet. Kommunen har ikke sjekket søknad om økologisk produksjon mot Debio. Habilitet er ikke vurdert der nærmeste overordnede har nær slektning som søker produksjonstilskudd. Kommune mangler dokumentasjon på risikobasert utplukk og har i liten grad kartlagt risiko for at det oppstår driftsfelleskap. Risikovurderinger er ikke dokumentert.	Dekket med endrede rutiner og ny praksis, og har innført dokumentasjonskrav på risikobasert kontroll.
Evje og Hornes.	Tilskudd til avløsning ved sykdom - dokumentkontroll	1 avvik SMIL: Regnskap eller dokumentasjon på kostnader mangler i to SMIL saker. 1 avvik sykdom ved avløsning: Det foreligger ikke fullstendig dokumentasjon fra NAV eller dokumenterte utgifter	Tilbakemelding fra kommunen på endrede rutiner og praksis, samt at skjema og rutiner er endret noe som reduserer faren for tilsvarende avvik.
Bygland	Produksjonstilskudd og SMIL. Tema: Rutiner og dokumentasjon.	4 avvik PT: Manglende utført stedlig kontroll. Manglende dokumentasjon på risikobasert utplukk. Kommunen har ikke sjekket økologiske produksjoner opp mot Debio. Kommunen har ingen rutine på kontroll av avløserutgifter	Ikke dekket innen fristen. Det må gjennomføres oppfølgingsmøter med kommunen i 2017.
Iveland	Tilskudd til avløsning ved sykdom - dokumentkontroll	1 avvik SMIL: Regnskap eller dokumentasjon på kostnader mangler i to SMIL saker. 1 avvik sykdom ved avløsning: Det foreligger ikke fullstendig dokumentasjon fra NAV eller dokumenterte utgifter	Tilbakemelding fra kommunen på endrede rutiner og praksis, samt at skjema og rutiner er endret noe som reduserer faren for tilsvarende avvik.
Tvedestrand	Gårdskart ajourhold: Tema: rutiner.	Pågående	Ikke avsluttet

Resultatmål 3.3.1.2.1.3

Rapportere på

Andel avvik avdekket under kontroll som er fulgt opp: 100 %

Det er 4 avvik i én kommune som ikke er dekket, og som må følges opp med møte med kommunen i 2017. Avvikene er formidlet, men kommunen har ikke gitt tilbakemelding på rapporten.

3.1.3.3 Befolkningen har tillit til tjenestene og får ivarettatt sin rett til forsvarlige og nødvendige tjenester

Fylkesmannen vurderer at helse- omsorg- og sosialtjenestene i Aust- og Vest-Agder leverer tjenester med god kvalitet. Tjenestetilbudet har stort sett god kapasitet og akseptable ventetider.

På barnevernområdet mener vi at det gjennomgående gis forsvarlige tjenester, selv om vi avdekker avvik ved flere av våre tilsyn.

Fylkesmannen følger med på utviklingen i tjenestetilbudet, og gjennomfører risikobaserte tilsyn. Erfaringer fra tilsyns- og klagesaker brukes inn i utviklingsarbeid for bedre kvalitet og økt rettssikkerhet i tjenestene. Fylkesmannen har hatt en svært omfattende tilsynsvirksomhet i 2016. Til tross for dette, har vi ikke nådd måltallet for tilsyn med helse- og omsorgstjenester. Dette skyldes sykefravær. Vi har heller ikke nådd måltallet for andel vedtak om bruk av tvang og makt overfor personer med psykisk utviklingshemming som er overprøvd innen 3 måneder. Begge disse forholdene vil bli fulgt opp i 2017. Systemrevisjoner gjennomføres etter en risiko- og sårbarhetsvurdering. Vi gir råd og veiledning i stort omfang til innbyggere i forhold til deres rettigheter, også i forhold til å fremme klager der det måtte være aktuelt slik at de kan få prøvd sin sak. Saksbehandlingstid er viktig for rettssikkerheten. Kravet til saksbehandlingstid i tilsynssaker er i stor grad overholdt. Imidlertid ser vi at enkelte saker har blitt svært gamle og dette er beklagelig. Vi prioriterer de sakene der vår avgjørelse får, eller kan få, konsekvenser for videre oppfølging og behandling, men uansett er det beklagelig at noen saker er blitt nærmere ett år. Omlegging av arkiv, dårligere oversikt og mye fokus på omstillingsarbeidet er delforklaring, men vi bestreber oss på å unngå slike "fallgruber" og har stort fokus på dette arbeidet.

På barnevernområdet blir de fleste saker behandlet innen 3 mnd. Alle saker er behandlet innen 5 måneder. Systemrevisjoner blir gjennomført etter risiko og sårbarhetsvurdering. Der blir gitt mye råd og veiledning til kommuneansatte og private.

Resultatmål 3.3.2.1.1**Rapportere på**

Antall systemrevisjoner eller tilsvarende tilsyn med kommunale barneverntjenester: 3 per fylke. Dette innebærer 6 revisjoner for FMOA og FMAV (3 per fylke).

Fylkesmannen har i 2016 gjennomført revisjon i form av egenvurdering i 3 barneverntjenester. Tema var kommunens arbeid med meldinger og tilbakemelding til melder. Alle barneverntjenestene er interkommunale og tilsvarer 11 kommuner. Det ble funnet avvik i alle barneverntjenestene.

Tilbakemeldingen fra barneverntjenestene var imidlertid svært positive. De opplevde å lære mer av dette tilsynet enn ved en ordinær systemrevisjon.

Antall systemrevisjoner eller tilsvarende tilsyn med kommunale barneverntjenester

Resultatmål	Differanse	Resultat
3	-3	0

3 barneverntjenester utgjør 11 kommuner

Resultatmål 3.3.2.1.2.1**Rapportere på**

Andel nye tvangstiltak regulert i godkjente vedtak som er fulgt opp med stedlige tilsyn: 100%.

Alle vedtak følges opp med stedlig tilsyn i vedtaksperioden.

Resultatmål 3.3.2.1.2.2**Rapportere på**

Antall stedlige tilsyn i hvert embete skal økes sammenlignet med 2015.

Antall tilsyn er økt med 16%.

Stedlige tilsyn etter kap. 9

Resultatmål	Prosentpoeng	Resultat	Sum antall stedlige tilsyn gjennomført i 2015	Sum antall stedlige tilsyn gjennomført i 2016
101 %	16 %	117 %	24	28

. Det er gitt få avvik ved tilsynene. En generell betraktning er at vi opplever praksis litt lite fokus på individuelle vurderinger/tiltak, f. eks mht forebygging av tvang.

Resultatmål 3.3.2.1.3.1

Rapportere på

Fylkesmannen skal ha tatt kontakt med det enkelte barn med tilbud om tilsynssamtale.

Fylkesmannen sender brev til institusjonen med varsel om anmeldte tilsyn. Her ber vi institusjonene informere ungdommene om tidspunktene for tilsyn og at vi ønsker å snakke med dem. De mottar en brosjyre med navn og telefonnummer fra oss. Vi har også prøvd å kontakte noen ungdommer direkte på deres mobil. Alle får tilbud, blir spurt om samtale ved de anmeldte tilsynene. Ved uanmeldte tilsyn kan det skje at vi ikke treffer ungdommer, da de er hjemme på besøk ute på fritidsaktiviteter e.l.

I 2016 snakket vi med 256 barn. Der var ved tilsynsbesøkene 318 barn plassert.

Resultatmål 3.3.2.1.3.2

Rapportere på

Fylkesmannen skal ha gjennomført samtale med alle barn som ønsker det.

Fylkesmannen har gjennomført samtale med alle de barna som ønsket dette. Mange barn er i tillegg ringt opp ved klager over tvangsbruk, slik at Fylkesmannen kan få en bedre forståelse av hva det klages på.

Resultatmål 3.3.2.1.4.1

Rapportere på

Median saksbehandlingstid for tilsynssaker: 5 måneder eller mindre.

Vi har hatt mottatt 243 tilsynssaker innen helse og omsorg, noe som er en liten øking fra 2015. Kravet til saksbehandlingstid er oppnådd på oppdragsområdet Helse. Vi har ikke hatt tilsynssaker på oppdragsområde Sosial.

Andel tilsynssaker behandlet innen 5 måneder

Saksområde	Resultatmål	Prosentpoeng	Resultat
Helse/omsorg	50 %	4 %	54 %
Sosial	50 %	- 50 %	0 %

Vi har ikke behandlet tilsynssaker innen området sosial i 2016

Resultatmål 3.3.2.1.4.2

Rapportere på

Avslutning av klagesaker: minst 90 prosent innen 3 måneder eller mindre.

88 % av rettighetssakene innen helse- og omsorg ble behandlet innen tre måneder. (For "rett til helsehjelp"- klager er det 85 %). Vi jobber med å få saksbehandlingstiden innenfor kravet. Noen rettighetssaker som for eksempel retting og sletting i journal går over lengre tid. Alle saker av stor helsemessig betydning blir prioritert og løst raskt.

Saksbehandlingstid - Avslutning av klagesaker

Saksområde	Resultatmål	Prosentpoeng	Realitetsbehandlet innen 3 md.
Helse/omsorg	90 %	- 2 %	88 %
Sosial	90 %	7 %	97 %

Resultatmål 3.3.2.1.4.3

Rapportere på

Andel vedtak om bruk av tvang og makt overfor personer med psykisk utviklingshemning som er overprøvd innen 3 måneder: 100%

Ulike grunner gjør at måltallet ikke er nådd; innhenting av spesialisthelsetjenestens uttalelse; manglende samtidig søknad om dispensasjon fra kompetansekrav mm. Målsettingen er 100%.

Saksbehandlingstid - Vedtak om bruk av tvang og makt

Resultatmål	Prosentpoeng	Resultat
100 %	- 33 %	67 %

Resultatmål 3.3.2.1.4.4**Rapportere på**

Andel søknader om dispensasjon fra utdanningskrav som er behandlet innen 3 måneder: 100%

Søknadene kommer oftest inn samtidig med vedtakene, se 3.3.2.1.4.3. Resultat blir ca 67%. Her kan innhenting av nye opplysninger mv få konsekvenser for saksbehandlingstid. Målsettingen vi strekker oss etter 100%.

Resultatmål 3.3.2.1.5.1**Rapportere på**

Andel ajourførte tilsyn (planlagte og gjennomførte) og saker i NESTOR per 31.12, 30.4. og 31.8.: 100%

Utførte tilsyn blir registrert i Nestor når de er utført. Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder har mange tilsyn på institusjoner/avdelinger. Disse tilsynene er ajourført i Nestor.

Hendelsesbaserte tilsynssaker blir kontinuerlig ajourført.

Resultatmål 3.3.2.1.6.1**Rapportere på**

Antall systemrevisjoner eller tilsvarende tilsyn med kommunale helse- og omsorgstjenester: 26.

Ett tilsyn ble utsatt til 2017 pga inntruffen beredskapssituasjon i kommunen på tilsynstidspunktet. Øvrige avvik skyldes flere forhold:

1) To av våret tilsyn har vært pilotarbeid og mer ressurskrevende enn gjennomsnitt. Det ene tilsynet var et omfattende tilsyn med rusomsorgen, der bruker var med i tilsynsteamet. Vi stipulerer merforbruk i tid til 25% når bruker er med i teamet. Det andre tilsynet er tilsyn med tjenestetilbud til barn 7-12 som sliter med psykiske vansker, og der fastleger, PPT, barnevern, skole og alle deler av de forebyggende tjenestene var involvert. Vi brukte i denne piloten dobbelt så mye tid som en gjennomsnittlig systemrevisjon. Begge tilsynene har gitt oss svært verdifulle erfaringer og utbytte står i forhold til ressursinnsatsen.

2) På grunn av alvorlig sykdom har vi hatt sykefravær opp mot 10%

3) embetet har vært i omstilling etter sammenslåing med mange krevende prosesser som direkte har gått ut over produksjonen. Vi har i denne situasjonen prioritert rettighetssaker og tilsynssaker.

Vi har en overoppgjørelse på tilsyn Sosial med ett.

Antall systemrevisjoner eller tilsvarende tilsyn med kommunale helse- og omsorgstjenester

Resultatmål	Differanse	Resultat
26	- 7	19

Våren 2016 var det svært høyt sykefravær, som medførte at vi måtte utsette to tilsyn til 2017.

Resultatmål 3.3.2.1.7.1**Rapportere på**

Fordelingen av tilsyn med spesialisthelsetjenesten på hvert embete: 7.

Full måloppnåelse på tilsyn oppdragsområde spesialisthelsetjeneste.

Antall systemrevisjoner eller tilsvarende tilsyn med spesialisthelsetjenesten

Resultatmål	Differanse	Resultat
7	0	7

Resultatmål 3.3.2.1.8.1

Rapportere på

Antall systemrevisjoner eller tilsvarende tilsyn med sosiale tjenester: 8.

Overoppfyllelse på tilsyn oppdragsområde Sosial med ett.

Antall systemrevisjoner eller tilsvarende tilsyn med sosiale tjenester

Resultatmål	Differanse	Resultat
8	1	9

3.1.3.4 Økt rettssikkerhet og rettslikhet for vergetrengende

Rekruttering, opplæring, veiledning og annen oppfølging av faste verger er et område hvor fylkesmannen kan utrette mye for å bidra til en vellykket rettssikkerhets- og rettslikhetsreform. Vi har derfor gitt dette særlig prioritet. Systematisk kontroll av de faste vergene gjennom regelmessige oppdragsamtaler er et særlig godt virkemiddel. Ved siden av grunnleggende kunnskaper om personlig økonomi, er det i opplæringen og veiledningen lagt særlig vekt på forståelsen av den enkeltes samtykkekompetanse og rett til selvbestemmelse. Økt kunnskap om økonomiske og juridiske rammer, samt øvelse i etisk refleksjon, er helt sentralt i formidlingen overfor de faste vergene.

Resultatmål 3.3.3.1.1.1**Rapportere på**

Fylkesmannen skal gi alle nye oppnevnte verger og representanter opplæring i form av kurs og/eller individuelle samtaler.

Alle alminnelige verger er tilbudt kurs, med hovedvekt på vergeregnskap og etikk, som ble holdt i vårhalvåret. Alle faste verger og verger for EMF er tilbudt kurs, som ble holdt i høsthalvåret. Kurs for EMA-representanter er holdt både i vår- og høsthalvåret. Alle nye verger og representanter er informert om adgangen til individuelle samtaler.

Resultatmål 3.3.3.1.1.2**Rapportere på**

Alminnelige og faste verger skal ha tilbud om å delta på minst ett kurs/samling for verger i løpet av året.

Alle alminnelige og faste verger er tilbudt minst ett kurs/samling i løpet av året.

Resultatmål 3.3.3.1.2.1**Rapportere på**

Opprett vergemål – 80 % av vedtakene skal være fattet innen 2 måneder.

Resultatmålet er oppfylt, jf. rapportens talldel.

Saksbehandlingstid - Opprett vergemål, andel vedtak fattet innen 2 måneder

Resultat	Resultatmål	Differanse
86 %	80 %	6 %

Resultatmål 3.3.3.1.2.2**Rapportere på**

Oppnevning av representant for enslig mindreårig asylsøker – 90 % av vedtakene skal være fattet innen 5 dager.

Embetet har hatt en svært stor andel EMA-plasseringer. SRF har i dialogmøte opplyst at en ikke har sett kravet om oppnevning av representant for EMA innen 5 dager som et realistisk mål for andre enn FMOA. Vårt embete har ikke hatt noen mulighet for å nå dette målet, til tross for høyeste prioritet.

Saksbehandlingstid - Oppnevning av representant for enslig mindreårig asylsøker, 90% innen 5 dager

Resultat	Resultatmål	Differanse
33 %	90 %	- 57 %

Urealistisk frist, som iflg. SRF var tenkt kun å gjelde FMOA (slik for 2017).

Resultatmål 3.3.3.1.2.3**Rapportere på**

Fylkesmannens samtykke til bruk av kapital -gjennomsnittlig saksbehandlingstid ikke over 4 uker.

Resultatmålet er oppfylt, jf. rapportens talldel.

Saksbehandlingstid - Samtykke til bruk av kapital, snitt ikke over 4 uker

Resultat	Resultatmål	Differanse
12	28	16

Resultatmål 3.3.3.1.2.4**Rapportere på**

Godtgjøring og utgiftsdekning til verger og representanter - gjennomsnittlig saksbehandlingstid ikke over 6 uker.

Resultatmålet er oppfylt, jf. rapportens talldel.

Saksbehandlingstid - Godtgjøring og utgiftsdekning til verger og representanter, under 6 uker

Resultat	Resultatmål	Differanse
10	42	32

3.1.4 Fylkesmannen skal ta de initiativ som finnes påkrevd og holde sentrale myndigheter orientert om tilstanden i fylket og effekten av statlig politikk**3.1.4.1 Økt kvalitet og kompetanse i kommunene**

Kommunene i embetet deltar i stor grad i etter- og videreutdanningstilbud og i kompensierende tiltak som læringsmiljøprosjektet og veilederkorps. Fra 2016 deltar 19 av 30 kommuner i pulje 1 for inkluderende barnehage- og skolemiljø.

Omfanget av deltakelse i disse tilbudene viser at kompetanseheving på sektoren er høyt prioritert av skoleeier og barnehagemyndighet.

Fylkesmannen har også tilbudt regelverkssamlinger dette året, med høy deltakelse. Særlig samlinger med fokus på nettverk og drøfting av case har fått gode tilbakemeldinger. Vi vil legge til rette for denne måten å jobbe på i flere av våre samlinger fremover.

Vi ser at behovet for regelverkssamlinger er stort, og vi tolker dette slik at kommunen ser behovet for å ha godt kjennskap til regelverket for å kunne tilby skole og barnehage tilbud med høy kvalitet samtidig som de sikrer barn og unges rettigheter.

Resultatmål 3.4.1.1.1.1**Rapportere på**

Barnehageeiers, barnehagemyndighets og skoleeiers grad av tilfredshet med fylkesmannen som medspiller for kommunene, skal ligge på minimum samme nivå som landsgjennomsnittet for 2015 [1].

[1] jf. «Spørsmål til Skole-Norge våren 2015», Rapport 19/2015 NIFU 76 % av kommunene svarer at de i svært stor grad eller i stor grad opplever Oppvekst- og utdanningsavdelingen som en viktig medspiller for kommunen for å sikre utvikling, læring og god kvalitet i barnehagen og opplæringen.

I spørsmål til Skole-Norge har kommunene svart på i hvilken grad de opplever Oppvekst- og utdanningsavdelingen som en viktig medspiller.

Kommunene i Sør- Vest-Norge mener at Utdanning- og barnevernavdelingen hos Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder er en viktig medspiller for kommunene for å sikre utvikling, læring og god kvalitet i grunopplæringen.

Resultatmålet er nådd

3.1.5 Gjennomførte evalueringer

Vi har ikke gjennomført evalueringer i 2016.

3.1.6 Særskilt om oppdrag i tildelingsbrevet og/eller faste oppgaver i Virksomhets- og økonomiinstruks**Fellesføring om brukerundersøkelse**

Embetet gjennomførte en brukerundersøkelse ved hjelp av Questback i september/oktober 2016. Hver av fagavdelingene og staben fikk anledning til å melde inn forslag til ca. 50 respondenter. Undersøkelsen ble sendt til 470 respondenter. Alle ordførere, rådmenn, kommunale sjef, samt andre aktuelle kontaktpersoner innenfor de respektive sektorområdene fikk anledning til å delta i undersøkelsen. Undersøkelsen bestod av 35 spørsmål som på en «seksdel» skala skulle angi om de var enige/helt uenige eller svært sannsynlig til svært lite sannsynlig i forhold til påstander som var angitt.

Vi fikk en svarprosent på 57 (266 respondenter). Det hadde vært ønskelig med en høyere svarprosent, men med tanke på at dette ble sendt til et relativt bredt utvalg, er vår vurdering at undersøkelsen er valid. 72 prosent av svarene kom fra kommunalt nivå, resterende fra regional stat, frivillige organisasjoner, verger og enkeltpersoner.

Gjennomgående er tilbakemeldingene til embetet meget positive i forhold til hvordan vi løser pålagte oppgaver og hvilken tillit vi har blant våre brukere.

- På spørsmålet om «Hvilket totalinntrykk har du av Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder alt i alt?» svarer 92,9 % fire, fem eller seks (seksdel skala).
- På spørsmålet om «Hvordan vil du beskrive din tillit til embetet?» så svarer 93,5 % fire, fem eller seks (seksdel skala).
- På spørsmålet om «Hvor sannsynlig er det at du vil omtale Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder på en positiv måte overfor andre?» så svarer 92,5 % fire, fem eller seks (seksdel skala).

Vår vurdering er at det i undersøkelsen ikke er fremkommet informasjon eller tilbakemeldinger som tilsier at vi må iverksette spesielle tiltak. Ikke overraskende fikk vi flest tilbakemeldinger av negativ karakter knyttet til saksbehandlingstid på klagesaker. Dette er en kjent utfordring, og det har vært jobbet systematisk med dette gjennom hele året for å tilfredsstille lovkravet.

Fellesføring om lærlinger

Embetet har i 2016 hatt flere lærlinger. To avsluttet læretiden med fagbrev før sommeren, en i kontorlag og en i IKT. I tillegg har vi en lærling i kontorlag som har vært her hele året med sikte på fagbrev våren 2017. To nye lærlinger i IKT startet opp i august 2016. Vi har videre et samarbeid med NAV om en person i arbeidspraksis, som også sikter mot fagbrev.

Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder har som mål å ha 3 lærlinger til en hver tid. Vi har svært gode erfaringer med lærlingeordningen, og flere lærlinger har fått forlenget ansettelse i embetet.

Øvrige fellesføringer

Embetet har små utgifter til bruk av tolk, og har ikke sett det som relevant å arbeide spesielt med dette. De nye kravene til internrevisjon er ikke relevant for vårt embete.

3.2 Særskilte rapporteringskrav fra tildelingsbrevet

Rapporteringskrav 7.3.1.1.1

Rapportere på

Kort beskrivelse av aktiviteten på området «Bolig for velferd»

Strategien og veiviseren er presentert og gjennomgått i regional samling for ansatte i kommunale tjenester.

Rapporteringskrav 7.3.1.1.2

Rapportere på

Hvordan har FM bistått i arbeidet med å koordinere og samordne de boligsosiale tilskuddsmidlene ut mot kommunen/NAV-kontor?

Det har vært avholdt samling for kommunale ledelse om de ulike tilskuddsmidlene på boligsosialt, kommunalt rusarbeid, tilskudd til personer med langvarige og sammensatte behov, barnefattigdom og husbankens ulike virkemidler i forkant av søknadsfristene i 2016.

Det har også vært gjennomført kommunebesøk i utvalgte "tilskuddskommuner".

Rapporteringskrav 7.3.1.1.3

Rapportere på

Hvilke kompetansehevende tiltak er gjennomført på det boligsosiale feltet?

Vi har et godt samarbeid med Universitetet i Agder og Husbanken i vår region.

Følgende kompetansehevende aktiviteter er gjennomført på det boligsosiale feltet:

Januar 2016: Samling for kommunale ledere og mellomledere. Hovedhensikt å presentere en samlet oversikt over de ulike virkemidlene på feltet og et særlig fokus på å se de ulike virkemidlene i sammenheng. Husbanken deltok og presenterte sine virkemidler.

Mars 2016: Boligsosial konferanse i samarbeid med Husbanken og Fylkesmannen i Telemark. Presentasjon av Bolig for velferd strategien, den nye

veiviseren og ulike lokale utviklingstiltak og prosjekter.

November 2016: Fagsamling for ansatte i rus/psykisk helsefeltet og de sosiale tjenestene i og utenfor NAV. Hovedtema for samlingen var Boligsosialt arbeid og brukerinvolvering i tjenestene. Samarbeidspartner var Universitetet i Agder hvor studenter i videreutdanning på boligsosialt arbeid fikk anledning til å presentere sin forskning på ulike lokale prosjekter og tiltak.

Rapporteringskrav 7.3.1.2.1

Rapportere på

Beskriv situasjonen for KVP i fylket, i tillegg:

- Får de som har krav på det, tilbud om program?
- Hva kjennetegner kontor som arbeider godt med ordningen?
- Hvilke utfordringer opplever FM at NAV-kontorene har i arbeidet med KVP?
- Hva er de viktigste utfordringene for FM i arbeidet med KVP?

Ved utgangen av 2016 var antall kvp-deltakere i både Aust- og Vest- Agder noe lavere sammenlignet med samme periode i 2015. Det er stor oppslutning om Fylkesmannen sine fagdager for veiledere i NAV som arbeider med KVP. Det er ikke behandlet klager på KVP og svært få spørsmål til Fylkesmannen om KVP.

Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder har i 2016 arrangert to fagdager for veiledere i NAV som arbeider med KVP:

15.september 2016 – tema for samlingen var inngangsvilkår, gode kvp-løp for innvandrere/flyktninger, trekk og fravær. Dette var første gang Fylkesmannen arrangerte felles fagdag for NAV veiledere i Agderfylkene, totalt 81 stk. To nav kontor fra hvert av agderfylkene hadde forberedt innlegg knyttet til hver sine tema. Dette gav utgangspunkt for videre refleksjon og spørsmål. 8. desember 2016 – på denne samlingen var det nav veiledere fra Vest-Agder som deltok, totalt 48 stk. Før lunsj var det fokus på innvandrere i kvp (presentasjoner: hvordan er arbeidsmarkedet for innvandrere i Agder – NAV Intro Vest-Agder, hvordan lykkes introduksjonsprogrammet med å få innvandrere i arbeid? – NAV Kristiansand, introduksjonsprogrammet, innvandrere i kvp – NAV Lyngdal). Etter lunsj var det fokus på ungdom i kvp hvor blant annet KoRus Sør presenterte funn fra Ung i Agder undersøkelsen 2016. Deltagere i KVP har god tilgang til statlige tiltak i sine program.

Det er et svært lavt antall klagesaker på KVP. Vi har de siste årene gjennomført tilsynsmessig oppfølging i enkelte kommuner for å undersøke om personer i målgruppen får tilbud om program uten at det er avdekket avvik på dette. I ett kommunemøte ble KVP spesielt tatt opp med bakgrunn i at det ikke hadde vært noen deltakere i KVP i hele 2016.

De kommunene som lykkes best med KVP etter vår vurdering har et fokus på tidlig kartlegging av tjenestebehov og har medarbeidere som arbeider spesielt med KVP. Kommuner som har opprettet egne kommunale oppfølgings og aktivitetstiltak som et supplement til en bred vifte av statlige tiltak klarer i større grad å tilby "skreddersøm" i det enkelte programforløp.

Enkelte NAV kontor har i for stor grad overlatt KVP arbeidet til eksterne leverandører av tiltak. Dette medfører at en i for liten grad har en tett og individuell oppfølging av den enkelte deltager fra NAV veileders side. Kommunene gir også tilbakemelding om at de er

utfordringer knyttet til deltakere som kommer over i KVP fra introduksjonsprogrammet og andre deltakere med innvandrerbakgrunn. Disse utfordringen handler i stor grad om språkvansker og utfordringer med å finne egnede tiltak.

Den viktigste utfordringen for Fylkesmannen er knyttet til lederforankring for å blant annet sikre sterkt fokus på målrettet KVP-arbeid. De som deltar i KVP må få brukt denne tiden effektivt og mest mulig hensiktsmessig med tanke på å komme i arbeid.

Flere kontorer har ikke lenger "egne dedikerte" medarbeidere på området. Dette sammen med turnover ved lokalkontorene gir noen utfordringer knyttet til vedlikehold av kompetanse på området.

Rapporteringskrav 7.3.2.1

Rapportere på

Fylkesmannen skal rapportere på gjennomførte tilsyn med kommunenes oppfølging av krisesenterloven.

Fylkesmannen har gjennomført tilsyn med Lyngdal kommunes krissentertilbud i forhold til krisesenterlova §§ 4 og 9. Tema omfattet kommunens samordning av tiltak mellom krisesentertilbudet og andre deler av tjenesteapparatet i kommunen og kommunens internkontrollsystem for å sikre dette tilbudet.

Tilsyn med kommunenes oppfølging av krisesenterloven

Totalt antall kommuner i fylket	29
Antall krisesentertilbud i fylket	2
Antall tilsyn med kommuner som er vertskommuner 2014	0
Antall tilsyn med samarbeidskommuner (som inngår i samarbeid, men ikke er vertskommuner) 2014	8
Antall tilsyn med kommuner som er vertskommuner 2015	0
Antall tilsyn med samarbeidskommuner (som inngår i samarbeid, men ikke er vertskommuner) 2015	3
Antall tilsyn med kommuner som er vertskommuner 2016	0
Antall tilsyn med samarbeidskommuner (som inngår i samarbeid, men ikke er vertskommuner) 2016	1

Rapporteringskrav 7.3.2.2**Rapportere på**

Fylkesmannen skal rapportere på status når det gjelder tilbudet i kommunene til voldsutsatte med problemer knyttet til rus og/eller psykiatri, voldsutsatte med nedsatt funksjonsevne og tilbudet til voldsutsatte menn.

Vest-Agder krisesenter med Kristiansand som vertskommune for 21 kommuner i Agder, har foruten et tilbud til voldsutsatte kvinner og barn, et eget botilbud for voldsutsatte kvinner med aktiv rus. Dette ble åpnet september 2014. Botilbud for voldsutsatte menn og deres barn kom på plass i 2011. Alle botiltakene er tilrettelagt for funksjonshemmede.

Rapporteringskrav 7.3.2.3**Rapportere på**

Fylkesmannen skal redegjøre for bakgrunnen for og konsekvenser av eventuelle nedleggelse av krisesentrene eller reduksjon i tilbudet.

Det har ikke vært noen nedleggelse eller innstramminger i krisesenter-tilbudet hverken i Aust- eller Vest-Agder.

Rapporteringskrav 7.3.2.4**Rapportere på**

Fylkesmannen skal rapportere på erfaringene med gjennomføring av opplæringsprogram og antall deltakere i opplæringstilbudet for ulike faggrupper i å samtale med barn om vold og seksuelle overgrep.

Fylkesmannen har avholdt et kurs i samarbeid med RVTS. Kurset ble planlagt i 2016 men gjennomført i første halvdel av januar 2017. Det var meget god oppslutning med ca 150 deltakere fra begge fylker. Der var deltakere fra helsestasjoner, barnehager, skoler og barnevern. Tilbakemeldingene fra deltakerne var meget gode.

Rapporteringskrav 7.3.2.5**Rapportere på**

Fylkesmannen skal rapportere på antall behandlede søknader og fattede vedtak etter ekteskapsloven, anerkjennelsesloven og brudvigingslova i årsrapporten.

Ekteskapsloven

Fylkesmannen har i 2016 gitt 775 bevillinger til separasjon og 582 bevillinger til skilsmisse.

3 søknader er avvist i medhold av ekteskapsloven § 22 fordi atskillelseskrevet ikke var oppfylt. 19 søknader om skilsmisse er avvist på grunn av manglende dokumentasjon, for eksempel at partene over tid har bodd sammen i separasjonstiden. 15 søknader om separasjon er avvist på annet grunnlag.

Anerkjennelsesloven

Totalt har vi behandlet 62 søknader etter anerkjennelsesloven. 9 av disse søknadene er avslått. Avslag begrunnes med at dokumentene ikke er troverdige eller at partene på annet vis ikke fyller vilkårene for at vi skal behandle søknaden. Vi benytter oss ofte av både ambassader og utenriksstasjoner rundt om i verden i forbindelse med verifisering av utenlandske skilsmisser.

Rapporteringskrav 7.3.2.6**Rapportere på**

Fylkesmannen skal rapportere på antall fattede vedtak etter barneloven i årsrapporten.

Fylkesmannen har ikke fattet noen vedtak etter barneloven. Det er imidlertid gitt mye veiledning på telefon om blant annet fordeling av reiseutgifter.

Rapporteringskrav 7.3.2.7**Rapportere på**

Fylkesmannen skal gi en kort omtale av embetets arbeid med veiledning og informasjon på familierettens område, herunder om mekling.

Fylkesmannen har gitt veiledning over telefon i forhold til hvor partene kan henvende seg ved uenigheter. vi har ikke hatt saker til mekling i 2016.

Rapporteringskrav 7.3.2.8**Rapportere på**

Fylkesmannen skal rapportere på antall saker hvor det er gitt ut opplysninger om den adoptertes biologiske opphav i saker hvor fylkesmannen har gitt adopsjonsbevilling.

Ifølge adopsjonsloven har adoptivbarnet, etter fylte 18 år, krav på å få informasjon om hvem de biologiske foreldrene er.

Fylkesmannen har i 2016 mottatt 12 skriftlige henvendelser fra adopterte som søker sitt biologiske opphav. I tillegg har vi mottatt en del henvendelser på telefon der vedkommende ønsker orientering om mulige halv søsken. Slik informasjon kan ikke Fylkesmannen gi.

Rapporteringskrav 7.3.2.9**Rapportere på**

Fylkesmannen skal rapportere på tilsyn med familievernkontorene.

Fylkesmannen har hatt tilsyn ved familiekontoret i Vest-Agder i 2016.

Det ble gjennomført som et dokumenttilsyn av familievernkontorloven §§ 1, 5, 5a, 6, 7 og 10 og det ble ikke funnet avvik.

Tilsyn med familievernkontorene

Totalt antall familievernkontor i fylket	Antall gjennomførte tilsyn i 2016	Antall gjennomførte tilsyn i 2015	Antall gjennomførte tilsyn i 2014
2	1	1	0

Rapporteringskrav 7.3.2.11**Rapportere på**

Fylkesmannen skal gi en kort omtale av embetets arbeid med veiledning og informasjon på universell utforming.

Kravet til universell utforming blir ivaretatt gjennom vårt arbeid med plan- og byggesaker etter plan- og bygningsloven.

Rapporteringskrav 7.3.2.12**Rapportere på**

Fylkesmannen skal gi en kort omtale av embetets arbeid med å fremme likestilling knyttet til ulike diskrimineringsgrunnlag i aktuell lovgivning.

Fylkesmannen arbeider aktiv for å fremme likestilling og motvirke diskriminering både som arbeidsgiver og som offentlig myndighet. Sentrale aktiviteter i vårt likestillingsarbeid gjøres gjennom tilsyn, klagesaker, informasjon og veiledning. Likestilling er eget punkt i vår dialog med kommunene. Vi legger målsetninger i "Regional plan for likestilling, inkludering og mangfold på Agder 2015-2027" til grunn for vårt arbeid. Fra 2016 deltar vi i prosjektet "Likestilt arbeidsliv", der vi har som mål å bli sertifisert som en likestilt virksomhet våren 2018.

Rapporteringskrav 7.3.3.1.1

Rapportere på

Antall årsverk fordelt på ulike personellgrupper og antall personell som har deltatt i kompetansehevende tiltak jf. tidligere års rapporteringer.

Målet om årsverksvekst er nådd i Agderfylkene, men vi stiller spørsmål ved kvaliteten på rapporterte data. Statistikk for øvrig viser at antall sykehjemsplasser i samme periode er redusert, men også at antall brukere og spesielt brukere under 67 år er økende. Dette indikerer en vurdering av hvilken type kompetanse som vil være mest nødvendig fremover. Dette krever satsing utover ledelse og innovasjon, og vi mener det er nødvendig med økt fokus på tverrfaglig orientert praksis som rommer klinisk helse- og omsorgskompetanse, men også miljø- og pedagogisk kompetent personell som kan håndtere både omsorg, rehabilitering og integrering med andre tjenester. Det kan for eksempel være næringsliv, NAV, leverandører av velferdsteknologi, frivillige organisasjoner og kulturinstitusjoner. Når det gjelder antall personer som har deltatt i kompetansehevende tiltak i 2016 vil tall foreligge i løpet av våren 2017.

Rapporteringskrav 7.3.3.1.2

Rapportere på

Gi en samlet vurdering av utviklingen for kompetanse og årsverk for kommunene i fylket for det tidligere Kompetanseløftet 2015s planperiode.

1. Målet om årsverksvekst er nådd i Agder fylkene i Kompetanseløftet 2015s planperiode, veksten har vært 5,5, %.
2. Andel ufaglærte ligger nærmest konstant på 20 % i våre fylker mot 25-30% i landet.
3. Prosjektet "Menn i helse" startet opp i 2016 med bred tilslutning.
4. Antall læreplasser har økt, fea til sammen 168 i 2010 til 220 i 2015.
5. Det bør settes i verk delprogram for å sikre større faglig bredde innen profesjoner og disipliner.
6. Vi ønsker mer vekt på desentraliserte utdanninger.
7. Et typisk kjennetegn for våre fylker er større andel deltidsansatte enn i landet for øvrig. Dette utgjør etter vår mening en risiko for kvaliteten på helse- og omsorgsarbeidet. Flere ansatte i større stillingsbrøker gir bedre kontinuitet for brukerne, bedre mulighet til å holde seg faglig oppdatert og virker derfor inn på kvaliteten og innholdet i omsorgstjenestene.

Rapporteringskrav 7.3.3.2.1

Rapportere på

Planlagte tilsyn etter forskrift om tilsyn med barneverninstitusjoner skal rapporteres i årsrapport for fylkesmannens tilsyn med barnevernet innen 20. januar 2017, jf. forskrift om tilsyn med barn i barneverninstitusjoner for omsorg og behandling, § 14.

Vi viser til egen rapport fra tilsyn med barnevernsinstitusjonene

Rapporteringskrav 7.3.4.1

Rapportere på

FylkesROS og oppfølgingsplan:

- Når ble siste analyse gjennomført?
- Foreligger oppfølgingsplan, i så fall når ble den sist oppdatert?
- Hvilke regionale tiltak har embetet gjennomført for å ivareta fylkesmannens ansvar for samordning i arbeidet med forebygging og beredskap?

Følgende regionale samordningstiltak er gjennomført i 2016:

- Deltakelse i planlegging og gjennomføring av LRS-øvelse «Brokelandsheia»

- Fasilitator for rassemøte for nødetatene
- Deltakelse i ROS-møter for ny E39 Vigeland-Lyngdal Vest og Breimyr-Søgne Øst
- Gjennomføring orientering om beredskap for tingretten
- Deltakelse i LRS øvingsutvalg
- Deltatt på erfaringsmøte med Agder politidistrikt etter ekstremværet «Synne»
- Deltatt på samling for og møte med Regionalt kompetansesenter for vold og traumatisk stress (RVTS)
- Deltatt på IUA-møte for IUA Aust-Agder
- Gjennomført orientering for operasjonsledere i Agder politidistrikt
- Gjennomført tre fagsamlinger for kommunale beredskapskoordinatorer
- Arrangert og gjennomført «Kristiansandskonferansen» sammen med Vest-Agder sivilforsvarsdistrikt og Kristiansand kommune
- Gjennomført 7 kommuneøvelser med forskjellige scenarier. Regionale etater har vært involvert i forberedelsene til, gjennomføringen av og evalueringen av disse.
- Gjennomført møte med Aust-Agder Røde Kors
- Gjennomført to regionale varslingsøvelser
- Gjennomført møte med ny sjef for HV-08
- Gjennomført møte i Infopool Agder
- Gjennomført møte i Atomberedskapsutvalget
- Holdt foredrag på fylkessamlinger for psykososial beredskap i regi av RVTS
- Deltatt på arbeidsseminar om samfunnsikkerhet i kollektivknutepunkt i regi av Statens vegvesen
- Gjennomført møte med kommunale beredskapskoordinatorer i Setesdal
- Deltatt på Jernbaneverkets table-top ulykkesøvelse i Hægebostad
- Deltatt på Tverretattlig fagdag for nødetater og forsterkningsstyrker i regi av Aust-Agder sivilforsvarsdistrikt
- Gjennomført evaluering av ekstremt snøvær i Aust-Agder 5.-7. november 2016
- Deltatt på seminar og kommunikasjon ved atomhendelser i regi av Statens strålevern
- Gjennomført to møter i Fylkesberedskapsrådet

FylkesROS og oppfølgingsplan

Når ble siste fylkesROS gjennomført?	Foreligger oppfølgingsplan?	Hvis ja, når ble den sist oppdatert?
2016	Ja	2016

Rapporteringskrav 7.3.4.2

Rapportere på

Kort beskrivelse av etablerte ordninger for raskt å kunne motta og viderefremde varsel om uønskede hendelser og beredskapsmeldinger.

Fylkesmannens beredskap for raskt å kunne motta og viderefremde varsel om uønskede hendelser og beredskapsmeldinger utenom arbeidstid ivaretas gjennom en lønnsavtale for vaktordning mellom embedet og fylkesberedskapssjefen. Avtalen er inngått i mangel av en sentral vaktordning og gjelder ikke i ferieperioder. Det er etablert en vaktetelefon som viderekoples til fylkesberedskapssjefs mobiltelefon. Hvis fylkesberedskapssjef ikke er tilgjengelig settes telefonen over til neste person i linjen. Hvis denne må utføre praktiske oppgaver relatert til tilgjengeligheten (mottak av telefoner, e-poster mv.) godtgjøres det med overtid fra første minutt.

Retningslinjer for varsling og rapportering på samordningskanal slår i pkt. 2.1 fast at "Fylkesmannsembetene har et fast varslingspunkt og et system for mottak og viderefremming av varsler. Fylkesmannen har ansvaret for å viderefremme varslene til relevante kommuner og for å informere relevante regionale aktører ved behov. Fylkesmannen skal også kvittere for mottatt varsel innen gitt tidsfrist dersom varselet inneholder kvitteringsplikt." Vi tillater oss igjen å vise til vår høringsuttalelse til de nå gjeldende retningslinjene, hvor vi uttalte følgende: "Vi ønsker nok en gang å presisere at denne forventningen ikke er forankret i en formalisert og godtgjort vaktordning og at det ikke er noen garanti for at det er personell tilgjengelig som kan ivareta mottak, viderefremming og kvittering utenfor arbeidstid. I ferieperiodene er det heller ikke garanti for at det er personell til stede som kan ivareta dette i arbeidstiden. Fylkesmannen har en sentral rolle i den regionale varslingen, spesielt overfor kommunene, og det er etter vårt syn befengt med risiko å basere seg på et varslingssystem med en slik iboende svakhet. Vi stiller oss undrende til at de etatene som i størst grad baserer sin varsling på Fylkesmannen ikke bidrar med økonomiske midler til formalisering av tilgjengelighet."

Rapporteringskrav 7.3.4.3

Rapportere på

Gjennomført revisjon av beredskapsplan.

I 2016 har Fylkesmannen prioritert revisjon av embetets krisehåndteringsplan. Dette er fulgt opp med en øvelse, som ble gjennomført 5.-6. desember. Revisjonen er gjort i prosess med medlemmene i kriseorganisasjonen. I 2017 vil revisjonen fortsette basert på erfaringene ervervet under øvelsen. Det vil da bli utarbeidet avdelingsinstrukser og tiltakskort.

Gjennomført revisjon av beredskapsplan

Når ble siste revisjon av beredskapsplanen gjennomført?
2016

Rapporteringskrav 7.3.4.4

Rapportere på

Hovedfunn fra øvelse av kriseorganisasjonen i embetet, og hvordan følges disse opp.

Rapportering av funn må sees i sammenheng med beskrivelsen under resultatmål 3.2.1.3.1.1 og at embetet ble slått sammen med virkning fra 01.01.16 og fortsatt har to lokasjoner.

Målsetting under årets øvelse var:

- Være kjent med innhold i beredskapsplanen og hvor den finnes
- Være i stand til å åpne CIM, følge med i logg og loggføre egne aktiviteter
- Fylkesmannens fagavdelinger skal kunne etablere interne informasjonsrutiner for ansatte både i Arendal og Kristiansand.
- Evaluere grundig slik at planverk kan justeres og tilpasses til de som skal bruke det
- Kunne sende ut varsle om ekstreme værforhold og følge opp situasjonsbildet i CIM

Følgende hovedfunn er gjort under årets øvelse:

- Det er utfordrende å involvere hele kriseorganisasjonen i en travel hverdag som fortsatt preges av omstilling og konsolidering samt at vi opererer fra to lokasjoner
- Det er fortsatt behov for å involvere og ansvarliggjøre respektive fagavdelinger gjennom prosess og med ledelsesforankring
- Mye av krisehåndteringen og kunnskapene relatert til dette sitter hos noen få personer i beredskapsstaben – det er behov for å involvere flere og gjøre oss mer robuste
- CIM-kunnskapene og ferdighetene er ikke gode nok å må derfor oppgraderes og vedlikeholdes ytterligere
- Det er behov for å investere og oppgradere satellittelefon-utstyret

Tiltak – videre oppfølging:

- Beredskapsplanen revideres på nytt i 2017 med bakgrunn i erfaringene fra øvelsen i 2016
- Respektive fagavdelinger skal ferdigstille sine egne beredskapsinstrukser og tiltakskort
- CIM-trim gjennomføres kvartalsvis med alle som skal bruke dette verktøyet
- Øvelsen som skal gjennomføres høsten 2017 skal involvere hele kriseorganisasjonen med god forankring i embetsledelsen
- Satellittelefon-utstyr skal oppgraderes

Hovedfunn fra øvelse i kriseorganisasjonen i embetet, og hvordan disse er fulgt opp

Når ble siste øvelse med embetets kriseorganisasjon sist gjennomført?
2016

Rapporteringskrav 7.3.4.5

Rapportere på

Status revisjon av underliggende planverk i regionen knyttet til nasjonale beredskapstiltak

Fylkesmannen vil innledningsvis henwise til SBS 2016 del 1.2.8, side 12, der det står at "På sivil side skal hvert departement utarbeide beredskapsplan basert på SBS for egen virksomhet". Videre står det i det påfølgende avsnittet at "Regionalt skal fylkesmennene utarbeide beredskapsplan basert på SBS for eget embete. I tillegg skal de planlegge for å kunne samordne beredskapsplanlegging basert på SBS i fylket (fylkene), og for blant annet gjennom fylkesberedskapsrådet å kunne ivareta sin samordningsfunksjon ved bruk av SBS. Fylkesmannen følger opp kommunene angående deres planarbeid relatert til SBS."

Fylkesmannen har følgelig ikke oversikt over status for revisjon av underliggende planverk i regionen knyttet til nasjonale beredskapstiltak, kun over status for arbeidet med eget planverk. Status for dette er som følger:

Kompetansebygging:

- To personer fra embetets beredskapsstab deltok på NBS Kompetansehevingdag 30. mars 2016 i Oslo i regi av FD og JBD.
- To personer fra embetets beredskapsstab deltok på NBS workshop den 15. juni 2016 i Vatneleiren (Sandnes) i regi av HV-08. Her var flere relevante regionale etater til stede både fra Agderfylkene og Rogaland.
- Det er planer om et nytt regionalt sivilt/militært samarbeidsmøte om totalforsvaret og SBS/BFF samt gradert samband i Stavanger høsten 2017. Her vil det være fornuftig å invitere DSB til å redegjøre for status og forventninger til Fylkesmannen på dette arbeidet.

Internt planarbeid:

- SBS for 2015 og 2016 er gjennomgått og det er kartlagt hvilke tiltak Fylkesmannen er direkte involvert i. Det har vært utfordrende å sammenholde de to nevnte årgangene da endringene fra den ene til den neste versjonen ikke er beskrevet spesielt.
- Ny struktur på egne tiltak er påbegynt og skal videreføres innværende år.

Vi er kjent med at en ny SBS for 2017 er på trappene og dette vil medføre ytterligere justeringer.

Rapporteringskrav 7.3.5.1

Rapportere på

Opplys hvilke tiltak som er gjennomført i tabellen for prioriterte skipsverft i 2016. Kommentarer til de ulike lokalitetene må legges i den store tekstblokk.

Annen rapportering knytta til økonomi må ved behov gjøres i den store tekstblokk.

Kommentarer til tabellen:

Vindholmen: Tiltak på land er ferdig. Vi er usikre på om vi skal kreve noe mer utredninger eller tiltaksplan i sjø.

Pusnes: Tiltak på land er ferdig. Venter på rapport fra miljøovervåking. Vi er usikre på om vi skal kreve noe mer utredninger eller tiltaksplan i sjø.

Båtservice verft: Opprydding ferdig. Forurenset grunn håndtert.

Flekkefjord Slipp og Maskinfabrikk: Ikke aktuell for opprydding. Mal for avslutning mottatt, men ikke sendt.

Kristiansand Mek Verk: Ikke aktuell for opprydding. Mal for avslutning mottatt, men ikke sendt.

Kvina Verft: Inngår i plan/fjordprosjekt. Starter opp og har fått investeringene på plass. Lokaliteten skal imidlertid ikke ryddes, men det skal sprenges ned for å gjøre plass til større installasjoner. Mudring samt sprengning av fjell. Tillatelse gitt.

Simek: Inngår i plan/fjordprosjekt. Starter opp og har fått investeringene på plass. I følge Miljødirektoratet og nylig sendt intensjonsbrev vil 2015/2016 være aktuell oppstart for opprydding. En del dialog i 2014 samt tilsyn under kontrollaksjonen. Purrebrev om fremdrift er sendt 11/12-14. Områder både sør og nord for Simek er med i tiltaksplanene. Det er gitt tillatelse til opprydding i Flekkefjord fra oss - arbeid pågår.

Andøya Industripark (tidl. Westamarin): Utsatt pga. overføring av avløp fra Bredalsholmen til nytt anlegg på Odderøya. Pumpeledning vil gå igjennom området ved Westamarin og tiltakene koordineres. En sak om blåsesanddeponier har kommet på bordet. Dette vurderes i sammenheng med oppryddingen.

Båtservice Mandal: Lokaliteten er ferdig ryddet. Avsluttet.

Prioriterte skipsverft

Navn på prioriterte skipsverft	Undersøkelser	Behov for tiltak	Tiltaksplan land	Tiltak land	Tiltaksplan sjø	Tiltak sjø
Vindholmen	Varsel, Pålegg	Land	Varsel, Pålegg	Varsel, Pålegg		
Pusnes	Varsel, Pålegg	Land	Varsel, Pålegg	Varsel, Pålegg		
Båtservice Verft	Varsel, Pålegg	Land, Sjø	Varsel, Pålegg	Varsel	Varsel, Pålegg	Varsel, Pålegg
Flekkefjord Slipp og Maskinfabrikk	Varsel, Pålegg	Sjø				
Kristiansand Mek Verk, Vesterveien	Varsel, Pålegg	Sjø				
Kvina Verft (FSMV)	Varsel, Pålegg					
Simek	Varsel, Pålegg	Sjø			Varsel, Pålegg	
Andøya Industripark (tidl. Westamarin)	Varsel, Pålegg	Sjø			Varsel, Pålegg	
Båtservice Mandal	Varsel, Pålegg	Land, Sjø	Varsel, Pålegg	Varsel, Pålegg	Varsel, Pålegg	Varsel, Pålegg

Rapporteringskrav 7.3.6.1.3**Rapportere på**

Fylkesmannen skal med samme frist som årsrapporten, sende en egen rapport om sikkerhetstilstanden til KMD. Rapporten skal særskilt redegjøre for oppfølgingen av de eventuelle mangler og avvik som embetet har identifisert ved forrige rapportering. Fylkesmannen må vurdere nivå på sikkerhetsgradering på rapport om sikkerhetstilstand som sendes KMD.

Fylkesmannen viser til brev til KMD "Kartlegging av sikkerhetstilstanden i KMDs sektor 2016", datert 19. september 2016. Brevet er gradert BEGRENSET og innholdet gjengis derfor ikke her.

Rapporteringskrav 7.3.6.2.1**Rapportere på**

FMAV, FMBU, FMHO, FMMR, FMNO, FMOP, FMRO, FMST, FMTR, FMTE, FMVE som deltar i forsøksordningen om samordning av statlige innsigelser, rapporterer til Kommunal- og moderniseringsdepartementet om antall planer som er behandlet, antall innsigelser som er fremmet, antall innsigelser som ikke er videresendt til kommunene, og antall innsigelser som er avskåret.

Kommentarer til tabellen:

Antall planer som er behandlet = antall mapper opprettet i 2016 som angår arealplansaker. En saksmappe kan inneholde innspill til oppstartsmelding og/eller innspill til offentlig høring. Pga. sammenslåing mellom FMAA og FMVA ble pågående saker i 2015 flyttet til nytt arkivsystem ved at det ble opprettet ny 2016-mappe. Noen av disse kan være saker som ikke har hatt aktivitet i 2016, men denne feilkilden antas å være liten.

Antall innsigelser som er fremmet: FMAV fremmet innsigelse til 12 arealplaner. Vi har ikke oversikt over hvor mange innsigelsespunkter dette omfatter. Andre statlige aktører fremmet til sammen 19 innsigelsespunkter som vi samordnet.

Samordning av statlige innsigelser

Betegnelse på rapporteringskrav	Resultat
Antall planer som er behandlet	721
Antall innsigelser som er fremmet	31
Antall innsigelser som ikke er videresendt til kommunene	2
Antall innsigelser som er avskåret	0

Rapporteringskrav 7.3.6.3.1**Rapportere på**

Det skal rapporteres særskilt om hvilke tiltak fylkesmannen har iverksatt for den enkelte kommune som er registrert i ROBEK og hvilke tiltak som har vært iverksatt for å forhindre kommuner som er i faresonen til å bli registrert i ROBEK. Det skal rapporteres om bruk av skjønnsmidler til ROBEK-kommunene.

Oppfølging av ROBEK-kommuner**Birkenes**

Birkenes kommunestyre vedtok i desember 2015 budsjett for 2016 og økonomiplan for 2017-2019 i ubalanse. Fylkesmannen meldte derfor 2. februar 2016 kommunen inn i ROBEK-registeret med hjemmel i kommuneloven §60 nr. 1 bokstav a og bokstav b. Senere opphevet fylkesmannen kommunens budsjettvedtak for 2016 etter lovlighetskontroll, og kommunestyret ble bedt om å utarbeide et justert budsjett for 2016 i balanse.

Fylkesmannen hadde i løpet av 1. halvår 2016 jevnlig status/avklaringsmøter med kommunens politiske og administrative ledelse, samt en egen orientering for kommunestyret i forkant av behandlingen av «forpliktende plan». Fylkesmannen var også til stede ved fremleggelsen av rådmannens forslag til budsjett 2017 og økonomiplan 2017-2020.

Kommunen satte allerede i januar 2016 i gang et arbeid med en «forpliktende plan». Kommunestyret vedtok i juni 2016 både et revidert budsjett og en revidert økonomiplan som var i balanse. Senere samme måned fikk kommunen godkjent revidert budsjett 2016 etter lovlighetskontroll. I tillegg godkjente Fylkesmannen «forpliktende plan».

Birkenes kommune fikk godkjent deler av låneopptaket i forbindelse med den første lovlighetskontrollen i februar, mens resterende låneopptak ble godkjent i forbindelse med den andre lovlighetskontrollen i juni.

Fylkesmannen har holdt tilbake kr 1.000.000 i skjønnsmidler (hovedskjønn) til Birkenes kommune for 2017, og har informert kommunen om at midlene vil bli utbetalt i 2017 etter at kommunen har fått godkjent årsbudsjettet for 2017 og økonomiplanen for 2017-2020.

Tvedestrand

Tvedestrand kommunestyre vedtok i mai 2016 et årsregnskap for 2015 der kommunen ikke klarte å følge plan for inndekning av merforbruk fra 2013. 2. juni 2016 ble derfor kommunen meldt inn i ROBEK-registeret med hjemmel i kommuneloven §60 nr. 1 bokstav d. Fylkesmannen har høsten 2016 hatt flere status/avklaringsmøter med kommunens administrative ledelse. I forbindelse med innmeldingen i ROBEK hadde Fylkesmannen i tillegg en egen orientering for kommunestyret om konsekvenser av innmeldingen. Fylkesmannen var også til stede ved fremleggelsen av rådmannens forslag til budsjett 2017 og økonomiplan 2017-2020.

Fylkesmannen har holdt tilbake kr 700.000 i skjønnsmidler (hovedskjønn) til Tvedestrand kommune for 2017. Disse midlene vil bli utbetalt i 2017 etter at Fylkesmannen har godkjent «forpliktende plan» og etter at kommunen har vist at «forpliktende plan» følges opp videre i 2017.

Fylkesmannens strategi overfor ROBEK-kommunene har vært å informere kommunen aktivt (både kommunestyre, formannskap og administrativ ledelse), kombinert med tilbakehold av skjønnsmidler i påvente av vedtak om forpliktende plan.

Tiltak for å for å hindre kommuner som er i faresonen fra å bli registrert i ROBEK

Kommunene på Agder har generelt god økonomistyring, og antallet i ROBEK-registeret har over tid vært lavt. Vår policy om å ha en god dialog og lav terskel for å imøtekomme kommunenes ønsker om veiledning, mener vi fungerer godt forebyggende for å unngå ROBEK-registrering. I den grad vi blir spurt om å bidra for å skape et godt samspill mellom politikk og administrasjon prioriterer vi dette høyt. Et særtrekk ved den økonomiske situasjonen blant kommunene på Agder er høy lånegjeld hos en del av kommunene og høy andel utbytteinntekter fra Agder Energi. Dersom disse parameterne endres negativt vil dette skape store utfordringer for flere av våre kommuner på sikt.

I tillegg til å vurdere om kriteriene for registrering av ROBEK er til stede når vi gjennomgår årsbudsjett økonomiplan for alle 30 kommunene, prioriterer vi også ressurser til å gi alle kommunene skriftlig tilbakemelding om våre eventuelle bekymringer i utviklingen i netto driftsresultat og inntektsanslag.

Rapporteringskrav 7.3.6.4.1

Rapportere på

Spesifikk omtale av arbeid med omstilling og modernisering i kommunene, bruk av skjønnsmidler til formålet og formidling av resultatene.

Prosjektmidlene er et viktig virkemiddel for å stimulere kommunenes omstillings- og moderniseringsarbeid. Fra og med 2014 har vi åpnet opp for at prosjekter knyttet til kommunereformen kan motta støtte. Både i 2014 og i 2015 har kommunene mottatt betydelige støtte til å drive gode prosesser. For 2016 la vi som føring at bare kommuner som fatter vedtak om sammenslåing vil kunne søke om støtte. Dette medførte av det bare var Lyngdal og Audnedal som fikk støtte til å videre arbeid med å slå seg sammen. I tillegg til kommunereform har vi for 2016 ønsket å prioritere prosjekter rettet mot asylsøkere, og bosetting og integrering av flyktninger. Videre har vi prioritert prosjektet rettet mot barn og unges levekår og særskilte miljø- og klimautfordringer, knyttet til forvaltning av samfunnets fellesressurser.

Embetet stiller krav om målsetting i tråd med de sentrale føringene og våre lokale retningslinjer. Prosjektene skal fortrinnsvis være politisk forankret, tidsavgrenset og kommunal egenandel/innsats må inngå. Videre krever vi en vurdering av overføringsverdi til andre kommuner. For å sikre en god faglig vurdering av prosjektene er avdelingene involvert i tildelingsprosessen.

Fylkesmannen har mottatt 63 søknader om støtte på til sammen 25,5 millioner kroner. 8,7 millioner kroner av ordinære skjønnsmidler for 2016 er gitt til 27 prosjekter totalt.

Koordineringen av søknader som kan finansieres av andre statlige tilskudds- og støtteordninger i regi av fagavdelingene (eksempelvis tilskuddordningen til kompetanse og innovasjon i omsorgssektoren og klimasatsmidler) kan være utfordrende, bl.a. som følge av at fagavdelingene opererer med andre frister. Som et ledd i digitaliseringen bør det i langt større grad være én søknads- og rapporteringsportal for kommunene med felles programvare.

Formidling av prosjektene resultater er fortsatt en utfordring. Av konkrete tiltak for å sikre erfaringsoverføring, har vi som rutine å etterspørre status på aktuelle prosjekter i kommunemøtene. Vår vurdering er at for å sikre erfaringsoverføring må det gjennomføres møter der aktuelle interessenter deltar. Dette har vært mulig i tilknytning til kommunereformprosessen der embetet har hatt en særlig rolle med å tilrettelegge for gode prosesser. Fagavdelingene følger noen av prosjektene og resultatene diskuteres i egne fagmøter/nettverksmøter i en viss utstrekning.

Før omlegging til ISORD har vi krevd årlige statusrapporter, samt sluttrapport der bruken av midlene er spesifisert. For 2016 vil rapporteringen skje gjennom ISORD og vi har satt frist for rapportering til 15.2.2017. Departementet har orientert om det nye kravet der Fylkesmannen skal evaluere gjennomføringen og måloppnåelsen for innrapporterte 2016-prosjekter i ISORD, innen 1. mars. Dette vil bli prioritert.

Rapporteringskrav 7.3.6.5.1

Rapportere på

Det skal rapporteres om hvilke låneformål og hvilket låneomfang som godkjennes, og i hvilken grad fylkesmannen har nektet godkjenning av lån.

Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder sitt generelle syn ved lånegodkjenning til ROBEK-kommuner er:

- Budsjett og økonomiplan må være i balanse og nye lån må være innarbeidet
- Kommunen vil bare få godkjent lån som er selvfinansierende
- Kommunen må unngå opptak av lån som øker driftsutgiftene

I tillegg vil fylkesmannen kunne godkjenne låneopptak som er nødvendige for å oppfylle statlige pålegg samt låneopptak knyttet til påbegynte prosjekter. Det samme gjelder startlån.

Forutsetningen for fylkesmannens lånegodkjenning er at låneopptakene er innarbeidet i årets budsjett, og at budsjettet er i samsvar med kommunelovens bestemmelser. Videre er det en viktig premis at konsekvensene av låneopptakene; renter/avdrag, driftskonsekvenser m.m., er innarbeidet i et balansert og realistisk budsjett/økonomiplan. Grunnlaget for å godkjenne låneopptak vil være om kommunen har økonomisk bæreevne over tid.

Fylkesmannen har ikke nektet godkjenning av noen lån til ROBEK-kommunene i 2016. Birkenes kommune fikk godkjent alle sine låneopptak etter at kommunen i juni 2016 hadde vedtatt et revidert årsbudsjett og en revidert økonomiplan som var i balanse. Tvedestrand kommune fikk godkjent alle sine nye låneopptak etter at kommunen ble meldt inn i ROBEK i juni 2016.

Birkenes fikk godkjent startlån på 5 mill.kr, selvfinansierende lån på 7,9 mill.kr og andre lån på 28,113 mill. kr. Tvedestrand kommune fikk godkjent startlån på 5 mill. kr og andre lån på 0,1 mill. kr.

Tilsyn med kommunenes lånesøknader - formål og omfang

Type søknad	Sum	Godkjent	Ikke godkjent	Ikke behandlet
Antall lånesøknader	3	3	0	0
Omfang lånesøknader	46 113 000	46 113 000	0	0

Rapporteringskrav 7.3.6.5.2**Rapportere på**

Antall og omfang av godkjente garantier, samt antall garantier som ikke ble godkjent.

Vi har mottatt 6 søknader om godkjenning av garantier. Tilsvarende tall for 2015 var 7 søknader. Alle ble godkjent. To av garantien gjaldt investeringer knyttet til idrettsanlegg. De øvrige garantier gjaldt investeringer til et selskap som tilbyr varige tilrettelagte tiltaksplasser (VTA).

Utover godkjenning av garantisøknader, har vi gitt veiledning knyttet til lovlige garantiformål og omfang av næringsavfall vs. husholdningsavfall i forhold til forbud om å garantere for næringsvirksomhet.

Godkjente garantier etter økonomibestemmelsene i kommuneloven

Saksområde	Sum	Godkjent	Ikke godkjent	Ikke behandlet
Antall garantisøknader	6	6	0	0
Omfang garantisøknader	21 976 000	21 976 000	0	0

Rapporteringskrav 7.3.6.6.1**Rapportere på**

Fylkesmannen skal rapportere på hvordan veiledningsarbeidet har blitt utført.

Veiledningsarbeidet: Fylkesmannen gir fortløpende veiledning muntlig og skriftlig om kommunaløkonomiske spørsmål. Det har vært en del henvendelser knyttet til garantibestemmelsene, selvkostregelverket, hvilke forhold som kvalifiserer for ROBEK-registrering og vurderinger knyttet til realisme og balanse i årsbudsjett og økonomiplan. Vi arrangerer informasjonsmøter om kommuneopplegget i forbindelse med framleggelsen av kommuneproposisjonen i mai og statsbudsjettet i oktober. I forbindelse med forslag til nytt inntektssystem arrangerte vi en høringskonferanse for alle kommunene. Vi har holdt kurs for politikere i flere kommuner om årsbudsjett- og økonomiplanlegging, inntektssystem og selvkost.

Kvalitetssikring av KOSTRA-data. Kommunenes rutiner for innrapportering av KOSTRA-data vurderes til å være godt innarbeidet, og alle kommunene i begge fylkene har i mange år rapportert tidnok til foreløpig publisering. Bruk av dataene og kvaliteten på dataene blir kommentert i kommunemøtene, dersom vi har avdekket mangler. Dette skjer også i forbindelse med utarbeidelse av kommunebilder og tilstandsrapport. I tillegg har vi videreformidlet KMDs oversikt over tall knyttet til eiendomsforvaltning til aktuelle kommuner som har tall som avviker fra normalen. Det har også vært noe oppfølgingsarbeid etter avslutningen av «pilotprosjekt for å heve kvaliteten på data knyttet til eiendomsforvaltning 2015».

Rapporteringskrav 7.3.6.6.2

Rapportere på

Kort om fordelingen av skjønnsmidler, herunder rapportering i ISORD.

Fordeling av skjønnsmidler: De ordinære skjønnsmidlene fordeles til kommunene med utgangspunkt i retningslinjene. I 2016 gjennomførte vi skjønnsamtaler i august med alle 30 kommunene på Agder, etter mal fra Fylkesmannen i Aust-Agder. På disse møtene deltar, som hovedregel, ordfører, rådmann og økonomisjef, samt embetsledelsen og økonomistaben hos Fylkesmannen. Denne arenaen er en viktig kanal for kommunene til å melde inn spesielle forhold som vi bør ta hensyn til ved fordeling av ordinære skjønnsmidler, men også en arena der embetet blir oppdatert på kommunens utfordringsbilde. Disse møtene har også vært spesielt nyttige i år, for raskt å bli raskt kjent med kommunene i det utvida ansvarsområde for embetet.

Rapportering i ISORD er omtalt under punkt 7.3.6.4.1.

Rapporteringskrav 7.3.6.7.1**Rapportere på**

En kort beskrivelse dersom enkelte fagområder framstår som særlig problematiske å samordne i embetets samordningsarbeid.

Etter vår oppfatning fungerer den kommunerettede samordningen godt på Agder. Vi prioriterer kommunedialogen høyt, og opplever at vi har en åpen og løpende dialog med alle våre kommuner. Vi involveres i enkeltsaker og akutte situasjoner etter behov, eksempelvis håndteringen av flyktningefeltet vinteren 2015/16. Tilsynsforum og felles tilsynskalender fungerer etter hensikten, men det er likevel klart at det samlede tilsynsomfanget oppleves som stort i mange kommuner. Hittil har ingen kommuner eller tilsynsetater involvert Fylkesmannen som mekler ifbm. pålegg etter tilsyn.

Rapporteringskrav 7.3.6.8.1**Rapportere på**

Det skal gis rapportering i tabell som skal viser:

- Antall saker om lovlighetskontroll etter klage som det er truffet vedtak i for året, hvor mange avgjørelser som er opprettholdt og hvor mange som er kjent ulovlige
- Antall lovlighetskontroller som er foretatt etter initiativ av fylkesmannen, hvor mange avgjørelser som er opprettholdt og hvor mange som er kjent ulovlige
- Hvor mange av sakene totalt (uten å skille mellom saker etter klage og på eget initiativ) som hadde henholdsvis habilitet eller lukking av møter blant vurderingstemaene.
- Det skal gis en kortfattet omtale i årsrapporten av hvor mange klager fylkesmannen har mottatt etter kommuneloven § 60d fjerde ledd, hvilke kommunalrettslige tema de (særlig) veileder kommunene om samt bruk av interkommunalt samarbeid i fylket, med særlig vekt på bruk av vertskommunemodellen.

Vi har realitetsbehandlet 10 lovlighetsklager, herunder 2 på eget initiativ (etter anmodning fra privatpersoner). Det tilføyes at lovlighetskontroll på eget initiativ i tillegg er avslått i 8 saker, og at det medgår en del tid også til de vurderinger som gjøres i denne forbindelse.

Av de 10 sakene som er realitetsbehandlet gjelder 1 sak habilitet og 1 sak gjelder lukking av møter.

Vi har ikke hatt saker etter kml. § 60d fjerde ledd.

Veiledningen overfor kommunene har ofte dreiet seg om tema knyttet til habilitet, lukking av møter, valg (herunder suppleringsvalg) og sammensetninger i utvalg.

Kommunalrettslig lovlighetskontroll etter klage og eget initiativ

Type lovlighetskontroll	Vedtak opprettholdt	Ulovlig vedtak	Sum
Etter klage	7	1	8
På eget initiativ	2	0	2

Rapporteringskrav 7.3.6.9.1**Rapportere på**

Fylkesmennene skal i årsrapporten oppgi hvor mange klager på avslag om begjæringer om innsyn de har behandlet, jf. offentleglova § 32 og forvaltningsloven § 28 annet ledd, samt hvor mange tilfeller klager har fått helt eller delvis medhold i klager etter offentleglova § 32.

Det er fattet realitetsvedtak i 19 klagesaker.

Kommunens/fylkeskommunens vedtak er opprettholdt i 9 saker og omgjort/oppevet i 10 saker.

Rapporteringskrav 7.3.6.10.1

Rapportere på

Embetet rapporterer hvor mange tilsyn det har gjennomført.

Forklaring:

- Det bes om ett tall for alle tilsyn hjemlet i opplæringsloven, barnehageloven, helse- og omsorgstjenesteloven mv.
- Det rapporteres samlet for kommunene og fylkeskommunen(e)
- Antall tilsyn det skal rapporteres på, omfatter planlagte tilsyn (som landsomfattende/nasjonale tilsyn) og hendelsesbaserte tilsyn uavhengig av tilsynsmetodikk og hvor ressurskrevende tilsynet var.
- Antall tilsyn det skal rapporteres på, omfatter ikke forundersøkelser, sjølvmeldingstilsyn og dokumentgjennomganger uten oppmøte (fysisk eller videokonferanse) på tjenestestedet eller i kommunen/fylkeskommunen.
- Det bes ikke om tall for avvik eller pålegg.
- Det bes ikke om verbalrapportering om samordningsarbeidet.

Totalt: 456 tilsyn.

Det ble gjennomført 7 tilsyn hjemlet i barnehageloven og 15 tilsyn hjemlet i opplæringsloven i 2016. Nærmere oversikt er vist i tabell 69 og 70. Det ble gjennomført 133 institusjonstilsyn og 41 hendelsesbaserte tilsyn innen barnevern. Etter helse- og sosialtjenestelovgivningen ble det gjennomført 221 hendelsesbaserte tilsyn og 39 planlagte tilsyn.

Tilsyn og kontroll utført på miljøvernområdet og med tilskuddsforvaltningen i landbruket kommer i tillegg.

Rapporteringskrav 7.3.6.11.1**Rapportere på**

Fylkesmannen skal føre en oversikt over behandlede plansaker, omfang av innsigelser, klager fremmet av fylkesmannen og meklinger.

FMAV fører slik oversikt.

Antall behandlede plansaker: 721. Dette er antall saksmapper for arealplansaker opprettet i 2016. Tallet omfatter derfor både innspill til oppstartsmeldinger og offentlige høringer. Kan også inneholde saksmapper som ble overført fra 2015 til nytt arkivsystem som følge av sammenslåingen - men som ikke har vært aktive saker i 2016 (men dette er ssl. en liten feilkilde).

Omfang av innsigelser fremmet av FMAV: 12 (=antall planer det er fremmet innsigelse(r) til)

Antall klager fremmet av FMAV: 10

Meklinger: 3 gjennomførte meklinger. 1 på FM-innsigelse - løst i mekling. 2 på Kystverket-innsigelser hvor av 1 er løst i mekling og 1 er oversendt KMD til avgjørelse.

Rapporteringskrav 7.3.6.12.1**Rapportere på**

Fylkesmannen skal i årsrapporten for 2016 rapportere hvor mange saker som ikke ble avgjort innen 12 uker, hvor stor overskridelsen var, hvor mange saker det ble avtalt lengre frist enn angitt i forskriften jf. [pbl. § 21-8 andre ledd](#), hvor mange "særlige tilfeller" klageinstansen selv forlenget fristen i, og hvor mange saker der fristen ble forlenget på grunn av barmarksundersøkelse.

Se pkt. 3.3.1.1.6.1 for nærmere redegjørelse.

Rapportering om saker etter plan- og bygningsloven

Hvor mange saker som ikke ble avgjort innen 12 uker	330
Hvor stor overskridelsen var i sakene som ikke ble avgjort innen 12 uker	89
Hvor mange saker det ble avtalt lengre frist enn angitt i forskriften jf. pbl. § 21-8 andre ledd	0
Hvor mange "særlige tilfeller" klageinstansen selv forlenget fristen i	0
Hvor mange saker der fristen ble forlenget på grunn av barmarksundersøkelse	0

Vedrørende spørsmål 2: Det er opplyst gjennomsnittlig overskridelse i antall dager for alle byggesaker som ikke er behandlet innen 12 uker.

Rapporteringskrav 7.3.7.1.1**Rapportere på**

Kort beskrivelse av aktiviteten på området, herunder oversikt over:

- Tros- og livssynssamfunn som mottar tilskudd og antall medlemmer det er gitt tilskudd for
- Trossamfunn som er slettet hos fylkesmannen
- Nye registrerte/uregistrerte trossamfunn og nye livssynssamfunn
- Ev. tilsyn med trossamfunn og forstander.

Fylkesmannen i Aust- og Vest Agder har 67 registrerte/uregistrerte trossamfunn som vi fører kontroll med. Fylkesmannen kontrollerer samtlige årsmeldinger/regnskap for å se til at statlig tilskudd benyttes i henhold til gjeldende regelverk og at forstander utfører sine lovpålagte plikter.

For 2016 utbetalte vi tilskudd for 16 832 medlemmer (kr. 7 944 282,-). 4 nye trossamfunn er registrert. To trossamfunn er avslått registrert. Ingen er slettet.

Det er ikke gjennomført tilsyn med trossamfunn og forstander i 2016.

Rapporteringskrav 7.3.7.2.1**Rapportere på**

Oversikt over antall saker i hver kategori og utfallet i disse sakene.

Gravferdsloven

Fylkesmannen har ikke mottatt søknad om privat gravplass for nedsetting av askeurne i 2016.

Når det gjelder askespredning så har vi mottatt totalt 103 søknader. 97 søknader er innvilget som omsøkt, det vil si land og hav. 6 søknader er avslått med begrunnelse i uegnet sted, f.eks. i skipsleia.

Rapporteringskrav 7.3.7.3.1**Rapportere på**

Oversikt over antall saker i hver kategori og utfallet i disse sakene.

Vi behandlet 4 saker etter lov om helligdager og helligdagsfred i 2016, og alle gjaldt engangstilfeller av søndagsåpent. Resultatet ble 2 avslag og 2 innvilgelser.

Rapporteringskrav 7.3.8.1**Rapportere på**

Rapportering av tilsyn etter barnehageloven og opplæringsloven (jf. metodehåndbok og egen mal for rapportering). Fylkesmannen skal beskrive hvilke risikovurderinger som ligger til grunn for valg av tema og tilsynsobjekt. Med risikovurdering mener vi hvilke kilder, hva kildene viser og hvilke vurderinger og konklusjoner fylkesmannen har utledet fra disse.

Risikovurderinger

Fylkesmannen har generelt god kunnskap om utdannings- og barnehagesektoren i våre to fylker. Samarbeidet mellom kommunesektoren og Fylkesmannen er tett og godt - og bygger på tillit og gode erfaringer gjennom mange år.

Områdeovervåkingen og risikovurderingene som legges til grunn for valg av tilsynsystema og tilsynsobjekt bygger på informasjon fra ulike kilder. Vi får informasjon fra ulike kontakt med elever, foreldre, foresatte og ansatte i kommunesektoren. Analyse av resultatene fra ulike undersøkelser og prøver - som elevundersøkelser, foreldreundersøkelser og nasjonale prøver - gir godt grunnlag for å vurdere risikoområder. Vi får også viktig informasjon gjennom klagesaker og tilsyn - og gjennom media og ulike kontakter i samfunnet rundt oss. Statistikk og annen grunnlagsdata, som er tilgjengelig på ulike nettsteder på statlig og kommunalt nivå, analyseres og er gode bidrag i risikovurderingene og analysene.

Sammenslåingen til nytt embete pr 01.01.2016, har internt utfordret oss på utveksling av kunnskap og erfaringer fra kommunesektoren i våre to fylker.

Fylkesmannen skal sikre en koordinering av statlige tilsyn mot kommunesektoren slik at belastningen på enkeltkommuner ikke blir for stor. Det betyr at hver sektor ikke alltid kan gjennomføre alle tilsynene som er ønsket med bakgrunn i risikovurderinger.

Fylkesmannen har gode erfaringer med bruk av RefLex og elektronisk tilsynshåndbok

Tilsyn etter barnehageloven

På barnehageområdet har vi hatt fem tilsyn med ulike tema; kommunen i påse-rollen jf §§ 8 og 16, opplysningsplikt til barnevernstjenesten jf § 22 og kommunalt tilskudd til private barnehager jf § 14.

Risikovurderingene er basert på kjennskap til lokale forhold i kommunene, informasjon fra Basil, statistikkportalen, klagesaker og henvendelser fra sektor. I tilsynene med melding til barnevernet har vi hatt nytte av informasjon fra ansatte hos Fylkesmannen som arbeider på barnevernsområdet.

Vi har i deler av fylkene hatt tilsyn innenfor samme region for at det skal bli felles læringsutbytte for de samarbeidende kommunene..

Tilsyn etter opplæringsloven

Som nevnt tidligere i rapporten har vi i 2016 prioritert nye tilsyn på de tre områdene i felles nasjonalt tilsyn. Det er gjennomført tilsyn i fylkeskommunene i begge fylker og i et utvalg av kommuner - i alt 15 tilsyn. Utvalg av kommuner/fylkeskommuner og skoler er basert på informasjon om skolene i kommunene og fylkeskommunene.

Vi bruker informasjon fra klagebehandling, henvendelser og GSI som viser omfang og fordeling av elever med spesialundervisning og hvordan deres rettigheter blir ivarettatt. Vi bruker opplysninger om antall og fordeling av elever med vedtak om særskilt språkopplæring og om skoler har inntaksklasser. Henvendelser, omfang og innhold i klager på standpunkt karakterer gir informasjon relatert til skolens arbeid med undervisningsvurdering. Vi bruker også relevant statistikk fra Skoleporten som f.eks. grunnskolepoeng og nasjonale prøver. Tilstandsrapportene viser hvordan skolene og skoleeier vurderer og prioriterer ulike satsinger og tiltak. Fylkesmannen har også oversikt og kunnskap om ulike satsingsområder som kommunene/fylkeskommunene og skolene har deltatt/deltar i - som læringsmiljø satsinger, Vurdering for læring og eksterne vurdering. I tillegg bruker vi informasjon fra medier og henvendelser fra allmennheten.

Behov for og omfang av informasjon og veiledning før, under og etter tilsynene vurderes ut fra en total kunnskap om kommunene, fylkeskommunene og skolene og planlegges i samråd med skoleeier.

Rapportering på FNT – forvaltningskompetanse

Kommune	Skole	Åpnet	Kontrollspørsmål																				
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
			1	1	1	1	0	1	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Aust-Agder fylkeskommune	Arendal vgs	04.02.2016	1	1	1	1	0	1	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Aust-Agder fylkeskommune	Møglestu vgs	04.02.2016	1	1	1	1	0	1	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Kristiansand, Vest-Agder	Fagerholt skole	09.08.2016	1	1	1	1	0	1	0	0	1	1	1	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0

Gjennomførte tilsyn - Barnehage

Kommune / Barnehage	Tema for tilsyn	Andre tema	Kategori tilsyn	Status tilsyn	Tal varsel	Tal regelverksbrot	Tal pålegg
Flekkefjord, Vest-Agder	Kommunens virkemiddelbruk (tilsyn og veiledning)		3	Endelig rapport	0	0	0
Lyngdal, Vest-Agder	Kommunens virkemiddelbruk (tilsyn og veiledning)		3	Foreløpig rapport	0	0	0
Froland, Aust-Agder	Kommunens virkemiddelbruk (tilsyn og veiledning)		3	Endelig rapport	0	0	0
Vegårshei, Aust-Agder	Kommunens virkemiddelbruk (tilsyn og veiledning)		3	Foreløpig rapport	0	0	0
Kristiansand, Vest-Agder	Finansiering av private barnehager		2	Foreløpig rapport	1	0	0
Froland, Aust-Agder	Fokusområde: Meldeplikt til barneverntjenesten		1	Endelig rapport	0	0	0
Vegårshei, Aust-Agder	Fokusområde: Meldeplikt til barneverntjenesten		1	Foreløpig rapport	0	0	0
			16		1	0	0

Gjennomførte tilsyn - Opplæring

Kommune	Skole	Tilsynsvariant	Tema for tilsyn	Andre tema	Kategori tilsyn	Status tilsyn	Tal varsel	Tal regelverksbrot	Tal pålegg
Aust-Agder fylkeskommune	Møglestu vgs	FNT	Forvaltningskompetanse		2	Endelig rapport	4	4	0
Aust-Agder fylkeskommune	Arendal vgs	FNT	Forvaltningskompetanse		2	Endelig rapport	3	3	0
Aust-Agder fylkeskommune	Arendal vgs	FNT	Elevenes utbytte av opplæringen		4	Endelig rapport	3	3	0
Aust-Agder fylkeskommune	Arendal vgs	FNT	Skolebasert vurdering		3	Endelig rapport	0	0	0
Bygland, Aust-Agder	Bygland skule- og oppvekstsenter	FNT	Elevenes utbytte av opplæringen		4	Endelig rapport	3	3	0
Bygland, Aust-Agder	Bygland skule- og oppvekstsenter	FNT	Skolebasert vurdering		3	Endelig rapport	1	1	0
Kristiansand, Vest-Agder	Fagerholt skole	FNT	Elevenes utbytte av opplæringen		4	Endelig rapport	4	4	0
Kristiansand, Vest-Agder	Fagerholt skole	FNT	Forvaltningskompetanse		2	Endelig rapport	4	4	0
Kristiansand, Vest-Agder	Fagerholt skole	FNT	Skolebasert vurdering		3	Endelig rapport	0	0	0
Lillesand, Aust-Agder	Lillesand us	FNT	Elevenes utbytte av opplæringen		4	Endelig rapport	2	2	0
Lillesand, Aust-Agder	Lillesand us	FNT	Skolebasert vurdering		3	Endelig rapport	0	0	0
Vennesla, Vest-Agder	Vennesla us	FNT	Elevenes utbytte av opplæringen		4	Endelig rapport	0	0	0
Vennesla, Vest-Agder	Vennesla us	FNT	Skolebasert vurdering		3	Endelig rapport	0	0	0
Vest-Agder fylkeskommune	Kvadraturen vgs	Egeninitiert	Elevenes utbytte av opplæringen		4	Endelig rapport	3	3	0
Vest-Agder fylkeskommune	Kvadraturen vgs	FNT	Skolebasert vurdering		3	Endelig rapport	0	0	0
					48		27	27	0

Status tilsyn varslet i 2015, minimum foreløpig tilsynsrapport i 2016

Kommune	Skole	Tilsynsvariant	Tema for tilsyn	Andre tema	Kategori tilsyn	Status tilsyn	Tal varsel	Tal regelverksbrot	Tal pålegg
Grimstad, Aust-Agder	Landvik skole	Egeninitiert	Psykososialt miljø		3	Enkeltvedtak med pålegg	3	2	1
Birkenes, Aust-Agder	Engesland	FNT	Elevenes utbytte av opplæringen		4	Endelig rapport	4	4	0
Vest-Agder fylkeskommune	Mandal vgs	FNT	Forvaltningskompetanse		2	Endelig rapport	4	4	0
Vest-Agder fylkeskommune	Kvadraturen skolesenter	FNT	Forvaltningskompetanse		2	Endelig rapport	4	4	0
Lyngdal, Vest-Agder		Egeninitiert	Annet	hendelsesbasert med bakgrunn i klage på læringsmiljø ved 3 skoler i kommunen	3	Endelig rapport	2	2	0
					14		17	16	1

Rapportering på FNT – skolebasert vurdering

Kommune	Skole	Åpnet	Kontrollspørsmål				
			1	2	3	4	5
Aust-Agder fylkeskommune	Arendal vgs	10.06.2016	0	0	0	0	0
Bygland, Aust-Agder	Bygland skule og oppvekstsenter	20.01.2016	1	1	1	1	1
Kristiansand, Vest-Agder	Fagerholt skole		0	0	0	0	0
Lillesand, Aust-Agder	Lillesand us	12.02.2016	0	0	0	0	0
Vennesla, Vest-Agder	Vennesla us	15.02.2016	0	0	0	0	0
Vest-Agder fylkeskommune	Kvadraturen skolesenter	22.02.2016	0	0	0	0	0

Rapportering på FNT – skolens arbeid med elevenes utbytte av opplæringen

Kommune	Skole	Åpnet	Kontrollspørsmål																					
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
Aust-Agder fylkeskommune	Arendal vgs	10.06.2016	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1
Bygland, Aust-Agder	Bygland skule og oppvekstsenter	20.01.2016	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Kristiansand, Vest-Agder	Fagerholt skole	09.08.2016	1	1	1	0	1	0	0	1	1	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	1
Lillesand, Aust-Agder	Lillesand us	12.02.2016	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Vennesla, Vest-Agder	Vennesla us	15.02.2016	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vest-Agder fylkeskommune	Kvadraturen skolesenter	22.02.2016	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	1	1	1	1

Status tilsyn varslet i 2015, minimum foreløpig tilsynsrapport i 2016 (Barnehage)

Kommune / Barnehage	Tema for tilsyn	Andre tema	Kategori tilsyn	Status tilsyn	Tal varsel	Tal regelverksbrot	Tal pålegg
Arendal kommune, Aust-Agder	Kommunen som godkjenningsmyndighet		2	Endelig rapport	1	1	0
Birkenes, Aust-Agder	Kommunen som godkjenningsmyndighet		2	Endelig rapport	1	1	0
Risør, Aust-Agder	Kommunen som godkjenningsmyndighet		2	Endelig rapport	1	1	0
Hægebostad, Vest-Agder	Kommunens virkemiddelbruk (tilsyn og veiledning)		3	Endelig rapport	1	1	0
Sirdal, Vest-Agder	Kommunens virkemiddelbruk (tilsyn og veiledning)		3	Endelig rapport	0	0	0
Mandal, Vest-Agder	Kommunens virkemiddelbruk (tilsyn og veiledning)		3	Endelig rapport	0	0	0
Vennesla, Vest-Agder	Kommunens virkemiddelbruk (tilsyn og veiledning)		2	Endelig rapport	1	1	0
			17		5	5	0

Rapporteringskrav 7.3.8.2

Rapportere på

Fylkesmannen skal gi en egen vurdering av i hvilken grad embetet har gjennomført en koordinert innsats mot kommuner og fylkeskommunen, særlig der det er avdekket mangelfullt samordnet tjenestetilbud for utsatte barn og unge. Vurder også hvilke tiltak som har vært mest effektive for å fremme samarbeid og samordning i og mellom kommuner og fylkeskommunen, tjenester og institusjoner som arbeider for og med utsatte barn og unge og deres familier.

Avdelingene i embetet ved avdelingsdirektør og embetsledelsen er involvert i 0-24 oppdraget. Embetet har en egen gruppe som har særlig fokus på utsatte barn og unge og deres familier. Gruppen har hatt jevnlig møter og det er utarbeidet en matrise over samarbeidstiltak på tvers av avdelingene og avdelingsvise fokusområder. Ledermøtet får informasjon om aktiviteter gjennom avdelingsdirektørene. Utdannings- og barnevernsavdelingen har 4 medarbeidere som har spesielt fokus på arbeidet. Kunnskap om kommunene og områder som bør samordnes er tema sammen med sektorovergripende drøftinger om aktuelle tiltak. Utdanning og bedre gjennomføring av videregående opplæring for utsatte barn og unge er vesentlig satsingsområde.

Barns medvirkning og rett til å bli hørt er sentralt fokus i vår behandling av klagesaker, veiledning til kommunene og gjennom våre tilsyn. Vi har spesielt fokus på dette i klagesaker som gjelder elevenes psykososiale miljø i grunnskolingen og fokuserer på dette i vår veiledning til kommunene.

Hensynet til utsatte barn og unge gjennom utjevning av sosiale forskjeller er prioritert i arbeid med plansaker. Utdannings- og barnevernsavdelingen har en representant som deltar i behandling av planer etter plan- og bygningsloven.

Rapporteringskrav 7.3.8.3**Rapportere på**

Fylkesmannen skal redegjøre for den gjennomførte egevalueringen av kompetanse til å løse oppgavene på regelverksområdet innenfor barnehage og grunnskolingen. I egevalueringen skal det gjøres rede for styrker og utfordringer, samt tiltak som er iverksatt for å sikre god kvalitet i klage-, tilsyns- og veiledningsarbeidet.

Embetet har god kompetanse og tilstrekkelig kapasitet til å løse oppgavene innenfor klagebehandling, tilsyn og veiledning. Embetet har flere erfarne saksbehandlere, og vi har en god balanse av jurister og pedagoger. Vi har tett og god dialog med sektor og vi opplever at kommunene ikke har høy terskel for å henvende seg til oss med mange ulike problemstillinger.

Klagesaksbehandlingen er sentral for embetets rolle som rettssikkerhetsgarantist og er sånn sett avgjørende for hvordan embetet fremstår. Sakene vi sender ut skal være i klart språk som er opplysende og tilgjengelig både for klager og for kommunen. Vi har rutine for at alle saker blir lest og gjennomgått av minst to saksbehandlere. Embetet deltar på tilsynssamlinger i regi av Utdanningsdirektoratet. I 2016 har vi og hatt ei samling over to dager der embetene i sør-vest regionen har hatt tilsyn som tema. Denne samlingen synliggjorde både område vi ser likt på, men og tema som vi nok drøfter i ulik grad. Dette var en nyttig påminnelse på noen områder, og en god bekreftelse på andre. Avdelingen har en faggruppelider for tilsynsfeltet som har vært en god ordning når to ulike embetet ble fusjonert. Internt i embetet har vi et tilsynsforum. Tilsynsplanen for kommende år blir lagt i januar. Planer for samlinger med kommunene, utdanningsmøter, barnehagemøter m.m. legges i november/desember. Vi kan da på et tidlig tidspunkt gi kommunene en oversikt over når og med hvilket tema samlinger blir arrangert. Dette tilpasses selvsagt det vi kjenner av tidspunkt for nytt regelverk, meldinger mm

Rapporteringskrav 7.3.8.4**Rapportere på**

Fylkesmannen skal rapportere i eget skjema om antall klager, type klager og resultatet av behandlingen.

Antall klager på standpunktarakterer i fag har hatt en liten oppgang fra i fjor. I år har vi opphevet 84% av klagen, i fjor opphevet vi 61%. Fylkesmannen startet i desember 2016 tiltak for å bedre regelverkforståelsen slik at faglærerne kan bli tryggere på å begrunne standpunktarakterene etter vurderingsforskriften. Vi har nedgang i antall klager på **spesialundervisning** § 5-1. Når det gjelder klager på spesialundervisning i skolen (opppl. § 5-1) er det i tillegg til de oppsatte kategoriene et betydelig antall klager som ikke er formelle klager på vedtak, men framstår som klager på tilpasninger og oppfølging samt manglende vurdering av utbytte hos elever som ikke har enkeltvedtak. Mange av sakene er også oppstått på grunn av konflikter mellom skole/kommune og foresatte. Disse sakene er tidkrevende og krever mye veiledning i saksbehandling for at saken skal kunne løses på en egnet måte. Når det gjelder klager på psykososialt skolemiljø, § 9a-3 har vi dette året behandlet færre klager på enkeltvedtak enn i 2015. Antall saker som vi har behandlet og videresendt kommunene er betydelig høyere enn året før. Sakene er i utgangspunktet ikke formelle klager på enkeltvedtak, men er ofte tidsmessig krevende. Vi har totalt behandlet 27 saker der informasjon og veiledning til kommunene har ført frem slik at sakene ikke har endt med klage. Totalt har vi da behandlet 32 § 9a-saker, mot 16 klager på enkeltvedtak i 2015.

Antall klager på skryss holder seg stabilt, men det er flere som ikke får medhold. Antall klager om skoleplassering har også en kraftig nedgang, 24 klager i 2015

Vi har i tillegg hatt klager på lærer, rektor og PPT, alle disse klagen er avvist.

Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder hadde nasjonale ansvar for klage på eksamenskarakter i norsk sidemål NOR0215. Nedgang med ca 100 klager fra i 2015.

Klage i grunnskolen (opplæringsloven med forskrifter)

Type klage	Sum	Medhold / Delvis medhold	Ikke medhold	Opphevet	Avvist
Standpunkt i fag	69	0	11	58	0
Standpunkt i orden og oppførsel	2	0	1	1	0
Lokalt gitt muntlig eksamen	0	0	0	0	0
Sentralt gitt skriftlig eksamen	295	78	217	0	0
Fremskutt skolestart, § 2-1 tredje ledd	2	0	2	0	0
Utsatt skolestart, § 2-1 tredje ledd	0	0	0	0	0
Ekstra år i grunnskolen, § 2-1 fjerde ledd	0	0	0	0	0
Tegnspråkopplæring, § 2-6	0	0	0	0	0
Særskilt språkopplæring, § 2-8	0	0	0	0	0
Bortvisning, § 2-10	0	0	0	0	0
Permisjon fra opplæringen, § 2-11	0	0	0	0	0
Grunnskoleopplæring for voksne, § 4A-1	3	0	2	1	0
Spesialundervisning for voksne, § 4A-2	0	0	0	0	0
Spesialundervisning, § 5-1	11	7	3	0	1
Skyss, § 7-1	60	3	57	0	0
Skoleplassering, § 8-1	12	1	11	0	0
Fysisk skolemiljø, § 9a-2	0	0	0	0	0
Psykososialt skolemiljø, § 9a-3	5	4	0	0	1
Sum	459	93	304	60	2

Klagebehandling - Barnehage (barnehageloven med forskrifter)

Type klage	Sum	Medhold / Delvis medhold	Ikke medhold	Opphevet	Avvist
Barnehageloven § 10	0				
Barnehageloven § 16	0				
Forskrift om familiebarnehager § 7	0				
Forskrift om foreldrebetaling § 5	2	2	0	0	0
Forskrift om likeverdig behandling av barnehager i forhold til offentlige tilskudd	3	0	1	1	1
Forskrift om midlertidig og varig dispensasjon og unntak frå utdanningskravet for styrer og pedagogisk leder § 4	0				
Forskrift om pedagogisk bemanning § 3	0				
Forskrift om regnskapsplikt for godkjente ikke-kommunale barnehager § 6	0				
	5	2	1	1	1

Antall klager er stabil, ingen store endringer fra 2015

Klagebehandling - Frittstående grunnskoler (friskoleloven med forskrifter)

Type klage	Sum	Medhold / Delvis medhold	Ikke medhold	Opphevet	Avvist
	0	0	0	0	0

Ingen klager på dette området

Klagebehandling - Frittstående videregående skoler (friskoleloven med forskrifter)

Type klage	Sum	Medhold / Delvis medhold	Ikke medhold	Opphevet	Avvist
Inntak, § 3-1	1	0	1	0	0
	1	0	1	0	0

Antall klager på inntak er på samme nivå som tidligere.

Klagebehandling - Spesialpedagogisk hjelp til barn under opplæringspliktig alder (opplæringsloven)

Type klage	Sum	Medhold / Delvis medhold	Ikke medhold	Opphevet	Avvist
Spesialpedagogisk hjelp, § 5-7	3	0	3	0	0
	3	0	3	0	0

I 2015 hadde vi 2 klager, en liten oppgang dette året.

Klagebehandling - Videregående skoler (opplæringsloven med forskrifter)

Type klage	Sum	Medhold / Delvis medhold	Ikke medhold	Opphevet	Avvist
Rett til ett/to ekstra år i vgo, § 3-1 femte ledd	8	0	8	0	0
	8	0	8	0	0

En oppgang fra 2015 der vi ikke hadde klager på dette området. I tillegg har vi hatt sak om gratisprinsippet § 3.1. Henvendelser om gratisprinsippet blir tatt med i vår risikovurdering når det gjelder tilsyn.

Rapporteringskrav 7.3.8.5**Rapportere på**

Fylkesmannen skal rapportere på antall og type saker hvor klager henvender seg på nytt til fylkesmannen hvor skoleeier /barnehageeier /barnehagemyndigheten ikke har fulgt opp vedtaket.

Fylkesmannen har ingen saker hvor klager har henvendt seg på nytt til Fylkesmannen hvor skoleeier/barnehageeier/barnehage-myndigheten ikke har fulgt opp vedtaket.

Rapporteringskrav 7.3.8.6**Rapportere på**

Fylkesmannen skal rapportere i eget skjema på tiltak innenfor kompetanse og rekruttering på barnehageområdet.

Fra 1.1.2016 ble de to embetene i Agderfylkene ett embete, noe som resulterte i at på barnehageområdet ble enkelte av tiltakene felles for begge fylker, mens noen ble avvirket i begge fylker. Dette på grunn av at flere tiltak var planlagt i 2015 eller fordi vi hadde ulik tradisjon på hvorledes vi løste våre oppgaver i våre to fylker, 29 av 30 kommuner søkte om kompetansemidler. Flere søknader var samløsning fra kommuner, mens andre var delt i flere søknader fra barnehagenivået. Flere kommuner søker samlet som en region/nettverk. Fylkesmannen har også i 2016 inngått samarbeid med professor Ingrid Lund som forskningsleder om et utviklingsarbeid omkring **mobbing i barnehagen** der den overordnede målsettingen ved forsknings- og utviklingsprosjektet er å forebygge mobbing i barnehagen, der de ansattes ansvar og foreldrenes involvering er hovedfokus. Seks barnehage i tre kommuner vil være samarbeidspartnere. Aksjonsforskning gjennomføres ved samarbeidende, kritisk analyse - foretatt av deltakerne selv slik at det fører til profesjonell utvikling gjennom grupperefleksjoner, handling, evaluering og forbedring av praksis. Dette er et prosjekt vi tenker å jobbe med over tre år. **GLØD**, lokalt rekrutteringsnettverk i Aust- og Vest-Agder består av sentrale aktører fra ulike fagområder som har god kunnskap om sektoren. Representerte fagområder er kommunene v/barnehagemyndighet, KS, Universitetet i Agder, Utdanningsforbundet, Fagforbundet og private barnehager som representerer PBL. Noen av kommunene som deltar i nettverket har særlig fokus på likestillingsarbeid og har deltatt i prosjektet "Fritt valg - barnehagepraksis for ungdomsskolegutter". Flere kommuner har tilsvarende tiltak som her kalles "Ungdomsskolegutter som lekeressurs". Fylkesmannen har også i 2016 deltatt på 2-dagers utdanningsmesse for ungdom. Dette gjør vi i samarbeid med UiA, Glød og Menn i Barnehage. Samarbeidet har pågått i svært mange år. På en slik messe kommer vi i kontakt med mange unge mennesker, og vi opplever at dette er et godt tiltak innenfor rekruttering. Som et tiltak innen vårt rekrutteringsarbeid har vi også før søknad til høyskoler/universitet vist "**reklamefilm**" i forkant av filmer på kino. Fylkesmannen er aktiv med i Stiftelsen **Sorlandsk lærerstevne**. Ansatte i barnehage- og skolesektoren i begge Agderfylkene inviteres til ca 56 heldagskurs. Stevnet avholdes på Universitetet i Agder, Kristiansand. Dette er den største kursdagen/etterutdanningsdag på Agder. 18 av kursene var rettet mot ansatte i barnehage. Flere av kursene var tema knyttet til de fire tematiske satsingsområdene i strategidokumentet "Kompetanse for framtidens barnehage". Fylkesmannen arrangerte også i 2016 årlig **fagdag for barnehageansatte**. Nærmere 700 deltok på fagdagen hvor tema var "Relasjonsbygging og håndtering av utfordrende atferd" med Pål Roland fra Læringsmiljøseneteret ved universitetet i Stavanger. **Kompetansetiltak for fagarbeidere og assistenter** Fylkesmannen har i løpet av året tilbudt barnehagefaglig grunn- (basis-)kompetanse, KOMPASS og kurs for assistenter som vil ta fagbrev i barne- og ungdomsfaget gjennom "Praksiskandidatordningen". I begge fylker har vi valgt å tilby grunnkompetansekurs for assistenter. Grunnkompetanse/BASIS-kurset er over fem hele kursdager. Det er stor oppslutning om disse kursene, og vi ser at de er viktige kompetansetiltak for ufaglærte, for mange er dette første steg mot fagbrev. 52 kandidater deltar på opplæring i barne- og ungdomsarbeiderfaget "Praksiskandidatordningen", som i år tilbys av to ulike aktører. En klasse hvor kandidatene møtes på dagtid (eksamen i juni) og en klasse hvor de går en kveld i uka i 10 måneder. (teorieksamen i desember). Tilbudene inkluderer eksamensavgift og lærebøker. Tilknyttet den ene klassen (kveldstilbudet) gjennomføres det også gjennom året tre møter for å inspirere til aktivt samspill mellom deltaker og ped.leder. Gjennom dette tiltaket ønsker vi å bidra til å øke veiledningskompetansen og bidra til at barnehagene blir en lærende organisasjon. Første samling er kun for pedagogene, andre møtet oppsøkes pedagog og kandidat i den enkelte barnehage for samtaler og veiledning, og tredje møte er alle kandidater og deres pedagoger samlet. Fylkesmannen har oversikt over antall kandidater med bestått eksamen og vil få oversikt over gjennomført fagprøve. Fylkesmannen har også et godt samarbeid med AOF Haugaland/fagskole vedrørende **fagskoletilbud** for BUA-arbeidere. AOF Haugaland har Agderfylkene som sitt område. I Vest-Agder (Kristiansand) ble det i 2016 startet en fagskoleklasse "barn med særlig behov" som er definert tiltak i Kompetansestrategien for barnehagesektoren.

Fylkesmannen i Aust-Agder hadde i perioden 2012-2015 et nettverkssamarbeid innenfor likeverdig behandling/tilskudd til private barnehager der de 10 kommunene i fylket som hadde private barnehager deltok, finansiert av midler fra Fylkesmannen. Det var 2-3 halvdagsmøter pr år. Fra 2016 er dette samarbeidet blitt utvidet slik at kommuner med private barnehager i Vest-Agder deltar. Tema i 2016 har vært blant annet: utforming av vedtak ifb med tilskuddsberegning, gjennomgang av aktuelle høringsforslag, søknadsordning for ekstra høye pensjonsutgifter, gjennomgang av regjeringens forslag til statsbudsjett på barnehageområdet og informasjon om arbeid med revidering av regelverket om bemanning og kompetansekrav på barnehageområdet.

Kompetansetiltak tabell 1

Kompetansetiltak	Midler brukt	Antall deltakere totalt	Antall deltakere fra kommunale barnehager	Antall deltakere fra ikke-kommunale barnehager
Fagbrev i barne- og ungdomsarbeiderfaget	775 821	52	18	34
Kompetansehevingsstudier for assistenter og barne- og ungdomsarbeidere	530 000	25	15	10
Kompetanseutviklingstiltak for samisk				

Kompetansetiltak tabell 2

	Kompetansemidler til kommuner og barnehager
Midler brukt	5 355 000
Antall barnehagemyndigheter som har fått midler	29
Antall kommunale barnehager som deltar i tiltak	129
Antal ikke-kommunale barnehager som deltar i tiltak	247
Antall barnehager deltatt på tema: pedagogisk ledelse	103
Antall barnehager deltatt på tema: språkmiljø	174
Antall barnehager deltatt på tema: realfag	219
Antall barnehager deltatt på tema: barn med særslite behov	142
Antall barnehager deltatt på tema: læringsmiljø	189
Antall barnehager deltatt på tema: dannings og kulturelt mangfold	30
Antall barnehager deltatt på tema: annet	31

tilbakemeldinger fra kommunene viser en svært høy aktivitet i mange barnehager. Fylkesmannen ser det er meget stor aktivitet innen sentrale satsingsområder. Derfor mener vi at det er høy måloppnåelse innen bruk av kompetansemidler.

Kompetansetiltak tabell 3

	Midler brukt
Regionale rekrutteringsnettverk og fagsamlinger	550 000

Midlene er brukt til møter med sektor, deltakelse på regionale samlinger for kvalitet i barnehagen, nettverk for finansiering av private barnehager, deltakelse på rekrutteringstiltak som utdanningsmessen og deltakelse med GLØD på samling i regi av departementet.

Kompetansetiltak tabell 4 - Hordaland

	Kompetansemidler til ikke-kommunale barnehageiere
Midler søkt	0
Antall barnehageiere som har søkt midler	0
Antall barnehageiere som har fått midler	0
Antall fylker som har deltatt	0
Antall kommuner som har deltatt	0
Antall barnehager som har deltatt	0
Antall barnehager deltatt på tema: pedagogisk ledelse	0
Antall barnehager deltatt på tema: språkmiljø	0
Antall barnehager deltatt på tema: realfag	0
Antall barnehager deltatt på tema: barn med særslite behov	0
Antall barnehager deltatt på tema: læringsmiljø	0
Antall barnehager deltatt på tema: dannings og kulturelt mangfold	0
Antall barnehager deltatt på tema: annet	0

Tabellen ble utfylt med 0 fordi vi ikke kunne få sendt til godkjenning uten.

Rapporteringskrav 7.3.8.7

Rapportere på

Fylkesmannen skal gi en kort skriftlig kvalitativ vurdering av arbeidet med kompetanseutvikling i fylket. Dette gjelder både for strategi for etter- og videreutdanning og for strategi for etter- og videreutdanning for ansatte i PPT.

Fylkesmannen vurderer å ha god måloppnåelse på resultatområdet. Fylkesmannen har god kompetanse med kjennskap til både kommunal sektor og de ulike mulighetene innen kompetansesatsingen. Fylkesmannen har samarbeidet nært med KS, Universitetet i Agder og Utdanningsforbundet. Dette kommer i tillegg til et nært samarbeid med kommunene og fylkeskommunen. Samarbeidet finner sted både i formelle samarbeidsfora, i nettverk og med enkeltaktører.

Fylkesmannen har informert kommunene, fylkeskommunen og de private skolene om nasjonale føringer slik de fremkommer i "Kompetanse for kvalitet. Strategi for etter- og videreutdanning av lærere" og i brev fra Utdanningsdirektoratet 05.02.2016. Fylkesmannen har fortløpende orientert skoleeierne om krav, kriterier og søknadsprosedyrer samt lokale tilpasninger i arbeidet med kompetanseutvikling. Kommunikasjonen har foregått på

utdanningsmøtene, møter i kommunene og i fylkeskommunen, via epost, telefon og brev. Søknadene er blitt kvalitetssikret av Fylkesmannen etter føringene gitt av Utdanningsdirektoratet. Fylkesmannen har også fulgt opp skoleeiere når det gjelder stipendmottakere i forhold til nødvendige bekreftelser på fullført studium.

Videre har Fylkesmannen bidradd til regionalt samarbeid gjennom deltakelse Faggruppe Utdanning, et samarbeidsforum mellom kommunene og fylkeskommunene i begge Agderfylkene, der KS Agder har sekretariatsfunksjonen. Faggruppe Utdanning har regelmessige møter med Utdanningsforbundet og Universitetet i Agder. Forumet bidrar til regional samordning og koordinering både i forhold til videreutdanning og andre kompetansehevingstiltak.

Lærersatsingen GNIST, et målrettet arbeid for å heve skolenes kvalitet gjennom å bedre lærernes kompetanse og bidra til god og stabil rekruttering til læreryrket, er lagt under Faggruppe Utdanning. Årsaken til dette er at det i hovedsak er de samme aktørene som møtes.

Når det gjelder ordningen med videreutdanning av lærere, jf. strategien "Kompetanse for kvalitet", har Fylkesmannen med god hjelp fra Utdanningsforbundet og KS, fokusert på skoleeierens ansvar og de mulighetene de ekstra midlene gir. Fylkesmannen har motivert til deltakelse og informert om statlige kompetanseutviklingstiltak, bl.a. Kompetanse for kvalitet og stipendordning for lærere. Kommunenes evne til å finansiere den økonomiske egenandelen, er blitt sterkere etter at prosentsatsene ble endret. Det er likevel en stor utfordring for kommunene å skaffe kompetente vikarer for lærere som tar videreutdanning. Fylkesmannen ser også at i noen av de små kommunene blir markedet «mettet» etter hvert som satsingen nå har pågått en stund. Dette gir Fylkesmannen en utfordring i arbeidet vårt med å motivere skoleeierne til å ta ordningen i bruk. Vi ser at andelen lærere som tar videreutdanning har flatet ut, mens det frem til i år har vært en konstant økning. I 2015 var det 333 lærere som tok videreutdanning i Aust- og Vest-Agder. I 2016 er antallet 327 lærere.

Fylkesmannen registrerer at kommunene og de private skolene er bevisste på hva slags kompetanse det er behov for i deres virksomhet og prioriterer søknader fra lærere på denne bakgrunn. Rapportering for ordningen med videreutdanning er fulgt opp med informasjon og veiledning.

Formelle kompetanseutviklingstiltak for ansatte i PPT har vært todelt, i form av videreutdanning og etterutdanning. Kun 4 ansatte i PPT søkte om videreutdanningstilbud 2016 i Aust- og Vest-Agder. Det har vært meldt tilbake at det har vært vanskelig å få delta i videreutdanning som ligger utenfor de organiserte videreutdanningsprogrammene og at det har vært et kompetansebehov knyttet blant annet til test-sertifisering.

Det meldes om at den store uforutsigbarheten når det gjelder tildeling av SEVU-etterutdanningsmidler har gjort det vanskelig å planlegge gode kompetanseutviklingstiltak for PP-tjenestene som gruppe, noe som har medført behov for overføring av midler til påfølgende år for å komme kommunene og tjenestene i møte når de har trengt tid til planlegging.

Etterutdanningsmidler for 2016 ikke avklart fra direktoratet før sent på høsten og etter avtale vil disse midlene bli lyst ut våren 2017.

Tilsvarende ble etterutdanningstiltak for 2015 i Vest-Agder først benyttet våren 2016. Det ble da gjennomført et studiebesøk for PPT lederne i Irland med skolebesøk og møter med National Educationalist Psychological Service (NEPS). Utgangspunktet var felles utfordringer i implementering av systemarbeid rundt elever med særlige behov. Restmidlene ble benyttet til fellessamling for PP-tjenestene i Vest-Agder. Studieturen er blitt fulgt opp av PPT gjennom eget prosjekt knyttet til systemarbeid i skolene og hjelp til lærere i å sette i verk tiltak innen den ordinære opplæringen før henvisning til PPT.

I Aust-Agder ble også restmidlene fra SEVU etterutdanningsmidler for 2015 benyttet i november 2016 til fagsamling for PPT-rådgivere.

Fylkesmannen har i tillegg deltatt i flere PPT ledermøter og veiledet om regelverk etter innsendte problemstillinger.

Rapporteringskrav 7.3.8.8

Rapportere på

Fylkesmannen skal gjøre rede for i hvor stor grad de kommuner med lav kvalitet og kompetanse på barnehage- og grunnsopplæringsområdet som er fulgt opp, har økt sin kvalitet og kompetanse, og videre hvilke virkemidler og tiltak som har hatt god effekt.

Fylkesmannen har kontinuerlig kontakt med kommunal barnehagemyndighet i alle 30 kommuner i Agder. Mange av kommunene har høy kvalitet og høy kompetanse på barnehageområdet. Men det er en kjensgjerning at kvaliteten på tilbudet, og kompetanse blant ansatte er variabel. Flere kommuner har stort fokus på veiledning og tilsyn. Mange har også brede tiltak for å forbedre leke- og læringsmiljøet, eks FLiK i Kristiansand og ILS (inkluderende læringsmiljø) i Knutepunkt-kommuner. Disse kommuner har ikke nødvendigvis dårlig kvalitet på tilbudet, men de er særlig opptatt av å øke kvaliteten. Fylkesmannen bidrar med blant annet å tildele kompetansmidler til tiltakene. Svært mange av våre kommuner jobber også innen tankegodset til Være Sammen. Bevisstheten om at en varm og myndig ansatt er svært viktig for å gi barna trygghet og et lærende miljø. Flere av våre kommuner arbeider også svært aktivt for å styrke lederrollen i barnehagene. Prosjekter som både er rettet mot systemnivået og samtidig er barnehagebasert har god effekt. Kommuner rapportere også at der hvor ansatte deltar på 5-dagers Basis/Grunnkompetansekurs, KOMPASS, Praksiskandidatorordningen og styrerutdanningen høyner både kompetansen hos de ansatte og kvalitet på tilbudet. Fylkesmannen bidrar og følger opp ved å anspore ansatte i kommunene til å delta på slike tiltak. Eksempel er å organisere tiltakene slik at det når ønsket målgruppe. Fylkesmannen mener også at vårt studiet rettet mot kommunen som barnehagemyndighet er virkemidler som hever både kompetanse og kvalitet. 25 av 30 kommuner deltar på vårt oppdragsstudiet som UiA har det faglige ansvar for. Fylkesmannen arrangerer hvert år flere samlinger med kommunal barnehagemyndighet. Innholdet kan være informasjon/opplæring om regelverk, organisatoriske og andre faglige tema. Eksempel på tema i 2016 er st. meling "Tid for lek og læring", samhandling/samarbeid barnehage, barnevern, PPT m.f., samling økonomisk likeverdig behandling, Basil-samling. Møtene er en god arena for erfaringsspredning. Kommuner med lavere kvalitet på tilbudet /kompetanse får her del i god praksis, og dermed økt kompetanse. Fylkesmannen er også svært bevisste i hvordan vi prioriterer kommunenes deltakelse på Udir sine KiB-konferanser. (Kvalitet i Barnehagen)

Agderfylkene har over flere år hatt betydelige levekårsutfordringer, og i flere kommuner er det svake læringsresultater og utfordringer med læringsmiljøet. Fylkesmannen har derfor over lengre tid hatt fokus på å sette inn systematiske tiltak for å identifisere risikoutsatte barn og unge, og iverksette samordnede og riktige tiltak for å hjelpe disse. Barns rett til medvirkning etter barnekonvensjonen har blitt løftet inn i mange av våre aktiviteter og Fylkesmannen legger vekt på "barnets beste" og barns rett til å bli hørt i klagesaksbehandlingen.

Fylkesmannen vurderer spesialundervisning som et risikofelt i Agderfylkene. Dette er derfor et område som følges opp kontinuerlig gjennom flere tiltak som tilsyn, veiledning, informasjon og klagesaksbehandling.

For å øke gjennomføringen i videregående skole er det nødvendig å se hele utdanningsløpet i sammenheng. Fylkesmannen har på mange områder et nært samarbeid med fylkeskommunen, men ser også utfordringer i dette samarbeidet. Vi har erfart over tid, og i mange sammenhenger, at Fylkesmannen mangler informasjon om vesentlige satsinger og tiltak i den videregående opplæringen. Når Fylkesmannen ikke opplever som tilstrekkelig informert kan det føre til at de bruker oss i mindre grad enn ønskelig. Vi mener at det er nødvendig at departementet og direktoratet sikrer at Fylkesmannen er informert om, eller involvert i, alle satsinger som gjelder videregående opplæring.

Fylkesmannen har informert og veiledet om bedre læringsmiljø og fulgt opp kommuner som har scoret lavt på mestrings og trivselsindikatorerne i Elevundersøkelsen.

Fylkesmannen har fulgt opp kommuner som er registrert med høye mobbetall over tid. Det er i 2016 arrangert to egne samlinger for disse kommunene, en for tre kommuner i Vest-Agder og en for to kommuner i Aust-Agder. Læringsmiljøsementer har bidratt med sin kompetanse inn i samlingene, som har hatt fokus på verktøy for systematisk arbeid med skolemiljøet.

En kommune fra Aust-Agder og en kommune fra Vest-Agder har deltatt i Læringsmiljøprosjektet pulje 2. Pulje 2 ble avsluttet i desember 2016.

En kommune i Aust-Agder deltar i Veilederkorpsordningens pulje VK16.

Kommunene har meldt om positive erfaringer i å delta i de statlige satsingene.

Rapporteringskrav 7.3.8.9

Rapportere på

Fylkesmannen skal gi tilbakemelding på kontroll av foreløpig rapport fra BASIL av antall minoritetsspråklige barn i barnehage – tall per 15.12

Fylkesmannen deltok på samling i regi av Utdanningsdirektoratet om BASIL og arrangerte i etterkant BASIL-kurs for kommunene i Aust- og Vest Agder. Vi har også veiledet enkeltkommuner og fulgt opp barnehagemyndighet, samt påsett at årsmeldingene og kommuneskjema har blitt levert innen fristen. Fylkesmannen har kvalitetssikret skjemaene til alle barnehagene i fylket og blant annet sett spesielt på bemanning i henholdt til kravene om pedagogisk bemanning. Avvikene ble regnet ut for hver enkelt barnehage. Fylkesmannen har fulgt opp dette i brev og på samlinger, og registrerer en nedgang i antall barnehager med avvik.

Når det gjelder minoritetsspråklige barn i barnehager, utgjorde denne gruppen per. 15.12. 2015 13,3% (1321 barn) i Vest-Agder og 12,3% (768 barn) i Aust-Agder.

Fylkesmannen har minnet om kommunens og ikke-kommunale barnehageeieres oppgaver knyttet til resultatregnskap for ikke-kommunale barnehager.

Fylkesmannen har bidratt i Utdanningsdirektoratets evaluering av innsamlingen av årsmeldingsskjema og kommuneskjema for 2015.

Rapporteringskrav 7.3.9.1

Rapportere på

Rapporter på antall årsverk i fylkesmannens landbruksavdeling per 31.12.2016, og antall årsverk i landbruksforvaltningen i kommunene per 31.12.2016, samt antall enheter/landbrukskontor i kommunene i fylket.

Ansatte i landbruksavdelingen pr 31.12.16: 22 årsverk (inkl 1 prosjektstill 100%). Ansatte i **kommunene** pr. 31.12.16: 35.55 årsverk (21.3 årsv jord- og 14.25 årsv skogbruk).

Vi har 30 kommuner og 22 landbrukskontor på Agder. I Aust-Agder er det samarbeid mellom kommunene Vegårshei+Tvedestrand, Gjerstad+Risør, Evje Hornnes+Iveland, Birkenes+Lillesand, og Arendal+Froland. I Vest-Agder har Audnedal, Lindesnes, Mandal og Marnardal felles landbrukskontor.

Rapporteringskrav 7.3.9.2

Rapportere på

Rapporter på bruk av midler over kap. 1144 post 77 Regionale og lokale tiltak i landbruket til kommunerettet arbeid, inkludert en regnskapsmessig fremstilling.

Vi fikk en tildeling på kr 400.000 i "1144-midler" til kommunerettet arbeid, og har benyttet kr 391.628,77.

Vi var svært forsiktede med å benytte oss av midler fra denne posten i begynnelsen av året, fordi en 2 dagers kommunesamling i november hadde første og høyeste prioritet. Det var første samling for alle kommunene i Aust- og Vest-Agder i regi av et nytt fylkesmannsembete, så vi ønsket å bruke mye ressurser på den. Samlingen ble rimeligere enn først planlagt, og det ble derfor ompostert en del utgifter til annen kommuneretta innsats som i løpet av året var belastet driftsbudsjettet. Samlet sum pr. tiltak er derfor ikke fullstendig. Oversikt og kort omtale følger under. Flere av tiltakene er også omtalt

andre steder i årsrapporten.

Vi har brukt 1144.77-midler til disse tiltakene i 2016 (avrundet beløp):

1. **Kommunesamling for landbruksforvaltningen i alle kommunene**, både jord og skog, 2d, Strand Hotel Fevik 8-9.nov. Første felles faglige samling for alle 30 kommuner i Aust- og Vest-Agder. Flere eksterne foredragsholdere (inkl LDIR) - kr 266.856
2. **Bopliktseminar - jussamling for kommunene** - Dyreparken hotell, Krs 1.mars - kr 15.525
3. **Skogsamling for kommunene** - Evje 14.juni. Årlig fagdag, inkl eksterne foredragsholdere - kr 16.035
4. **Kulturlandskapsdag for kommunene** - Songdalen 14. juni. Årlig fagdag, i år fokus på biologisk mangfold m forsker Ellen Svaland - kr 11.932
5. **ØKS-kurs skogsbilveier (2 1d-samlinger)** - Fylkeshuset Krs 15-16.august. Datakurs - kr 3.024
6. **PT-samling** - Evje 31.august . Kommuneskolering produksjonstilskudd m.m. - kr 7.506
7. **AR5 feltkurs** - Evje 22. juni - kr 3.194
8. **Faggruppemøter m kommunene, vår og høst**. Vi har to faggrupper i avdelingen, Skog & Areal og Jord& Mat. Gruppene har møtt flere kommuner for å etablere nye kontakter over fylkesgrensene, ha en gjensidig utveksling av lokal informasjon + presentasjon av utfordringer, kombinert med aktuelle gårdsbesøk - kr 2.593
9. **Informasjonskurs kommuner og bønder om ymse tilskuddsordninger (PT, gjødselsplan mm) v/ NLR Agder, FMAV og kommunene, vår og høst**. Fagfolk på de aktuelle tilskuddsordningene deltok hver gang alle steder. Godt oppmøte, svært gode tilbakemeldinger fra kommunene - kr 11.986. Vår 16 i Aust-Agder: Birkeland, Holt, Landvik, Froland, Bygland, Valle, Iveland - ca 340 fram møtte. Høst 16 i Vest-Agder: Lyngdal, Marnardal, Kvinesdal, Søgne, Audnedal - ca 300 fram møtte
10. **Juridisk opplæring i jord- og konsesjons- + forvaltningsloven** - hele året. Et veldig verdifullt tilbud til kommunene! - kr 10.473. Kurs i 19 av 30 fylker: Flekkefjord 28. januar, Sirdal 2.febr, Åmli 25. febr, Songdalen 3. mars, Lister 8. mars, Mandal-Marnardal-Audnedal 16. mars + Audnedal 14. juni, Farsund 13. april, Evje 21. april, Kristiansand 12.mai og 11. november, Lyngdal 1. juni, Iveland 8. juni, Froland 16.juni og Arendal + Froland 13. okt, Birkenes 24. okt, Bygland 1.nov, Åseral 16.nov, Kvinesdal 24.nov. Det er stor interesse i kommunene for disse kursene, spesielt med nye politikere etter valget i 2015. Vi tilbød det også spesielt på embetsledelsens kommuneturne (se p 11). For noen kommuner er det avholdt flere kurs innenfor samme tema, men med ulik målgruppe i kommunene. By-/kystkommunene har størst interesse for temaer innenfor jordloven, med hovedvekt på delings- og omdisponerings-bestemmelsene i §§ 9 og 12, mens innlandskommunene er mest interessert i konsesjonsloven, med hovedvekt på boplikt.
11. **Ny fylkesmann, nytt embete og nyvalgte kommunestyre** - vår 2016. Embetsledelsen besøkte alle kommunene i løpet av våren, der avdelingene fikk presentert seg og sine hovedfokusområder. Vi la spesielt vekt på landbruksnærings betydning i de enkelte kommunene, tungt fokus på jordvern, kommunenes ansvar for god forvaltning/kontroll og tilbød opplæring i landbruks-/eiendomsjus. Noen av reiseutgiftene er tatt over 1144.77-midlene - kr 4.847
12. **Framtidsbygda** - dagskonferanse Marnardal 14. september. Årlig (stort sett) konferanse for distriktskommunene på Agder, samarbeid mellom fylkeskommunene, Fylkesmannen og aktuell vertskommune, i år Marnardal. Distriktsenteret pleier også å bidra med innlegg. Tema "- mennesker i bevegelse", om både tilflytting/integrering, nye næringsmuligheter/bioøkonomi mv. Vi er med i arr.kom, deltar på konferansen og tar vår del av utgiftene - kr 37.658

Rapporteringskrav 7.3.9.3

Rapportere på

Gi en kort beskrivelse av arbeidet med saker etter naturmangfoldloven, verneplaner, energisaker og konsekvensutredninger som berører landbruk.

Kommunene behandler søknader om bygging av landbruksveier etter forskrift om planlegging og godkjenning av skogsveier (landbruksveiforskriften). Disse sakene skal også vurderes i forhold til naturmangfoldloven. Fylkesmannen har gjennom de siste årene bistått og veiledet kommunene i hvordan naturmangfoldloven bør innlemmes i saksbehandling vedr. landbruksveier, og andre saker hjemlet i Skogbruksloven. Vi registrerer at mange kommuner nå jevnt over gjør gode vurderinger i tråd med naturmangfoldloven, mens andre fortsatt har litt å gå på.

Hjemlet i naturmangfoldloven og tilhørende forskrift behandler Fylkesmannen søknader om bruk av utenlandske treslag i skogbruket. Landbruksavdelingen står for saksbehandlingen, men har samråd med miljøvernnavdelingen. Særlig i Vest-Agder er det en del søknader om bruk av utenlandske treslag til juletre- og pyntegrøntproduksjon. Det er også noen søknader årlig som gjelder skogproduksjon. Vi opplever at flere av vedtakene påklages av miljøvernorganisasjoner. I klagenes vises det ofte til vurderingene gjort etter kunnskapsgrunnlaget §8 i naturmangfoldloven. I 2016 kom det inn totalt 11 søknader.

Rapporteringskrav 7.3.9.4

Rapportere på

Rapporter på omfanget av skogbruksplanlegging med miljøregistreringer

Den nye nasjonale høydemodellen (NDH) vil gi skogbruket tilgang til store mengder laserdata som kan brukes til skogbruksplanlegging, dersom tidspunkt, avgrensning og kvaliteten er tilfredsstillende for skogbruket. Fylkesmannen har bidratt med innspill gjennom NIBIO, Landbruksdirektoratet og Geovekst lokalt for å koordinere NDH med kommende skogbruksplanprosjekter i Aust- og Vest-Agder.

I Vest-Agder er hovedprosjektet for skogbruksplan i Kristiansand og Søgne startet opp, og prosjektet i Sirdal går mot avslutning med levering til skogeier i februar 2017. I Aust-Agder er prosjektet i Åmli avsluttet, mens et prosjekt for Arendal og Tvedestrand er under etablering. Når skogeierne i Arendal og Tvedestrand etter hvert får sine skogbruksplandata, vil alle kommuner i Aust-Agder ha oppdaterte planer med data tilgjengelig på digitale plattformer.

I takstprosjektene blir miljøregistreringene fra første omdrev revidert og evt feil blir rettet opp.

Rapporteringskrav 7.3.9.5**Rapportere på**

Beskriv kort arbeidet med klimatiltak innenfor landbrukssektoren, og gi en vurdering av måloppnåelse for miljøvirkemidlene.

Klima- og miljøprogrammet: Gjennom ulike informasjonstiltak har midler fra programmet bidratt til økt kunnskap og fokus på reduksjon av utslipp av klimagasser fra jordbruket. Programmets målsetting innen klimatiltak er å bidra til at produksjon av mat skal foregå med minst mulig klimagassutslipp, øke karbonbindingen og tilpasse agronomi og dyrkingssystemer til endrede klimaforhold. Innvilgede prosjekter har bidratt til økt måloppnåelse.

Regionalt miljøprogram: Tilskuddsordningene som går på miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel, bidrar etter vår vurdering til god måloppnåelse av miljøvirkemidlene. Tiltakene bidrar til at husdyrgjødsel spres på en miljøvennlig måte som reduserer utslipp til luft og vann. Det er innført tilskudd til nedlegging og nedfelling av husdyrgjødsel i voksende kultur og åpen åker, tilskudd til spredning med rask nedmolding innen 2 timer samt et ekstratilskudd ved bruk av tilførselsslanger. Miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel bidrar til reduserte utslipp av klimagasser og ammoniakk til luft.

Bioenergi: Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder er prosjektansvarlig for en felles satsing på bioenergi i fylkene Vest-Agder, Aust-Agder, Telemark og Vestfold. På tross av et vanskelig energimarked med lave energipriser, gir dette arbeidet resultater, og det etableres stadig nye gårdsvarmeanlegg. Svært gledelig er det at det i 2016 ble tatt investeringsbeslutning om utbygging av to gårds-biogassanlegg i Aust-Agder. Dette er de to første biogassanleggene i fylket. I Vest-Agder jobbes det også med konkrete planer for etablering av biogassanlegg.

Trebruk: Økt bruk av tre i bygg og satsing på verdikjeden for skog- og treprodukter er temaer som får stadig mer oppmerksomhet og hvor man ser konkrete resultater. Eksempelvis skal Aust-Agder fylkeskommune bygge ny videregående skole, og i den forbindelse er det et uttalt mål å ha en utstrakt bruk av tre i bygget.

Fylkesmannen er sentral i mye av pådriverarbeidet som skjer i fylkene og samarbeider godt med andre regionale aktører. Vi har blant annet en koordineringsrolle i et samarbeid mellom treindustrien på Sørlandet og Universitet i Agder, hvor nettverksbygging og kompetansedeling er sentralt. Høsten 2016 ble det arrangert en workshop for å finne frem til aktuelle studentoppgaver (bachelor og master) hos interesserte bedrifter på Sørlandet. En sideeffekt av dette arbeidet er at bedrifter øker samarbeidet seg imellom.

Videre har Fylkesmannen bidratt inn i arbeidet med Trebiennalen, en konferanse som arrangeres hvert andre år av fylkeskommunene på Agder. Konferansen i 2016 ble veldig godt tatt imot, og rettet oppmerksomheten bl.a mot trebyggeri og det offentlige rolle i det grønne skiftet.

Rapporteringskrav 7.3.9.6**Rapportere på**

Forvaltning av inntekts- og velferdspolitiske tiltak og kontroll:

Produksjonstilskudd: Gjennom året har vi tett oppfølging av kommunenes saksbehandling. Vi veileder i regelverket, følger med på saksbehandlingen i Wespa, innhenter rapporter om avkorting m.m. Vi har lagt stor vekt på å følge opp kommunene med opplæring i regelverket. Vi inviterte alle som jobber med jordbruksforvaltning i kommunene til fagsamling 31.08.16. Tema var vilkår og krav for å søke tilskudd (vanlig jordbruksproduksjon, gjødslingsplan, plantevernjournal), avkorting og kontroll. RMP og SMIL var også tema her. På kommunesamlinga 9.11.16 hadde vi besøk av Landbruksdirektoratet som presenterte nytt forvaltningssystem for produksjonstilskudd. Våren 2016 var vi med på sju informasjons-møter i Aust-Agder om regelverket for produksjonstilskudd og gjødslingsplan m.m., sammen med NLR Agder, NLR Setesdal og kommunene. Tilsvarende hadde vi møter fem steder i Vest-Agder om høsten. I alt møtte vel 600 deltakere. Vi informerte om produksjons-tilskudd, avløsning ved ferie og fritid og tidligpensjonsordningen på Bondelagets kurs for regnskapsførere 11.11.16.

Avløsning ved sykdom og fødsel mv.: Viktig og god ordning med tanke på dyrevelferd og for å sikre forutsigbarhet for produsentene. Viktig bidrag til rekruttering til næringen. Tildels krevende ordning for kommunene å forvalte, særlig gjelder det for kommuner som behandler få saker per år. Komplisert regelverk og omfattende dokumentasjon kreves. Innføring av saksbehandlingsblankett/sjekkliste i saksbehandlingen har etter vår mening økt kvaliteten på saksbehandlingen, og blitt et nyttig hjelpemiddel for kommunene. Vi får mye spørsmål og henvendelser fra kommunene om ordningen, og opplever at veiledning og dialog bedrer forståelsen i kommunene. I 2 kommuner er det blitt gjennomført dokumentkontroll i et utvalg av saker fra 2015. Erfaringer fra kontrollen tas med i vår veiledning av kommunene.

Rapporteringskrav 7.3.9.7**Rapportere på**

Gi en oversikt over gjennomførte kontroller og hvordan avvik er fulgt opp, og gi en vurdering av kontrollresultatene. Ressurser avsatt til kontroll skal oppgis, fordelt på årsverk og antall personer.

Fylkesmannen har gjennomført kontroller etter kontrollplan jf rapportering i p3.3.1.2. Dette er 6 forvaltningskontroller, 3 foretaks-/forvaltningskontroller og 12 rene foretakskontroller. Kontroller etter kontrollplan baseres på gjennomførte risikovurderinger.

Fylkesmannen gjennomfører i tillegg mange kontroller som ikke er omtalt i kontrollplanen. Disse kontrollene oppstår på bakgrunn av andre forhold. I 2016 gjaldt dette en utvidet kontroll av alle mottakere av tidligpensjon(19.stk) og en kontroll av driftsfelleskap (3 foretak) i Rogaland som settesfylkesmann.

For forvaltningskontroller følges evt. avvik opp med frister for retting. Avvik etter foretakskontrollene har ført til omgjøring av tidligere vedtak.

Av kontrollresultatene kan vi oppsummere 2016 slik: For produksjonstilskudd er det fortsatt slik at kommunenes kontroll av foretak er ulik. Det er store variasjoner i forhold til forståelsen av risikobasert utplukk til kontroll, og det er også få kommuner som dokumenterer dette godt. Det er tydelig at begrepsbruken og stadig endringer i rundskriv er krevende og oppfattes ulikt. Eksempler på dette er vurderinger om avkorting, endring av opplysninger (feiloplysninger) og driftsfellesskap. Resultatene etter kontroll av SMIL og sykdomsavløsning viser generelt at de kontrollerte kommunenes krav til dokumentasjon kan forbedres.

Generelt kan vi gjenta at kommunenes mange roller på landbruksområdet fortsatt er utfordrende for en effektiv kontroll med tilskuddene.

Samlet sett er det viktig å understreke at antallet avvik i hovedsak knytter seg til rundskriv, og sjeldnere til brudd på lov/forskrift.

Når det gjelder avvik fra foretakskontroller har kontroll av tidligpensjon ført til et krav om tilbakebetaling. Egenvurderingen er at både retningslinjer/rundskriv og Fylkesmannens årlige kontroll fram til nå ikke har vært god nok. Det ble også gjort en kontroll av 3 foretak i forhold til driftsfellesskap som førte til omgjøring av tidligere vedtak. Begrepet driftsfellesskap er komplekst. Kontrollen bekrefter dette, og begrepet er etter vår vurdering fortsatt svært utfordrende for foretak og forvaltning.

Når det gjelder ressurser avsatt til kontroll, er dette angitt skjønsmessig i tabellen. Det er likevel slik at mange kontrolltiltak gjøres gjennom hele saksbehandlingen og ikke kommer spesifikt til uttrykk som avsatte ressurser til dette.

Rapporteringskrav 7.3.9.8

Rapportere på

Utarbeid oversikt over og gi en vurdering av klager og dispensasjonsøknader behandlet av fylkesmannen for samtlige tilskuddsordninger på landbruksområdet der kommunen er førsteinstans.

Avløsning ved sykdom: Færre antall søknader om dispensasjon i 2016. Dette skyldes trolig endring i regelverk og innskrenking i Fylkesmannens adgang til å dispensere fra vilkår i regelverket. Dette har fått svært dramatiske konsekvenser for enkelte produsenter, særlig gjelder dette adgangen til å dispensere fra kravet om næringsinntekt.

Avløsning ved sykdom og fødsel mv.

Klager - medhold	Klager - delvis medhold	Klager - avslag	Dispensasjoner - innvilgelse	Dispensasjoner - avslag
0	0	0	3	2

Det er ikke kommet noen klager på vedtak om tilskudd til avløsning ved sykdom i 2016. Fylkesmannen har mottatt totalt 5 søknader om dispensasjon fra krav i forskriften. Dispensasjoner innvilget: I Vest-Agder er det innvilget dispensasjon fra krav om næringsinntekt til 2 søkere, begge nyetablerte. I Aust-Agder er det innvilget 1 dispensasjon fra krav om næringsinntekt til søker som ikke var nyetablert. Dette vedtaket ble omgjort av Ldir og påklaget til LMD. Endelig vedtak forventes i 2017. Dispensasjoner avslått: I Vest-Agder er det gitt avslag på 2 søknader om dispensasjon fra krav om næringsinntekt. Begge ble gitt med begrunnelse at søker ikke var nyetablert jf. presisering i rundskriv 2015/43. Det ene avslaget ble påklaget til Ldir og endelig vedtak forventes i 2017.

Produksjonstilskudd og tilskudd til avløsning ved ferie og fritid

Klager - medhold	Klager - delvis medhold	Klager - avslag	Dispensasjoner - innvilgelse	Dispensasjoner - avslag
0	0	1	6	2

Vest-Agder: Sju av søknadene om dispensasjon gjelder søknadsfristen og en er for registrering i Enhetsregisteret innen søknadsfristen. Fire av de seks som fikk dispensasjon er begrunnet med feil veiledning fra kommunen. Klagen gjelder dyr som søker hadde glemt å påføre søknadene. Aust-Agder: Ingen saker

Regionale miljøtilskudd

Klager - medhold	Klager - delvis medhold	Klager - avslag	Dispensasjoner - innvilgelse	Dispensasjoner - avslag
0	0	0	0	1

Aust-Agder: ingen klager/dispensasjoner. Vest-Agder: ingen klager, 1 dispensasjon

Ressurser avsatt til kontroll skal oppgis, fordelt på årsverk og antall personer

Antall personer	4.0
Antall årsverk	1.0

SMIL

Klager - medhold	Klager - delvis medhold	Klager - avslag	Dispensasjoner - innvilgelse	Dispensasjoner - avslag
0	0	0	0	0

Tidligpensjon for jordbrukere

Klager - medhold	Klager - delvis medhold	Klager - avslag	Dispensasjoner - innvilgelse	Dispensasjoner - avslag
0	0	0	1	1

Dispensasjon til at annen næring (brøyting) inngår i referanseinntekten - avslag på forhåndsøknad av FM. LDIR omgjør avslag. Fullstendigsøknad og endelig vedtak ventes i 2017.

Øvrige tilskuddsordninger

Klager - medhold	Klager - delvis medhold	Klager - avslag	Dispensasjoner - innvilgelse	Dispensasjoner - avslag
0	0	0	0	0

NMSK: Ingen klager eller dispensasjoner i 2016 verken i Aust-Agder eller Vest-Agder. Drenering: Ingen klager eller dispensasjoner i 2016 verken i Aust-Agder eller Vest-Agder

Rapporteringskrav 7.3.9.9**Rapportere på**

Gi en oversikt over

- Antall mottatte redegjørelser fra kommunen for avkorting av tilskudd (kopi av brev som er sendt søker), samt antall kommuner som har sendt dette.
- Antall mottatte redegjørelser fra kommunene i saker hvor det ikke avkortes selv om det er avdekket avvik som ville medført merutbetaling (begrunnelse skal sendes FM i PT-4100B), samt antall kommuner som har sendt dette.

Vi har lagt til grunn søknadsomgangene august 2015 og januar 2016, dvs. de som er utbetalt i 2016. Så godt som alle kommuner har sendt inn PT-4100B. De har vurdert avkorting i saker som forekommer i PT-4100A. Noen kommuner har få søkere, og ikke alle har saker i PT-4100A. I disse søknadsomgangene hadde bare noen få kommuner tatt i bruk PT-4100C. Denne lista blir sendt ut fra direktoratet i en for lite bearbeidet form, som gjør den vanskelig å bruke. Vi har fått inn kopi av kommunens brev til søker om avkorting i de fleste saker. I noen saker har vi bare fått kommunens forklaring i PT-4100B eller i e-post.

Avkorting av tilskudd

	Antall mottatte redegjørelser	Antall kommuner som har sendt redegjørelse
Redegjørelse fra kommunen for avkorting av tilskudd (kopi av brev som er sendt til søker)	55	22
Redegjørelse fra kommunen i saker hvor det ikke avkortes selv om det er avdekket avvik som ville medført merutbetaling (begrunnelse i PT4100B)	39	22

Aust-Agder: 10 kommuner har avkorta i totalt 19 saker. De fleste gjelder manglende gjødslingsplan. 12 kommuner har forklart i alt 18 saker der de ikke har avkorta. Mange av sakene gjelder noen få lammeslakt som ikke tilfredsstiller krav til kvalitet og godkjent slakteri. Noen gjelder bevaringsverdige storferaser som ikke var registrert i Kuregisteret. Vest-Agder: 12 kommuner har avkorta i totalt 36 saker. 13 saker gjelder manglende gjødslingsplan eller plantevernjournal. 10 kommuner har redegjort for 21 saker de ikke har avkorta.

Rapporteringskrav 7.3.9.10**Rapportere på**

Innenfor regionalt kartsamarbeid og arealressurskart skal det gis en oversikt over:

- Hvilke tiltak som er gjennomført for å ivareta landbruksinteressene i det regionale kartsamarbeidet.
- Eventuelle kommuner i fylket som ikke har ajourført AR5 og sendt nye jordregisterfiler til Landbruksregisteret (Lreg).
- Eventuelle utfordringer kommunene har med ajourføring av arealressurskart (AR5).

FM v/ geodataledere har deltatt på regionale FDV-årsmøtet hvor bl.a. FKB-AR5 er tatt opp som tema. Videre har vi deltatt i plan- og temadatautvalg og i geodataplantutvalget i regi av det regionale Geovekstsamarbeidet. I regionale Geovekstprosjekter ivaretas landbruksinteressene gjennom finansiering av prosjektene i henhold til sentrale avtaler.

Opprettholdelse og forbedring av kvaliteten på AR5 er en viktig oppgave. Vi ser at det er en betydelig forskjell i hvilken grad dette ivaretas godt nok av våre kommuner. Dette har nok i mye større grad sammenheng med prioriteringer enn kompetanse. Interne rutiner og eierskap til AR5 kan også være en forklaring på at det kontinuerlige ajourholdet ikke fungerer tilfredsstillende i alle kommuner. Vi har tatt dette opp som tema i møter og på samlinger med kommunene, og opplever at kommunene får en økt forståelse av viktigheten av et oppdatert AR5. Innføring av sentral FKB-lagring vil være et betydelig løft med tanke på det kontinuerlige ajourholdet av alle FKB-kartlag, og dermed sikre at alle endringer som gjøres i kommunene umiddelbart blir synlige i innsynsløsninger.

Kartsamarbeid

Rapporteringskrav	Kort redegjørelse (stikkord)
a. Hvilke tiltak er gjennomført for å ivareta landbruksinteressene i det regionale kartsamarbeidet.	I samarbeid med NIBIO er det gjennomført felt- og føringstekniske kurs i AR5 i løpet av 2016. NIBIO holdt også foredrag om AR5 på kommunesamlinga på høsten. Geodatalederne har deltatt på FDV-årsmøter og andre relevante møter i regi av Geovekstsamarbeidet i fylket samt gitt innspill på geodataplanen for Agderfylkene
b. Eventuelle kommuner som ikke har ajourført AR5 og sendt nye jordregisterfiler til Landbruksregisteret (Lreg).	Aust-Agder: 5 av 15 kommuner har ikke levert AR5 til kontinuerlig ajourhold i 2016. 9 av 15 kommuner har ikke sendt inn jordregisterfiler. Vest-Agder: 4 av 15 kommuner har ikke levert AR5 til kontinuerlig ajourhold i 2016. 6 av 15 kommuner har ikke sendt inn jordregisterfiler.
c. Eventuelle utfordringer kommunene har med ajourføring av arealressurskart (AR5)	I noen kommuner blir ikke AR5 prioritert like høyt som andre kartlag. Varierende hvor sterkt eierskap kommunene har til AR5. Prosessen med AR5 inneholder mange ledd fra befarung til ferdig oppdatert landbruksregister, noe som er en utfordring.

3.3 Redegjørelse for, analyse og vurdering av ressursbruk

Embetet hadde i 2016 et mindreforbruk på 361 000,- på vårt driftskapittel 0525. Dette utgjør 0,3 % av tildelt ramme. Generelt er embetet godt fornøyd med regnskapsresultatet for 2016 og vår oppfatning er at vi har utnyttet tildelte midler på en rasjonell og god måte. Samtidig så har det første driftsåret i det sammenslåtte embetet vært preget av nøkternhet i våre disposisjoner. Driften av to kontorsteder og mye reising mellom disse og på tvers av fylkene har gitt embetet økt ressursforbruk både i forhold til tid og økonomi.

Siden Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder er nytt embete i 2016, har vi ikke sammenlignbare tall fra 2015. Vi velger derfor å ikke kommentere endringer, men å kommentere hva midlene under de forskjellige departementene er benyttet til i 2016.

Vi mener at midlene vi har hatt til rådighet i 2016 er benyttet i samsvar med oppdragsgivernes forventninger.

Midlene ført under ASD, BLD, LMD er brukt til lønn og driftsmidler egne ansatte.

HOD; midler ført på kap. 0525 post 01 er brukt til lønn og driftsmidler egne ansatte. Midler brukt på fagdepartement inkluderer i tillegg til lønn og driftsmidler til egne ansatte, også utbetalinger til medlemmer av kontrollkommisjonen for psykisk helse.

JBD; på kap. 0525 post 01 er det ført et svært lite beløp. På fagdepartement er det ført lønn og driftsutgifter til ansatte i vergemålsenheten. I tillegg er det ført vergegodtgjørelser og refusjon av utgifter til verger og representanter for enslige mindreårige asylsøkere.

KLD; midler ført på kap. 052501 er brukt til lønn og driftsmidler egne ansatte. Midler brukt på fagdepartement inkluderer i tillegg til lønn og driftsmidler til egne ansatte, også utbetalinger til medlemmer i villreinstyret og verneområdestyrene. Det er også betalt ut midler i forbindelse med drift av styrene.

KMD; midlene er brukt til lønn og driftsmidler egne ansatte. Utgifter til husleie og fellestjenestekostnader er i 2016 videreført på begge kontorsteder etter de to gamle embetenes løpende kontrakter. Disse kostnadene vil derfor forbli relativt høye inntil samlokalisering er gjennomført. Vi har i tillegg brukt mye ekstra ressurser i forbindelse med fusjonen. Dette dreier seg om merkostnader i forbindelse med reiser mellom de to kontorstedene og oppgradering av IKT-utstyr for å kunne benytte elektroniske møter.

KD; midler ført på kap. 052501 er brukt til lønn og driftsmidler egne ansatte. På fagdepartement har vi store utbetalinger til sensorer for eksamen grunnskole.

Ressursrapportering

Departement	Kapittel 0525, 2016	Fagdep. 2016	Kapittel 0525, 2015	Fagdep. 2015
Arbeids- og sosialdepartementet	1 603	2 018		
Barne- og likestillingsdepartementet	4 425	828		
Helse- og omsorgsdepartementet	19 672	5 747		
Justis- og beredskapsdepartementet	5 426	14 989		
Klima- og miljødepartementet	15 179	2 892		
Kommunal- og moderniseringsdepartementet	58 004	2 606		
Kunnskapsdepartementet	8 930	4 121		
Landbruks- og matdepartementet	14 100	0		
Andre	559	0		
Sum	127 898	33 201	0	0

Tabellen inneholder bare tall fra 2016, dette siden Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder ble opprettet 1. januar 2016.

3.4 Samlet vurdering av måloppnåelse i forhold til samfunnsoppdraget og regnskapsresultat

Embetet løser samfunnsoppdraget på en god måte innenfor våre gitte økonomiske rammer. For embetets regnskapsresultat for alle kapitler/poster viser vi til årsregnskapet i kapittel 6.

3.5 Andre forhold

Rapportering utenom årsrapporten kan fortsatt reduseres

Det har over lengre tid vært en positiv utvikling i styringsdialogen ved at stadig mer av samlede rapporteringer fra embetene er samlet i årsrapporten. Det er i seg selv et effektiviseringstiltak å samle dette i tid og kanal, og i tillegg unngås dobbelrapportering og gjentatt arbeid både i embetene og hos mottakerne av rapportene. Det er imidlertid fortsatt mer å hente her. Eksempelvis ba KMD selv i brev datert 21. januar 2017 om en relativt omfattende rapportering angående informasjonssikkerhet med svarfrist 8. februar. Dette kunne vært lagt til årsrapporten. Gjennom året er det mange slike eksempler. Vi oppfordrer KMD til å jobbe videre med å redusere omfanget av separat rapportering utenom årsrapporten.

4 Styring og kontroll i embetet

4.1 Redegjørelse for vesentlige forhold ved embetets planlegging, gjennomføring og oppfølging

For å sikre at embetet løser pålagte oppdrag er det etablert tre nivåer for planlegging, gjennomføring og oppfølging. Det er overordnet strategisk nivå, det tverrsektorielle nivået og avdelingsnivået.

Strategisk nivå

Embetet skal utarbeide en strategisk plan med en tidshorison på fire år. Som et resultat av fusjonsprosessen har dette blitt nedprioritert i 2016 hvor hovedfokus har vært på koordinering av aktiviteter og oppgaveløsning innenfor virksomhetsåret. Strategiplanen for embetet vil bli ferdigstilt i 2017.

Tverrsektorielt nivå

Med utgangspunkt i Tildelingsbrevet og VØI'en utarbeides det en felles virksomhetsplan (FVP) for embetet. Denne planen har fokus på de tverrsektorielle oppgavene som er tildelt embetet. Planen angir hvilken avdeling som har et hovedansvar for at oppgaven blir ivaretatt og løst og hvilke øvrige avdelinger/staber som har et delansvar innenfor oppdraget. Planen skal inneholde konkrete tiltakspunkter og tidsfrister for når aktivitetene skal være gjennomført. For de samme oppdragene skal det i FVP være angitt en risikovurdering. FVP gjennomgås kvartalsvis i ledermøtene.

I 2016 hadde embetet pekt ut tre hovedsatsningsområder i FVP. Det var:

- Barn og unge (0-24 – satsingen)
- Flyktningsituasjonen
- Klima og det grønne skiftet

Avdelingsnivået

Innenfor hver enkelt fagavdeling/stab utarbeides det detaljerte virksomhetsplaner for å følge opp tildelte oppdrag. Det gjennomføres også en risikovurdering av hvert enkelt oppdrag.

Annet

Som en oppfølging av fylkesmannens ledersamtale fikk embetet i oppdrag å utarbeide en gevinstrealiseringsplan frem mot 2021. Planen ble oversendt KMD medio september og embetet avventer videre oppfølging av planen.

4.1.1 Embetets risikostyring

Embetet har med utgangspunkt i de risikopolicy'ene som var utarbeidet i de to tidligere embetene videreført dette som grunnlag for vårt arbeid med risikostyring. Det gjennomføres en risikovurdering av alle oppgaver/oppdrag i felles virksomhetsplan (FVP) og de avdelingsvise virksomhetsplanene. På det tverrsektorielle området ivaretas risikostyring gjennom kvartalsvise gjennomganger av FVP.

Embetet har tatt i bruk Risk-manager innenfor modulene dokumentstyring og avvikshåndtering. I tillegg har embetet vært pilot for Difi i arbeidet med å kartlegge arbeidsoppgaver og informasjonstyper i forhold til informasjonssikkerhet. Dette er trinn en av fire i et risikovurderingsarbeid. Denne kartleggingen ser vi vil kunne brukes i de andre internkontrollområdene i embetet. Vi mener også at denne kartleggingen kan gjenbrukes av flere embeter, for å lette de neste trinnene i risikovurderingsarbeidet.

4.1.2 Embetets internkontroll, herunder iverksatte tiltak

I forbindelse med sammenslåingsprosessen ble delegeringsreglementet oppdatert og tilpasset det nye embetet. Oppgave- og ansvarsfordeling fremgår av dette reglementet.

Det er utarbeidet en egen instruks for økonomiforvaltningen i embetet basert på Reglement for økonomistyring i staten og Bestemmelser om økonomistyring i staten. Instruksen inneholder utfyllende bestemmelser, delegasjonsfullmakter, signaturprøver mm. Instruksen holdes løpende oppdatert.

Arbeidet med internkontroll for HMS-området har bygget videre på internkontrollhåndboka som ble utarbeidet i 2015 for det sammenslåtte embetet.

Kvalitetssystemet Riskmanager ble tatt i bruk til revisjonskontroll av dokumenter, godkjenning og publisering av prosedyrer og retningslinjer. Verktøyet brukes også i arbeidet med felles virksomhetsplan og oppfølging av denne. Hendelsehåndtering og avdekking av risiko og sårbarheter, samt dokumentering av sikkerhetstiltak blir også håndtert i Riskmanager.

4.1.3 Bemanning, kapasitet og kompetansesituasjonen i embetet

Bemannings og kompetansesituasjonen i embetet oppleves god innen alle kjerneområdene. Vi har i 2016 - første året etter sammenslåingen - hatt en unormalt stabil bemanning med svært lav turnover blant de fast ansatte, jf. nøkkeltallet i kapittel 2.3. Den "opplevde turnoveren" inkludert naturlig avgang og en reduksjon i antall midlertidig tilsatte har vært noe høyere. Ved utlysning av ledige stillinger har vi gjennomgående hatt godt kvalifiserte søkere og gode søkerall.

Vi har i 2016 opprettholdt tilstedeværelsen både i Kristiansand og Arendal. Avdelingsdirektører, assisterende direktører og faggrupeledere har prioritert tilstedeværelse på begge kontorstedene og har ved det brukt mye tid på reise. I påvente av beslutning om lokalisering har vi på flere fagområder funnet det nødvendig å beholde fagmiljø og kompetanse på begge kontorstedene, selv om det ikke alltid har vært den mest effektive måten å organisere arbeidet på.

De områdene vi har hatt størst kapasitetsutfordringer på i 2016 er klagesaksbehandling etter plan- og bygningsloven og på vergemålsområdet. På klagesaksområdet har vi leid inn ekstern hjelp for å bygge ned restanser.

Ved at det er bestemt at embetet skal lokaliseres i Arendal, samt at vi nå har 58 medarbeidere over 60 år, må vi påregne en større turnover de neste årene.

4.1.4 Forvaltning av egne eiendeler (materielle verdier)

Embetet fører oversikt over eget datautstyr og noe kunst som er anskaffet. Andre eiendeler har vi ikke.

4.1.5 Oppfølging av eventuelle avdekkede svakheter/utfordringer, herunder merknader fra Riksrevisjonen og status for arbeidet med informasjonssikkerhet

Det tidligere embetet i Vest-Agder hadde en merknad fra Riksrevisjonen (RR) i 2015 knyttet til utformingen av sitt anskaffelsesreglement. Dette ble fulgt opp i 2016 og i samarbeid med KMD ble reglementet oppdatert iht sentrale føringer.

RR gjennomførte en revisjon i embetet i 2016. Det ble ikke gitt noen merknader fra RR.

Difi har utarbeidet et praktisk veiledningsmaterieil i internkontroll for informasjonssikkerhet som baserer seg på ISO 27001, og som er i henhold til eForvaltningsforskriften § 15. De søkte etter piloter for sitt materielle høsten 2015, og vi meldte oss. Pilotprosjektet startet med kurs hos Difi i materiellet i februar/mars 2016. Kurset var et samarbeid mellom Difi og embetenes fagutvalg for informasjons-sikkerhet, og ble gjennomført for alle fylkesmannsembetene.

Siden oppstarten av prosjektet har vi analysert status på informasjonssikkerhet hos oss, laget plan for gjennomføring av aktiviteter, kartlagt arbeidsoppgaver, informasjonstyper og systemer. Det siste gjorde vi med Difi som prosessveileder. Vi begynte prosessen med å utforme overordnede styrende dokumenter i desember 2016.

Ved å følge Difis veiledningsmaterieil mener vi at arbeidet med informasjonssikkerhet hos oss blir en godt integrert del av embetets samlede styring og kontroll.

Vårt pilotprosjekt i etablering av internkontroll for informasjons-sikkerhet omfatter kunnskap, kompetanse og kultur innen informasjonssikkerhet i alle ledd. Vi har egen fagansvarlig for informasjonssikkerhet i embetet som har ansvar for å være pådriver overfor ledelsen innenfor fagfeltet. Dette er i tråd med veilederen. Det er opprettet et sikkerhetsutvalg med representanter fra fagavdelingene. Slik mener vi at linjeansvaret også blir synliggjort.

Informasjonssikkerhetsarbeidet er en del av felles virksomhetsplan, og er på agendaen på enkelte ledermøter. Internopplæring i bruk av styringssystemet for informasjonssikkerhet (Riskmanager) er også med på å øke bevisstheten og kompetansen på fagfeltet.

Vi hadde arrangementer i nasjonal sikkerhetsmåned myntet på alle medarbeiderne for å forbedre sikkerhetskulturen.

4.2 Rapportering av andre vesentlige forhold knyttet til personalmessige forhold, likestilling, HMS/arbeidsmiljø, diskriminering, ytre miljø og lignende

I 2016 har vi jobbet aktivt med å bygge felles bedriftskultur og et godt arbeidsmiljø i det nye embetet og i avdelingene. Vi har hatt to samlinger hvor alle ved de to kontorstedene har vært invitert, en i juni og en i desember.

Likestilling og likeverd

Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder har en høyere andel kvinner enn menn, og i 2016 utgjorde kvinneandelen 63 %. Vi er kjønnsfordelingen bevisst ved rekruttering, men med utgangspunkt i kvalifikasjonsprinsippet har vi ikke klart å øke andel menn. I ledergruppen har vi derimot en liten overvekt av menn, seks menn og tre kvinner. Siden alle våre avdelinger nå har kvinnelige nestledere, er kjønnsfordelingen i den utvidede ledergruppen seks menn og ni kvinner.

Kjønnsfordelingen varierer betydelig mellom de enkelte avdelingene. Særlig utdanning- og barnevernsavdelingen og administrasjonsavdelingen har et «mannsunderskudd».

Vi har etablert en likestillingsgruppe ved embetet bestående av representanter fra alle avdelingene. Utgangspunktet for gruppas arbeid er VØI 4.4.3 og 5.1.10. Embetet er også blitt tatt opp i pilotprosjektet "Likestilt arbeidsliv". Prosjektet skal etablere en sertifiseringsordning for likestilte virksomheter.

Personalsystemet i SAP gir ingen opplysninger om ansattes eventuelle innvandringsbakgrunn, men viser at vi har tre ansatte med utenlandsk statsborgerskap (tysk, svensk, nederlandsk). Vi har to medarbeidere som er fra gamle Jugoslavia og i desember 2016 fikk vi en ny medarbeider i fast stilling som er fra Afghanistan. Alle disse er norske statsborgere.

HMS – arbeidsmiljø

Sykefraværet utgjorde totalt i 2016 4,65 %. Dette er en vesentlig økning i forhold til 2015 da begge de tidligere embetene hadde et sykefravær på 3,3 %.

Vernetjenesten i embetet er fra 2016 organisert ved at alle avdelinger har ett verneombud og ett vara verneombud (ett fra hver lokasjon) – ett av verneombudene er igjen valgt til hovedverneombud i embetet.

I forbindelse med sammenslåingen av embetene ble nytt arbeidsmiljøutvalg konstituert i mai 2016. Utvalget har hatt fire møter i 2016 og har behandlet 27 saker. Viktige saker har blant annet vært å få på plass en internkontrollhåndbok HMS, oppfølging av sykefraværstatistikk, HMS-kursing av verneombud, organisering av vernerunder, oppfølging av medarbeiderundersøkelsen og forberedelser til ny lokalisering.

Etter avtale med NAV ble tidligere embeters IA-avtaler videreført inn i 2016 til ny lokal IA-handlingsplan var på plass. Vi har nå utarbeidet mål og

handlingsplan gjeldende ut 2017. I tråd med intensjonene i IA-avtalen legges det til rette for at medarbeidere med redusert funksjonsevne, enten varig eller midlertidig, kan jobbe mest mulig og lengst mulig. Alle medarbeidere har minst en årlig medarbeidersamtale og sykefravær følges opp etter avtalte rutiner. Ved behov har vi fått bistand fra NAV. Det tilbys årlig ergonomigjennomgang /arbeidsplassvurdering.

Vi har også samarbeid med NAV om tilrettelegging for arbeidstrening for arbeidssøkere. I 2016 har vi hatt to ansatte med lønnstilskudd fra NAV. I tillegg har vi hatt tre ungdommer i praksis, en i forbindelse med videregående skole og to bachelor studenter.

Medvirkning

Hos Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder er medbestemmelse i henhold til Hovedavtalen ivaretatt gjennom Medbestemmelsesutvalget og gjennom partssammensatte arbeidsgrupper. I medbestemmelsesutvalget har det møtt tre representanter fra Akademikerne og en fra de øvrige hovedsammenslutningene. Fra arbeidsgiver møter fylkesmann, assisterende fylkesmann, organisasjons- og utviklingsdirektør og administrasjonsdirektør.

Medbestemmelsesutvalget har i 2016 hatt sju møter og behandlet 49 saker. Viktige saker har vært lokal lønnspolitikk, budsjett og budsjettoppfølging, medarbeiderundersøkelsen, brukerundersøkelsen, plan for gevinstrealisering og prosess vedrørende ny lokalisering.

Annet

Medarbeidere i embetet informeres primært gjennom intranett og avdelingsmøter. Det er gjennomført ett felles allmøte for hele embetet, og to ganger samtidige allmøter ved begge lokasjonene.

Begge de tidligere embetene var Miljøfyrtårnsertifiserte. Med henvisning til at mye av sertifiseringen er knyttet opp mot lokalene våre og driften av disse, har vi inntil videre valgt å videreføre begge medlemskapene. Etablerte miljøgrupper på kontorstedene våre er ansvarlig for kontakt og rapportering til Miljøfyrtårn.

5 Vurdering av framtidsutsikter

5.1 Forhold i og utenfor embetet som kan påvirke embetets evne til å løse samfunnsoppdraget på sikt

Det viktigste nye interne forholdet som er avklart mot slutten av 2016 er at embetet skal samlokaliseres i Arendal. Sammenslåing til et felles embete fra 1/1-2016 har i hovedsak blitt gjennomført uten store problemer. Den nye organisasjonen har levert gode resultater i sitt første driftsår. Det har fram til nå vært relativt rolig stemning blant de ansatte på begge kontorsteder. Men etter at samlokalisering nå er avklart til Arendal, oppleves utfordringen for mange av de ansatte i Kristiansand som klart større. Flyttingen vil åpenbart bli en større utfordring for både embetet som etat og for de ansatte, enn fusjonen som sådan.

Selv om dagpendling i utgangspunktet er mulig på denne strekningen, vil flyttingen avhengig av bosted, omsorgsforpliktelser og livssituasjon ellers påføre den enkelte en betydelig merbelastning i både reisetid og reisekostnad. Vi må derfor regne med at en betydelig andel av de ansatte i Kristiansand ikke ønsker å arbeide i Arendal, og vil søke andre stillinger. Samtidig vil det i løpet av 2017-18 skje en stor utskiftning i ledergruppa pga. planlagt aldersavgang. For embetet skaper dette utfordringer i forhold til å opprettholde kompetanse og produksjon, samt å videreføre det gode arbeidsmiljøet gjennom omstillingsperioden. Tiltak for å beholde og sikre nøkkelkompetanse gjennom overgangsordninger, rekruttering og erfaringsoverføring vil være et kritisk område.

Eksternt ser vi på det nåværende tidspunkt ingen nye akutte forhold i regionen som utfordrer embetet spesielt. Men de mer langsiktige utfordringene i landsdelen er fortsatt tunge og krevende. Det er nå snart 25 år siden Agderforsknings rapport "Surt liv på det blide Sørland" fra 1993 satte de dårlige levekårsindikatorene våre på dagsorden. I hele denne perioden har det vært arbeidet intenst med tiltak for å bedre situasjonen. Det er oppnådd mange gode resultater, ikke minst innen utdanningsfeltet. Agder er nå i landstoppen mht. gjennomføring av videregående skole, og vi har forbedret oss på likestilling. Det er derfor nedslående at andelen i arbeidsdyktig alder som lever på trygd har økt gjennom perioden, og nå nærmer seg en tredjedel. Det er behov for en kraftsamling med nye virkningsfulle tiltak for å få flere i jobb, og embetet ønsker å være en viktig bidragsyter til dette. Her mener vi Agder kan være pilot i en nasjonal satsing for å utvikle og utprøve nye virkemidler og samarbeidsmodeller for å løse denne store utfordringen for landsdelen.

Eldrebolgen vil treffe de ulike kommunene på Agder på ulike tidspunkt og med ulik styrke. Etter 2020 vil det imidlertid være en hovedutfordring for offentlig sektor å kunne dimensjonere tjenestetilbudet i tråd med endret demografi. For fylkesmannsambetet vil dette antakelig på noe sikt føre til økt belastning på helse- og omsorgsområdet og innenfor vergemålsforvaltningen. På den annen side kan det kanskje ventes noe mindre belastning på oppdrag innen grunnskole og barnehage.

Sørlandet har med sine kraftressurser og etablerte industri- og teknologimiljøer gode forutsetninger for bli ledende på flere felt i det grønne skiftet landet må gjennom. Vi forventer at tiltak for å nå målene om reduserte utslipp av klimagasser i ikke kvotepliktig sektor vil bli et stort og krevende arbeidsfelt for embetet framover.

Kommunenes arealplanlegging vil være avgjørende for å kunne gjennomføre nødvendige utslippsreduksjoner fra transportsektoren. En hovedutfordring er at det allerede er vedtatt flere utbyggingsområder rundt de større byområdene som ikke er i samsvar med dagens prinsipper for samordnet areal- og transportplanlegging. Disse områdene vil bidra til fortsatt byspredning framover, og bør derfor helst tas ut av kommunenes arealplaner. Det vil være krevende å kunne gjennomføre en slik prosess i samarbeid med aktuelle kommuner, men dette bør settes på dagsordenen.

Økt forekomst av ekstremvær med flom, snøfall, rasfare og økt havnivå må håndteres framover. Det er behov for å satse på både kompetanseoppbygging, metodeutvikling og kartlegging/overvåking for å iverksette de riktige og tilstrekkelige tiltakene framover. Den nye ROS Agder som nå er ferdig, bidrar til dette.

Nedgangen i oljesektoren på Sør- og Vestlandet er fortsatt svært merkbar på Agder, men både arbeids- og boligmarkedene synes nå å ha stabilisert seg.

I likhet med resten av landet er flyktningssituasjonen langt roligere enn for et år siden. Kommunene står imidlertid overfor en stor utfordring gjennom å sikre en god integrering og inkludering av de som har fått oppholdstillatelse.

5.2 Konsekvenser for embetets evne til å nå fastsatte mål og resultater på lengre sikt

Vi ser for oss at embetet nå går inn i en flytteprosess som vil vare i 2-3 år. Vi ser det som viktig at vi tar oss tid til en god omstillingsprosess, som både sikrer gode varige løsninger og en god drift i overgangsperioden.

Vi legger opp til å samle hele embetet på ett sted. Dette vil sikre muligheten for effektiv drift. Det skal ikke være noen fast representasjon i Kristiansand.

I overgangsperioden vil det være viktig å sikre forutsigbarhet og arbeidsro for de ansatte i Kristiansand fram til selve flyttingen. Dette er viktig for å beholde de ansatte i embetet, for å opprettholde produksjonen og sikre et godt arbeidsmiljø. Det å komme fram til egnede overgangsordninger i samarbeid med de ansatte vil være sentralt.

For det nye embetet vil gode og attraktive lokaler i Arendal med lett kollektiv adkomst for publikum og ansatte, men også nødvendige parkeringsmuligheter, styrke rekrutteringsgrunnlaget for embetet på sikt. Embetet skal rekruttere ansatte med høy kompetanse på et bredt spekter av fagområder, og det vil i framtida være en fordel at man da kan trekke på et størst mulig omland rundt Arendal. De demografiske endringene med lang større andel eldre i befolkningen som vi står foran, vil innebære økt mangel på høykompetent arbeidskraft i tiårene framover.

Digitalisering, effektivisering og nye arbeidsformer vil i noen grad bli vurdert som en del av flytteprosessen. Vi mener imidlertid at dette er tiltak som i hovedsak bør gjennomføres felles for alle embeter, og da i tett samarbeid med fagdirektoratene som i stor grad er systemeiere på de ulike fagområdene.

6 Årsregnskap

[Årsregnskap for Aust- og Vest-Agder.pdf](#)

Del VI. Årsregnskap

Ledelseskommantar årsregnskapet 2016

Formål

Fylkesmannen er underlagt Kommunal- og Moderniseringsdepartementet. Fylkesmannen er et statlig forvaltningsorgan som fører regnskap i henhold til kontantprinsippet, slik det framgår av prinsippnoten til årsregnskapet.

Bekreftelse

Årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten, rundskriv R-115 fra Finansdepartementet og krav fra til Kommunal- og moderniseringsdepartementet i virksomhets- og økonominstruks for Fylkesmannen. Jeg mener regnskapet gir et dekkende bilde av våre disponible bevilgninger, regnskapsførte utgifter, inntekter, eiendeler og gjeld.

Vurderinger av vesentlige forhold

KMD vedtok 14.11.15 at Fylkesmannen i Aust-Agder og Fylkesmannen i Vest-Agder fra og med 01.01.2016 skulle slås sammen til ett embete; Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder. Det ble bestemt at økonomisystemet til Fylkesmannen i Vest-Agder skulle videreføres i det sammenslåtte embete og at økonomisystemet til Fylkesmannen i Aust-Agder skulle avsluttes. Siden Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder er et nytt embete i 2016 har vi ikke sammenligningstall fra 2015 i årsregnskapet.

Vi har i 2016 betalt husleie og felleskostnader for to kontorsteder. I tillegg har vi hatt ekstrakostnader til reiser mellom kontorstedene.

I 2016 har Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder disponert tildeling til ordinær drift på kr 128 260 000 og i tillegg mottatt belastningsfullmakter på til sammen kr 329 947 806 (inkl. 0525 21) jf. bevilgningsrapporteringen. Note A viser tildeling fra KMD og overførte midler fra 2015.

Mindreutgiften på kap. 0525 post 01 driftsutgifter ble kr 361 000. Mindreutgiften på kap. 0525 post 21 ble kr 896 000. Beløpene søkes over overført til neste år på post 01 og post 21 iht. beregninger i note B.

Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder er omfattet av nettoføringsordningen for merverdiavgift i staten. Dette innebærer at mva. ikke belastes virksomhetens kapittel, men belastes felleskapittel 1633 i statsregnskapet.

Inntektsførte beløp utgjør kr 35 200 831. Arbeidsgiveravgiften utgjør kr 17 187 162 og andre driftsinntekter kr 18 013 669. Av andre driftsinntekter er kr 273 154 inntekter som er ført på kap. 3525 post 02, jfr. note 1, inntektene gjelder blant annet refusjoner for diverse kurs. Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder, kontorsted Kristiansand har ansvar for drift av ulike tjenester på fylkeshuset i Vest-Agder og kr 8 286 415 av inntektene på post 01 er refusjoner knyttet til dette. De andre driftsinntektene gjelder innbetalinger fra stat og kommuner til diverse prosjekter som «frukt og bæråret», «jubileumsreise kongeparet», «krypsivprosjekt», «prosjekt marinepark», samt andre mindre prosjekter. Diverse refusjoner samt kursavgifter/egenandeler fra deltakere på Fylkesmannens kurs og konferanser er også regnskapsført på kap. 3525 post 01.

Artskontorrapporteringen viser at rapporterte utgifter til drift og investeringer, eksklusive utbetalinger av tilskudd, summerte seg til kr 225 541 697. Av dette var utbetalinger til lønn og sosiale utgifter kr 140 739 486, jfr. note 2. Beløpet på kr 4 301 891 sykepenger og andre refusjoner inkluderer også refusjon av foreldrepenger. Det som framkommer under «utbetalinger til lønn» gjelder lønnsutgifter til egne ansatte, i tillegg inkluderer beløpet blant annet honorar til sensorer, kontrollkommisjonen, diverse nemder og vergegodtgjørelser.

Lønnsandelen av driftsutgiftene er på vel 57% for embetet som helhet, utregningen er gjort slik det er beskrevet i DFØ sitt veiledningsnotat side 9. På driftskapitlet 0525 post 01 er lønnsandelen av driftsutgiftene på vel 79%. Husleieandelen av driftsutgiftene utgjør vel 16%, så ca. 95% av embetets midler går til lønn og husleie.

Note 3 viser at andre utbetalinger til drift i 2016 ble kr 102 476 619. Av dette beløpet gjelder kr 12 480 065 husleie, beløpet inkluderer også husleie til verneområdeforvalter i Valle og Sirdal (i note 3 står det kr 11 855 229, differansen skyldes salg av tjeneste som ble ført som overhead i 2016). Normalt er det liten bruk av eksterne konsulenter til driftsoppgaver i embetet. Av totalbeløpet på 53 682 245 er til sammen ca. kr 1,4 mill. ført på drift, av disse er ca. kr 0,6 mill refundert av andre (blant annet i forbindelse med jubileumsreise kongeparet). Det er for øvrig kjøpt tjenester i forbindelse med en rekke oppgaver som vi utfører for fagdepartementene og som betales over

belastningsfullmaktene. Det er ført ca. kr 0,5 mill på landbruksavdelingen, ca. kr 20,1 mill på miljøvern avdelingen (av disse gjelder ca. kr 11 mill. kalking), ca. kr 0,6 mill. på utdanning- og barnevernsavdelingen, ca. kr 1 mill gjelder diverse beløp ført på helse- og sosialavdelingen, justis- og vergemålsavdelingen, samt «Huset». Det resterende beløpet på ca. 30 mill. kr gjelder kjøp av tjenester innen områder som er utenfor vår styring, der regelverket bestemmer kjøp av konsulenttjenester: Fri rettshjelp ca. kr 12,2 mill. og vergemål ca. kr 17,8 mill.

Beløpet på kr 578 som vises i note 4 er feilført i 2016.

Note 5 viser at det ble utbetalt kr 2 650 326 til ulike investeringer i 2016, jamfør artskontorrapporteringen. Det ble i 2016 brukt ca. kr 1 200 000 til nyinnkjøp av PCer. I tillegg ble det kjøpt inn ekstra utstyr for å legge til rette for elektroniske møter i det nye embetet. Det ble kjøpt inn inventar for kr 257 902.

Inntektsbeløpet på kr 58 556 som kommer fram i note 6 «Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten» gjelder blant annet tilbakebetaling av tilskudd til «psykisk hele og rus» på kr 44 000. I tillegg gjelder beløpet tilbakebetaling av rovvilterstatning på kr 7 038, og tilbakebetaling på kr 7 518 i forbindelse med fritt rettsråd.

Forvaltning og utbetaling av tilskudd skjer i henhold til Økonomireglementet i staten. Fylkesmannen forvalter mange ulike tilskudd og hovedtyngden er tilskudd til kommunene. Som det går fram av note 7 til årsregnskapet ble det i 2016 utbetalt kr 275 321 552 i tilskudd. Kr 253 776 552 gjelder tilskudd til kommuner, av dette beløpet er det betalt ut nærmere kr 40 mill til kommunalt barnevern, ca. kr 56 mill. til barn og unge som søker opphold i Norge (grunnskoletilskudd) og ca. kr 20,5 mill. til kommunale kompetanse og innovasjonstiltak. Det er betalt ut ca. kr 6,1 mill. som tilskudd til private. Ca. kr 2,6 mill. av dette beløpet gjelder rovvilterstatninger og tilskudd til tiltak i forbindelse med trua og utvalgte naturtyper. Av beløpet som gjelder tilskudd utbetalt til organisasjoner på ca. kr 12,7 mill., gjelder ca. kr 8 mill. utbetalinger til tros- og livssynssamfunn.

Mellomværende med statskassen utgjorde pr 31.12.16 kr 5 165 091 jfr. note 8. Oppstillingen av artskontorrapporteringen viser hvilke eiendeler og gjeld mellomværende består av.

Tilleggsopplysninger

Riksrevisjonen er ekstern revisor og bekrefter årsregnskapet for Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder. Årsregnskapet er ikke ferdig revidert per d.d. men revisjonsberetningen antas å foreligge i løpet av 2. kvartal 2017. Revisjonsberetningen vil bli publisert på Fylkesmannens hjemmeside når revisjonsberetningen gjøres offentlig tilgjengelig.

Arendal 22. februar 2017

Stein A. Ytterdahl (sign.)
Fylkesmann i Aust- og Vest-Agder

Prinsippnote årsregnskapet

Årsregnskap for Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten ("bestemmelsene"), fastsatt 12. desember 2003 med endringer, senest 5. november 2015. Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4, nærmere bestemmelser i Finansdepartementets rundskriv R-115 og Virksomhets- og økonomiinstruks fastsatt av KMD 05.02.2016.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen omfatter en øvre del med bevilgningsrapporteringen og en nedre del som viser beholdninger Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder står oppført med i kapitalregnskapet.

Oppstillingen av artskontorapporteringen har en øvre del som viser hva som er rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter og en nedre del som viser grupper av kontoer som inngår i mellomværende med statskassen.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskontorapporteringen er utarbeidet med utgangspunkt i bestemmelsene punkt 3.4.2 – de grunnleggende prinsippene for årsregnskapet:

- a) Regnskapet følger kalenderåret
- b) Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret
- c) Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med brutto beløp
- d) Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet

Oppstillingene av bevilgnings- og artskontorapportering er utarbeidet etter de samme prinsippene, men gruppert etter ulike kontoplaner. Prinsippene samsvarer med krav i bestemmelsene punkt 3.5 til hvordan virksomhetene skal rapportere til statsregnskapet. Sumlinjen "*Netto rapportert til bevilgningsregnskapet*" er lik i begge oppstillingene.

Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder er tilknyttet statens konsernkontoordning i Norges Bank i henhold til krav i bestemmelsene pkt. 3.7.1. Bruttobudsjetterte virksomheter tilføres ikke likviditet gjennom året men har trekkrettighet på sin konsernkonto. Ved årets slutt nullstilles saldoen på den enkelte oppgjørskonto ved overgang til nytt år.

Bevilgningsrapporteringen

Bevilgningsrapporteringen viser regnskapstall som Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder har rapportert til statsregnskapet. Det er stilt opp etter de kapitler og poster i bevilgningsregnskapet som vi har fullmakt til å disponere. Oppstillingen viser alle finansielle eiendeler og forpliktelser Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder står oppført med i statens kapitalregnskap.

Kolonnen samlet tildeling viser hva vi har fått stilt til disposisjon i tildelingsbrev for hver kombinasjon av kapittel/post. Mottatte fullmakter til å belaste en annen virksomhets kombinasjon av kapittel/post vises ikke i kolonnen for samlet tildeling, men er omtalt i note B til bevilgningsoppstillingen. Utgiftene knyttet til mottatte belastningsfullmakter er bokført og rapportert til statsregnskapet og vises i kolonnen for regnskap.

Avgitte belastningsfullmakter er inkludert i kolonnen for samlet tildeling, men bokføres og rapporteres ikke til statsregnskapet fra Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder.

Artskontorapporteringen

Artskontorapporteringen viser regnskapstall Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder har rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter. Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder har en trekkrettighet for disponible tildelinger på konsernkonto i Norges bank. Tildelingene skal ikke inntektsføres og vises derfor ikke som inntekt i oppstillingen.

Note 7 til artskontorapporteringen viser forskjeller mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen.

Oppstilling av bevilgningsrapportering 31.12.2016

Utgiftskapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling*	Regnskap 2016	Merutgift (-) og mindretgift
0525	Fylkesmannsembetene - driftsutgifter	01	Driftsutgifter	A, B	128 260 000	128 172 134	87 866
0525	Fylkesmannsembetene - spes. driftsutgifter	21	Spesielle driftsutgifter	A, B	1 951 000	18 463 021	-16 512 021
0225	Tiltak i grunnopplæringen - driftsutgifter	01	Driftsutgifter		381 000	519 265	-138 265
0225	Tiltak i grunnopplæringa - særskilde driftsutgi	21	Spesielle driftsutgifter		3 055 000	3 091 991	-36 991
0225	Tilskudd til oppl. av barn og unge i statl. asylr	64	Diverse		56 540 000	56 530 452	9 548
0225	Tilskudd til leirskoleopplæring	66	Diverse		2 337 000	2 337 000	0
0226	Kvalitetsutvikling i grunnopplæringen - spes. i	21	Spesielle driftsutgifter		20 494 000	20 495 625	-1 625
0226	Kvalitetsutvikling i grunnopplæringen - videre	22	Diverse		700 000	700 000	0
0231	Barnehager - spes. driftsutgifter	21	Spesielle driftsutgifter		16 901 433	16 618 386	283 047
0231	Barnehager - Tilskudd til svømming i barneha	70	Tilskudd		1 396 500	1 382 850	13 650
0341	Den norske kirke og andre tros- og livssynssa	70	Tilskudd		Åpen fullmakt	7 944 282	
0451	Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredst	01	Driftsutgifter		588 000	588 000	0
0469	Vergemålsordningen - driftsutgifter	01	Driftsutgifter		14 104 910	14 104 910	0
0469	Vergemålsordningen - spes. driftsutgifter	21	Spesielle driftsutgifter		Åpen fullmakt	23 913 652	
0470	Fri rettshjelp - Driftsutgifter	01	Driftsutgifter		Åpen fullmakt	12 227 973	
0500	Kommunal- og moderniseringsdepartementet	21	Spesielle driftsutgifter		1 250 000	1 250 955	-955
0571	Rammertilskudd til kommuner - spes. driftsutg	21	Spesielle driftsutgifter		2 600 000	2 603 087	-3 087
0621	Tilskudd til sosiale tjenester og sosial inkluder	21	Spesielle driftsutgifter		3 807 240	3 823 032	-15 792
0621	Sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte	63	Diverse		8 591 082	8 591 082	0
0714	Folkehelse - Spesielle driftsutgifter	21	Spesielle driftsutgifter		301 100	301 100	0
0721	Statens helsetilsyn - Driftsutgifter	01	Driftsutgifter		327 000	327 016	-16
0734	Særskilte tilskudd til psykisk helse og rustiltak	01	Driftsutgifter		Åpen fullmakt	4 133 861	
0734	Tvungent psykisk helsevern	70	Tilskudd		Åpen fullmakt	196	
0761	Spesielle driftsutgifter	21	Spesielle driftsutgifter		1 269 500	1 268 165	1 335
0761	Omsorgstjeneste - utviklingstiltak	67	Diverse		3 610 000	3 610 000	0
0761	Omsorgstjeneste - Kompetanse og innovasjon	68	Diverse		22 319 400	22 319 387	13
0762	Primærhelsetjeneste - forebyggende helsetjene	60	Diverse		1 500 000	1 500 000	0
0762	Forebygging av uønsket svangerskap og abort	73	Tilskudd		750 000	790 000	-40 000
0765	Psykisk helse og rusarbeid - spesielle driftsutg	21	Spesielle driftsutgifter		813 200	813 205	-5
0765	Psykisk helse og rusarbeid - kommunale tjene	60	Diverse		11 955 000	11 948 354	6 646
0765	Psykisk helse og rusarbeid - rusarbeid	62	Diverse		26 284 000	26 289 000	-5 000
0781	Forsøk og utvikling mv - spes. driftsutgifter	21	Spesielle driftsutgifter		Åpen fullmakt	30 810	
0783	Personell - spes. driftsutgifter	21	Spesielle driftsutgifter		1 810 000	1 810 000	0
0840	Tiltak mot vold og overgrep - Spesielle driftsu	21	Spesielle driftsutgifter		220 069	150 000	70 069
0854	Tiltak i barne- og ungdomsvernet - spes. drifts	21	Spesielle driftsutgifter		1 987 386	1 961 025	26 361
0854	Kommunalt barnevern	60	Diverse		39 060 000	39 060 000	0
0858	Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet - Spe	21	Spesielle driftsutgifter		135 761	131 246	4 515
1144	Miljørettet prosjektarbeid m.m.	77	Tilskudd		400 000	391 629	8 371
1400	Miljøverndepartementet - spes. driftsutgifter	21	Spesielle driftsutgifter		100 000	96 530	3 470
1410	Miljøovervåking og miljødata	21	Spesielle driftsutgifter		859 800	862 075	-2 275
1420	Miljødirektoratet - driftsutgifter	01	Driftsutgifter		10 000	10 000	0
1420	Miljødirektoratet - spes. driftsutgifter	21	Spesielle driftsutgifter		3 835 500	3 763 985	71 515
1420	Statlige vannmiljøtiltak	22	Diverse		56 605 000	56 609 490	-4 490
1420	Klima, naturmangfold og forurensning- oppdr	23	Diverse		1 300 000	1 300 000	0
1420	Tiltak i verneområder	31	Diverse		2 895 000	2 694 836	200 164
1420	Klima, naturmangfold og forurensning - restat	38	Diverse		921 000	921 380	-380
1420	Tilskudd til vannmiljøtiltak	70	Tilskudd		1 556 000	1 556 000	0
1420	Erstatning for beitedyr tatt av rovvilt	72	Tilskudd		2 000 000	1 006 783	993 217
1420	Forebyggende og konfliktdepdende tiltak i ro	73	Tilskudd		430 000	430 000	0
1420	Friluftsmål	78	Tilskudd		6 130 000	6 130 000	0
1420	Verdensarvområder, kulturlandskap og verdis	81	Diverse		325 000	324 000	1 000
1420	Tilskudd til prioriterte arter og utvalgte naturt	82	Diverse		3 590 000	3 343 093	246 907
1425	Vilt- og fisketiltak - driftsutgifter	01	Driftsutgifter		700 000	701 428	-1 428
1425	Tilskudd til fiskeformål	70	Tilskudd		680 000	679 996	4
1425	Tilskot til vilføremål	71	Tilskudd		570 925	570 925	0
1633	Nettoordning for mva i staten	01	Driftsutgifter		-	9 048 417	
Sum utgiftsført					458 207 806	530 241 631	

Inntektskapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Samlet tildeling*	Regnskap 2016	Merinntekt og mindrentekt(-)
3525	Inntekter ved oppdrag	01		0	17 407 753	17 407 753
3525	Ymse inntekter	02		0	273 154	273 154
5309	Tilfeldige inntekter, ymse	29		0	332 762	
5700	Arbeidsgiveravgift	72		0	17 187 162	
Sum inntektsført					0	35 200 831

Netto rapportert til bevilgningsregnskapet					495 040 800
Kapitalkontoer					
60068401	Norges Bank KK /innbetalinger				23 886 906
60068402	Norges Bank KK/utbetalinger				-518 623 137
715210	Endring i mellomværende med statskassen				-304 568
Sum rapportert					0

Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)				
		31.12.2016	31.12.2015	Endring
715210	Mellomværende med statskassen	-5 165 091	-4 860 523	-304 568

* Samlet tildeling skal ikke reduseres med eventuelle avgitte belastningsfullmakter. Se note B for nærmere forklaring.

Virksomhet: AH - Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder

Note A Forklaring av samlet tildeling utgifter			
Kapittel og post	Overført fra i fjor	Årets tildelinger	Samlet tildeling
0525 01	473 000	127 787 000	128 260 000
0525 21	1 951 000		1 951 000
			0
			0

Note B Forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år

Kapittel og post	Stikkord	Merutgift(-)/ mindre utgift	Utgiftsført av andre iht. avgitte belastnings- fullmakter(-)	Merutgift(-)/ mindreutgift etter avgitte belastnings- fullmakter	Merinntekter / mindreinntekter(-) iht. merinntektsfullmakt	Omdisponering fra post 01 til 45 eller til post 01/21 fra neste års bevilgning	Innsparinger(-)	Sum grunnlag for overføring	Maks. overførbart beløp *	Mulig overførbart beløp beregnet av virksomheten
052501/352502		87 866		87 866	273 154			361 020	6 389 350	361 020
052521/352501	"kan overføres"	-16 512 021		-16 512 021	17 407 753			895 732		895 732
								0		
								0		

*Maksimalt beløp som kan overføres er 5% av årets bevilgning på driftspostene 01-29, unntatt post 24 eller sum av de siste to års bevilgning for poster med stikkordet "kan overføres". Se årlig rundskriv R-2 for mer detaljert informasjon om overføring av ubrukte bevilgninger.

Forklaring til bruk av budsjettfullmakter

Mottatte belastningsfullmakter

Belastningsfullmaktene er satt opp i tabellen "bevilgningsrapport".

Avgitte belastningsfullmakter (utgiftsført av andre)

Embetet har ingen avgitte belastningsfullmakter.

Overføring av mindreforbruk til 2017

052501/352502

Regnskapsresultatet viser et mindreforbruk på kr 361 000 for 2016 på ordinær drift. Beløpet på kr 361 000 inkluderer kr 137 000 som er øremerkede midler til; fagutvalg for Kart og Gis, fagutvalg for informasjonssikkerhet og felles kartdatabase. Når man trekker fra disse midlene har embetet for 2016 et reelt mindreforbruk på kr 224 000, noe vi anser som budsjettbalanse. Mindreforbruket på kr 361 000 forventes overført til 2017.

052521/352501

Regnskapsresultatet viser et mindreforbruk på kr 896 000 for 2016 på 21-poster. Beløpet gjelder flerårige prosjekt og forutsettes overført i sin helhet til 2017.

Oppstilling av artskontorrapporteringen 31.12.2016

	Note	2016	2015
Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetalinger fra gebyrer	1	0	0
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer	1	1 430 650	0
Salgs- og leieinntekter	1	16 234 958	0
Andre inntekter	1	8 800	0
<i>Sum inntekter fra drift</i>		17 674 408	0
Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetalinger til lønn	2	140 739 486	0
Andre utbetalinger til drift	3	102 476 619	0
<i>Sum utbetalinger til drift</i>		243 216 105	0
Netto rapporterte driftsutgifter		225 541 697	0
Investerings- og finansinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetaling av finansinntekter	4	-578	0
<i>Sum investerings- og finansinntekter</i>		-578	0
Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetaling til investeringer	5	2 650 326	0
Utbetaling til kjøp av aksjer	5,8B	0	0
Utbetaling av finansutgifter	4	0	0
<i>Sum investerings- og finansutgifter</i>		2 650 326	0
Netto rapporterte investerings- og finansutgifter		2 650 904	0
Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten			
Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m.	6	58 556	0
<i>Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten</i>		58 556	0
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten			
Utbetalinger av tilskudd og stønader	7	275 321 552	0
<i>Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten</i>		275 321 552	0
Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler *			
Gruppelivsforsikring konto 1985 (ref. kap. 5309, inntekt)		274 206	0
Arbeidsgiveravgift konto 1986 (ref. kap. 5700, inntekt)		17 187 162	0
Nettoføringsordning for merverdiavgift konto 1987 (ref. kap. 1633, utgift)		9 048 417	0
<i>Netto rapporterte utgifter på felleskapitler</i>		-8 412 951	0
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet		495 042 646	0

Oversikt over mellomværende med statskassen **

Eiendeler og gjeld	2016	2015
Fordringer	144 654	0
Kasse	0	0
Bankkontoer med statlige midler utenfor Norges Bank	0	0
Skyldig skattetrekk	-5 991 862	0
Skyldige offentlige avgifter	0	0
Annen gjeld	682 117	0
Sum mellomværende med statskassen	8	-5 165 091

* Andre ev. inntekter/utgifter rapportert på felleskapitler spesifiseres på egne linjer ved behov.

** Spesifiser og legg til linjer ved behov.

Kontrollsum:

495 040 800

495 042 646

-1 846

Differansen på kr 1 846 gjelder statskonto 715210 artskonto 280 - avstemningsdifferanser og artskonto 524 - rentefordel i 2016.

Virksomhet AH - Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder

Note 1 Innbetalinger fra drift

	31.12.2016	31.12.2015
<i>Innbetalinger fra gebyrer</i>		
<i>Sum innbetalinger fra gebyrer</i>	0	0
<i>Innbetalinger fra tilskudd og overføringer</i>		
Tilskudd fra statlige virksomheter	330 650	0
Tilskudd fra kommunale og fylkeskommunale etater	1 100 000	0
<i>Sum innbetalinger fra tilskudd og overføringer</i>	1 430 650	0
<i>Salgs- og leieinnbetalinger</i>		
Salgsinntekt tjenester, avgiftsfri	159 050	0
Inntekter fra salg av oppdrag, avgiftfri	15 961 803	0
Tilfeldige inntekter	114 104	0
<i>Sum salgs- og leieinnbetalinger</i>	16 234 958	0
<i>Andre innbetalinger</i>		
Salg av utrangert materiell, avgiftsfritt	8 800	0
<i>Sum andre innbetalinger</i>	8 800	0
Sum innbetalinger fra drift	17 674 408	0

Virksomhet: AH - Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder**Note 2 Utbetalinger til lønn**

	31.12.2016	31.12.2015
Lønn	114 207 166	0
Arbeidsgiveravgift	17 187 161	0
Pensjonsutgifter*	0	0
Sykepenger og andre refusjoner (-)	-4 301 891	0
Andre ytelser	13 647 050	0
Sum utbetalinger til lønn	140 739 486	0
<i>* Denne linjen benyttes av virksomheter som innbetaler pensjonspremie til SPK.</i>		
Antall årsverk:	189	x

Virksomhet: AH - Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder**Note 3 Andre utbetalinger til drift**

	31.12.2016	31.12.2015
Husleie	11 885 229	0
Vedlikehold egne bygg og anlegg	0	0
Vedlikehold og ombygging av leide lokaler	78 911	0
Andre utgifter til drift av eiendom og lokaler	8 610 195	0
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	135 730	0
Mindre utstysanskaffelser	452 912	0
Leie av maskiner, inventar og lignende	2 192 882	0
Kjøp av fremmede tjenester	53 682 245	0
Reiser og diett	6 894 524	0
Øvrige driftsutgifter	18 543 991	0
Sum andre utbetalinger til drift	102 476 619	0

Virksomhet: AH - Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder

Note 4 Finansinntekter og finansutgifter

	31.12.2016	31.12.2015
<i>Innbetaling av finansinntekter</i>		
Renteinntekter	-578	0
Valutagevinst	0	0
Annen finansinntekt	0	0
Sum innbetaling av finansinntekter	-578	0

	31.12.2016	31.12.2015
<i>Utbetaling av finansutgifter</i>		
Renteutgifter	0	0
Valutatap	0	0
Annen finansutgift	0	0
Sum utbetaling av finansutgifter	0	0

Virksomhet: AH - Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder

Note 5 Utbetaling til investeringer og kjøp av aksjer

	31.12.2016	31.12.2015
<i>Utbetaling til investeringer</i>		
Immaterielle eiendeler og lignende	193 842	0
Tomter, bygninger og annen fast eiendom	0	0
Beredskapsanskaffelser	0	0
Infrastruktureiendeler	0	0
Maskiner og transportmidler	0	0
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende	2 456 484	0
Sum utbetaling til investeringer	2 650 326	0

	31.12.2016	31.12.2015
<i>Utbetaling til kjøp av aksjer</i>		
Kapitalinnskudd	0	0
Obligasjoner	0	0
Investeringer i aksjer og andeler	0	0
Sum utbetaling til kjøp av aksjer	0	0

Virksomhet: AH - Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder

Note 6 Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten

	31.12.2016	31.12.2015
Tilfeldige og andre inntekter	58 556	0
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten	58 556	0

Virksomhet: AH - Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder

Note 7 Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten

	31.12.2016	31.12.2015
Tilskudd til kommuner	253 776 552	0
Tilskudd til fylkeskommuner	2 545 357	0
Tilskudd til private	6 141 694	0
Tilskudd til organisasjoner	12 710 554	0
Tilskudd til statsforvaltningen	147 395	0
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	275 321 552	0

Note 8 Sammenheng mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen.

Del A Forskjellen mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

	31.12.2016	31.12.2016	Forskjell
	Spesifisering av bokført avregning med statskassen	Spesifisering av rapportert mellomværende med statskassen	
Finansielle anleggsmidler			
Investeringer i aksjer og andeler*	0	0	0
Obligasjoner	0	0	0
<i>Sum</i>	0	0	0
Omløpsmidler			
Kundefordringer	272 207	0	272 207
Andre fordringer	144 654	144 654	0
Bankinnskudd, kontanter og lignende	0	0	0
<i>Sum</i>	416 861	144 654	272 207
Langsiktig gjeld			
Annen langsiktig gjeld	0	0	0
<i>Sum</i>	0	0	0
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld	0	0	0
Skyldig skattetrekk	-5 991 862	-5 991 862	0
Skyldige offentlige avgifter	0	0	0
Annen kortsiktig gjeld	682 117	682 117	0
<i>Sum</i>	-5 309 745	-5 309 745	0
Sum	-4 892 884	-5 165 091	272 207

* Virksomheter som eier finansielle anleggsmidler i form av investeringer i aksjer og selskapsandeler fyller også ut note 8 B

Del B Spesifisering av investeringer i aksjer og selskapsandeler

	Ervervsdato	Antall aksjer	Eierandel	Stemmeandel	Årets resultat i selskapet	Balanseført egenkapital i selskapet	Balanseført verdi i regnskap*
<i>Aksjer</i>							
Selskap 1							
Selskap 2							
Selskap 3							
Balanseført verdi 31.12.2016							0

* Investeringer i aksjer er bokført til anskaffelseskost. Balanseført verdi er den samme i både virksomhetens kontospesifikasjon og kapitalregnskapet.